

הרב מתתיהו יחזקאל גוטמן

מגבורי החסידות
רבי מנדל מרומנוב
חיינו, פעולותיו ותורתו

עם מוספים :

פניני חסידות. מאוצר החסידות.

ימי הזכרון של גדולי החסידות

כתובת המחבר :
הרב מ. י. גוטמן
גבעת־עליה—יפו

תל - אביב
תש"י "ג
דפוס "יהלום"
ת"א צ'לנוב 42

נר נשמה

לאמי מורתי הרבנית

שינדל

בת הרב לוי יצחק דרברימדיגר

נפטרה ג' ניסן תשי"ג

ביאסי (רומניה)

נשמתה בצרור החיים

ומנוחתה בגן עדן

של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש
הוא (שמות ג).

ראה היכן אתה נכנס, למקום להבת שלהבת (עבודה דיום כפור)
בואו ונרכין ראשינו ביראת הכבוד לפני דמותו הרוחנית של רבי מנדל
מרומנוב. הוא היה כוכב מאיר ומזהיר בשמי החסידות. ביתו היתה פתוחה לרוחה
לכל צמא לדבר ד'. כל רעב ללחמה של תורה, לכל מבקש אמונה והשריה. אהלו
אפדנו שימש בית מדרש לחסידות במלוא מובן המלה. גדולי תורה הלכו לאורו
והתחממו לאשו. הוא היה איש האשכולות, איש שהכל בו. כל רז לא אניסליה.
כל חלקי התורה בנגלה ונסתר היו אצלו בבחינת כמאן דמונח בכיסותיה, הוא
שקד בעצמו יום יום על דברי תורה והזהיר וזירז לכל הקרובים אליו להתמיד
מאד בלימוד התורה.

העץ ניכר מפריו. התלמיד מעיד על גדולת רבו. מן התלמידים אנו מכירים
טובו ומהותו של הרב.

תלמידים חשובים ונעלים היו לו לרבי מנדל. אבל בנוגע להפצת ופירסום
תורתו הצטיינו ביחוד שנים מהם: האחד הוא הצדיק רבי קלונמוס קלמן
מזרקווי, אשר בספרו החשוב מאד בעולם החסידות „מאור ושמש“ מביא הרבה
דברי תורה וחכמה מרבו. והשני הוא הגאון רבי יחזקאל פנט אב"ד דויבנברגן
אם הבעש"ט אמר כלפי רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה: השי"ת יחזיק לו טובה
על שהעמדתי לו יוסילי כזה; ואם רבי פנחס מקוריץ אמר ביחס לרבי רפאל
מברשיד: השי"ת יתן לי תודה על שהעמדתי לו רפאל כזה, הנה רבי מנדל,
גבור ספרנו זה, יכול להגיד השי"ת יאמר לי „יישר כח“ על שהעמדתי לו יחזקאל
כזה — על ר' יחזקאל פנט. רב זה שהיה גאון בנגלה ורחוק בנעוריו מעולם
החסידות. דבק כל כך ברבו מרומנוב והתעצם בהקמת והנצחת תורת רבו עד
שאנו יכולים להגיד: באו ונחזיק טובה לרבי יחזקאל שאלמלא הוא גשתכחה
תורתו של רבי מנדל ולא היה רישומה ניכר בעולם.

בחוברת זו ימצא הקורא תמצית שיטתו, עיקרי הרעיונות שהובעו על יד
מתוך דברי תורה שדרש בתוך קהל ועדה בלהבות אש, בהשריה עילאית ודבקות
אלהית.

מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דאבות: — והוי שותה בצמא את

דבריהם!

על הבעש"ט

בבעש"ט היה מזיגה עילאית של רגש עדין שאין כמהו עם התלהבות, דבקות לזהות וסוערת. הוא השכיל תמיד להטעים דבריו באמנות ובחן כזה, שהשאירה רושם כבוד מתמיד לעתים וימים, וזמן מרובה אחרי כך היו הדברים מצלצלים באזני השומעים בהדגשה, באינטונציה שהיתה מיוחדת לו.

החיצוניות שלו שהיתה מלאה נעימות ורעננות משכה לב רבים אליו כבאבן השואבת. בקסם חן שליווה אותו תמיד בכל תנועותיו. הוא היה מטבעו איש שקורין לו „טוב“, מחשבותיו היו תמיד עדינות ויפות. זוהר של אצילות ועדינות חמה עטרו אותו כל ימי חייו. הוא דבר עם כל אדם בבתי-צחוק של קדושה אלקית על שפתיו. לכאורה, רק משיח ומספר מעשיות, ובאמת ירדו דבריו חדרי בטן ויהיו לצרי-מרפא לכל איש צר ונצרך. הם האירו לאדם בכל אשר פנה. לפני התגלותו אהב לחיות חיי בדידות, הרחק מן האנשים, ביער ירוק, ירוק, ועל הרי הקרפטים הגבוהים והנשאים הוא עזב כפעם בפעם שאון העיר ויאהל ביער בקרבת השמים והכוכבים, החיות והצפרים. הוא אהד לשמוע צפצוף הצפרים, להאזין שיחות העלים הירוקים, להשתתף ברחשי לבו של היקום האומר תמיד שירה אדירה במעמקי נשמתו, הרגיש והאזין השתפכות שפך קולותיה של המקהלה העולמית הכבירה, ומתוך הסימפוניה שמשמיעה מקהלה זו עלה באזניו המנגינה העדינה של החן האלקי המושך את הלב בכח כה עצום, הבוקעת ועולה מכל היצור ומכל החי. ואת ההרגשה הרוממה הזאת הנחיל לכל אלה שדבקו בו באמת ובלב תמים וילכו בדרכיו ובאורחותיו.

הבעש"ט לא נשא דבריו לפני קהל ועדה כמו רב ומורה כ"א כאח אל אחיו הקרובים.

נפשו נקטה בהתבוננו על הבערות והשפלות השוררת במחנה, על הלבבות הריקים והרגשות המאובנים, ובכלל על כל הרקבון הרוחני והמוסרי הממלא חלל עולם היהודי הפשוט. בעומק נשמתו הרגיש כי רק זיק אש א' מטהרת, מזקקת ומרוממת. צריך להכניס זרם של רגשות רילוגיוזיים קדושים ורעננים. בכדי להציל את ההמון מהתנוונות שלימה ומחלטת. הוא ראה תעודת חייו ומטרת עבודתו בחנוך והפראת הרגש הדתי בנשמת העם.

עבודתו היתה בשתי אופנים :

הוא התאמץ להשפיע על העם שיוכלו להתרומם אל האלהים וביחד עם זה התאמץ להוריד את האלקות ארצה. להראות כי הכל מלא אלקות ולית אתר פנוי מיניה.

זה שיש לו אופי אצילי אוהב לדבר גבוהות ורמות. לא כן היה הבעש"ט. הוא אהב את ההסברה הפשוטה, לעשות הכל נוח וקל ל"תפיסה". בשביל כך היה מרבה תמיד להסביר דבריו לעם במשלים לקוחים מחיי ההמון, מטעימים וחוזר ומטעימם. הוא התאמץ לעשות תורתו ורעיונותיו שטחיים מאד. כל זה מעיד למדי כי תכונת נפשו היתה לאמתה דימוקרטית. הוא לא כון דבריו אל יחידי-גולה, לבני עליה מועטים כי אם אל העם, אל ההמון.

אמן גדול היה להרחיק את האדם משאון חיי הכרך ולהפנות לבו ל"כונות ויחודים", ליחד את הלבבות להקשיב המית המעינות הטהורים, להאזין את בת קול של הגעגועים הנשמתיים, ולהבהיק לעינים אור השכינה, אור א'.

כל ימי חייו עמל להראות ולהדגיש לכל, כח החסד האלוהי הממלא את כל, השפוך על הכל והמחיה את הכל. ואת זה, רק את זה רצה לגלות לבני האדם שלבבם אוכל וחדריו נתרוקנו מאלהים ומניצוצות של קדושה.

הודות להתנאים הבלתי טבעיים שבהם חיים רוב אנשי העיירות הגדולות המרובות באוכלוסין, הם נעשים אי-מכשרים להרגיש את כל היופי והתח-האלהי האצור בעולם ובברואים. מפני השאון והרעש,

הטרדה והעסק בדברים רבים הגורמים לפזור הנפש, אין הם רואים הרבה דברים שראוי לראותם. הם משיגים רק תגלוי המרכזי של ה"עצם" ולא "נשמתו". בכדי לראות את הנשמה צריך התרכזות הנפש, הסתכלות ממשכה ועיון עמוק מצמצם. לא במנוסה ובמרוצה.

אין פלא אפוא אם בעש"ט אהב כה להתרחק מחיי השאון והמהומה. הוא אהב את ה"חרישית", את ה"דומיה". הוא התאמץ להיות בודד, שקט ושלוו. שנואה, שניאה מאד היתה עליו הפזיזות העירונית שאיננה מניחה לאדם להתמכר אל ההרד והיופי המפזרים בכל פנה, אל האלהות הנמצאת תמיד מסביב לנו ושאיננו רוצים להתבונן אליה. הוא אהב לחשוב ולהגות. לכן אהב כה חיי הבדידות. נשמתו התגעגה להתרכז ברעיון חי-העולמים.

בעש"ט איננו יודע דברים פעוטי ערך ומחוסרי־נשמה. הוא אינו יודע את הקטנות. הכל נכבד, הכל נעלה, בכל יש נשמה. אלה שהכירו את בעש"ט מקרוב, דבקו בו באהבה גמורה ובהתמכרות, מפני שבעומק נפשם הרגישו לא רק הוד נשמתו, כי אם גם את עומק האמת שלו.

על רבי דב ממיזריטש

בחג השבועות תק"כ, יום בו ניתנה תורה, יום הילולא של דוד מלך ישראל, ביום הזה חמדה נשמתו של יוצר החסידות להתלונן ולהדבק במקור מחצבה. במעמד כל החבורה קדישתא, מסובב ומעוטר מבחירי צדיקיא גדולי תלמידיו החשובים נפח נשמתו מאפיו ויתמות גדולה ועצומה תקפה את כולם. רטט עבר מתלמיד לתלמיד, מחבר לחבר. מה יעשו עניי הצאן? מה יהי גורלם של התלמידים הגדולים באין מורה ובאין רועה נאמן?

אז הסכימה דעת כולם כי יש עצה ויש תרופה.

— רבי דב הוא האיש הראוי באמת לאותה איצטלא. הוא יכול למלאות את החלל הריק. הוא יכול לישב בראש ולנהל הלאה את הספינה. כקברניט אומן נאמן. רבי דב היה אמנם באמת גבר חכם בעת. גאון בנגלות ובקי בנסתרות. הוא היה בקי בחדרי תורת חונן בטבע בכשרונות

הנצרכות לנהל עדה, להמשיך לבבות, לקסום נפשות, לרפא נפשות ולהשקיט סערות רוח.

בימיו התרחבה החסידות ביותר ונתפשטה לאט לאט במקומות הכי רחוקות. קרי אור החסידות פלסו להם נתיבות בכמה וכמה מדינות מסביב והתנועה והתורה שלה קנתה לה כבר זכות אורה בישראל, כמעט בכל מקומות מושבותיהם. הודות לו הכתה החסידות שרשים עמוקים בנפש האומה ותהי ליצירת נצח, לבת אלמות.

מטעמים וסבות בלתי ידועות לנו היום, בצר לו רבי דובר מקום לשבת במיזריטש, שם בסביבה הליטאית בנה היכל לחסידות. אל המרכז החדש נהרו מכל פינות הארץ, גדולים וקטנים, בני תורה, בני עליה ואנשים פשוטים, תמימי דרך ותמימי לב, הכל, הכל באו לשאוב ממעינות החסידות, להתחמם לאורה וליהנות באמצעותה מזיו השכינה. וכל מי שהשתוקק להתעלות, להתרומם מעל לחיים האפורים, להשיג תיקון לפגמי הנפש ולקבל הדרכה בנתיבות ההשתלמות הנפש עלה מיזריטשה. שם שהה זמן מה, איש איש לפי האפשרויות שלו, איש איש לפי גגעי לבבו ומכאובי נפשו, איש איש לפי תשוקתו וגעגועיו הגסתרים.

השכינה — כך אמרו אז — הלכה במקלה ותרמילה מיזריטשה!

על רבי אלימלך מליזנסק

יט כסלו תקל"ג גמר רבי דב, המגיד הגדול והמורה המצוין את עבודתו בהפצת וביסוס החסידות. נשמתו עלתה למרומים להשביע בצתצחות נפשו. והתלמידים שוב התיתמו. איש מצוין באמת, בעל קומה ודמות כמוהו שהכל ירכיבו ראשם לפניו ויקבלו מרותו לא נמצא.

אז נפרדו החסידות לכמה מחנות. אנשים גדולי חקרי לב לא חסרו אמנם, אדרבה, אז היו בין החסידים הרבה יותר גדולי תורה וחסידות, ויפרדו לכמה מחנות. לחסידות נבגו כמה במות בארצות וסביבות שונות. ולפי נטיות רחם המיוחדת של כל סביבה וסביבה הקימו להם מנהיגים ומורים מתאימים להם כאשר בחרה נפשם.

אחד המורים הגדולים האלה היה רבי אלימלך מליזנסק. צדיק

זה היה ממש לפיד אש. בעומק נפשו פנימה בערה אש קודש. ההתלהבות שהיתה ראש פנה בבנין החסידות, מצאה לה ברבי אלימלך את ביטויה הנאמן בכל העוז והמרץ. ספרו נועם אלימלך הוא ממש אור בהיר בשחקים. הספר הזה לא מש משולחנם של רבבות חסידיו הנאמנים בגליציה. הוד של קדושה עילאית מרחף על הספר, וכל אדם בישראל שביקש להשקיט צמאון נפשו למלה חסידות הוציא הספר הזה ממדפיו והביט בו וחיתה נפשו. פניני החסידות מצוים בכל מאמר ומאמר והכל מתבטא כמו רוח הקדש, ברות חן וקסם מיוחד.

בהיות המורה הגדול הזה בחיים חיותו היה שמעו הולך בכל המדינות. ממקומות רחוקות באו להתבשם מתורתו ולמצוא השריה והתרוממות רוח בקרבתו.

כמו הבעש"ט, המגיד ותלמידיו הגדולים כן גם הוא לא הסתפק בשטחיות, בחיצוניות לבד. החסידות לא היתה אצלם ענין של הברקה חיצונית לבד. בתי המדרש של מייסד החסידות ותלמידיו הגדולים שימשו בתי ספר לחינוך הרוח. כמו הנביאים בשעתם שהיו בקרבתם „בני הנביאים” שקיבלו תורה מפיהם וחונכו להיות נביאים בישראל, על פי דרכים מסוימים והנהגות קבועות. כן גם גדולי החסידות היו להם תלמידים נאמנים שקימו אצלם „שימושה של תורה” במלא המובן.

אחד התלמידים הכי נאמנים של רבי אלימלך היה רבי מגדל מרומנוב, נושא ספרנו זה. ראוי הוא הספר הנוכחי, לייחד שעה של מרגוע והשריה ביום שבת ומקרא קדש לקריאתו. מחבר הספר מלא תקוה כי באופן זה ימצא הקורא תועלת רב בקריאתו ונפשו תהא רגישה לכל ביטוי דק ולכל אמירה נעימה כתיבה יהיבת.

זה השער להשם צדיקים יבאו בו !

רבי מנדל מרומנוב

א.

חיי ופעולותיו

ידיעות מפורסות על אודות עת לידתו ותקופת ילדותו אין לנו. רק זאת נדע, כי אביו היה הרב ר' יוסף חריף, ואמו היתה הצדקת ליבא, מעיר חדש אשר בפולין הרוסית. המסורת אומרת, כי בימי עלומיו בקר בשיבות שונות, עד שלבסוף השתקע לזמן ארוך בשיבתו של הרבי ר' שמעלקע מניקלשבורג. את מורו זה חשב ל"רבו מובהק", ממנו קיבל לקח כפלים לתושיה, בתורה הנגלית ובחסידות הבעשטני"ת, שם נפגש עם אריות שבתכורה: החוזה מלובלין והמגיד מקוונץ ויתרועע אתם בשעשועי תורה.

לסבת היותו בלתי שבע רצון ממדינת מעהרין שבה היתה ישיבת רבו זה, עזב ישיבה זו עם רבו החביב לו. הוא השתוקק לסביבה יותר רצויה, לאטמוספירה של יהדות אמתית הדופקת בעוז, ויסע למדינת גליציה. נסיעתו זו עלתה לו בקישוים רבים, אבל הוא התגבר על המעצורים ועל כל המניעות וישם לבו כלב הארי עד יגיע למחוז חפצו, אל הרב ר' אלימלך מליזנסק. מספרים כי בדרכו נפגש עם נסיון קשה כיוסף הצדיק בשעתו. ויהי בבואו לחדר ר' אלימלך עמד לקראתו ויאמר: ברוך הבא יוסף הצדיק!

אגדה אחרת אומרת, כי בילדותו למד בבית המדרש הנודע של ר' דניאל יפה בברלין, הוא שקד ביחוד על האלפסי. בלבו בערה כאש התשוקה העזה לשלמות הנפש, פעם אחרי לימוד עמוק ששהה זמן ארוך עד שיבש חכו, נפלה עליו תרדמה. בחלומו ראה את הרי"ף והוא יעצהו לסייע אל ר' אלימלך מליזנסק.

שם באהלו של ר' אלימלך, קיים שמושה של תורה בתורת
החסידות ודרכי עבודת ד' והדבקות בו. בימים ההם נשא לאשה בת
איש נכבד מעיר פריסטיק שהבטיח להתזיקו על שלחנו, כמנהג הימים
ההם. שם הוסיף קדושה על קדושתו וטהרה על טהרתו. פרישתו היתה
קיצונית מאד. חייו היו שורה ארוכה של תעניות וסגופים, טבילות
וגלגולי שלג. התנהגותו זו היתה למורת רוח לבית חותנו, ויבקשו
להפריד בין הדבקים. אבל האשה שהבינה ערך קדושת התנהגות
בעלה, מאנה בזה. לסבה זו נגרשו מעל שלחן האב. מני אז באו
להם ימים מרים מאד עוני ומחסור, רעבון ועלבון היו מנת חלקם
ואיש לא שם לבו אליהם. אבל התקוה לימים טובים מאלה, לתקופת
האורה והשלמות, עודדה את רוחם לשאת הכל בדומיה. במשך הזמן
ההוא הרבה לבקר כפעם בפעם את רבו, לשנות בצמא את דבריו
ולחוק תורתו על לבו. קודם פטירתו, — כ"א אדר תקמ"ו — סמך
ר' אלימלך ידיו על תלמידיו ויברכם איש איש כברכתו: להחזוה
מלובלין האציל את אור עיניו; להמגיד בקונוץ כח הלב; להרב
מאפטה כח הפה ולר' מנדיל את הנשמה שבמוחו...

אחרי ימים, נכמרו רחמי חותנו עליו וישיבהו אל ביתו. והנה
הגיע תור ועת התגלותו. נזדמן הדבר ויודע כי עינים לו לר' מנדיל
לראות את הנעלם מכל וכי רוח הקודש שורה עליו ככל אנשי המופת
בישראל. הוא נתפרסם לרבים בתור איש קדוש וצדיק. ויבאו רבים
לשחר את פניו בדבר עצה ותושיה. לא רק אנשי ההמון בקרו בהיכלו,
כי אם גם גדולי התורה. כל צמא ותאב לדבר ד' בא אל ר' מנדיל
וירזה את נפשו דשן.

בשנת תקנ"ו אוה למושב לו את העיר רומנוב אבל לסבות
שונות הוכרת לחזור לפריסטיק עד שנת תקס"ח, שאז עלתה בידו
להשתקע ברומנוב עם כל ביתו.

שם נהג נשיאותו ברמה, ויתקן תקנות טובות ומועילות שנתקבלו
בחדת קודש, לא רק מבני הקהלה, כי גם מכל הסביבות הקרובים
והרחוקים. ביחוד שם לבו ועיניו במסירות נפש גמורה על עניני

המלבושים, הלוקסוס והאפנה שנפרצו בימים ההם, לכלות ממנם של ישראל ולהעיר קנאתם של העמים.

השנים האחרונות לימי חייו היו ימי מהפכה גדולה. תקופת סופה וסערה. בשנת תקע"ג היתה מלחמת גפוליון ברוסיה. עיני כל גדולי הצדיקים צפו לצמיחת ישועה לעם ישראל. כולם האמינו שעתה תבא שנוי ערכין בתי עמנו. כמובן, היתה דעתם חלוקה בשאיפותיהם. אחדים מהם שרוסיה תנצח (הרב בליאדי) ; ואחרים קוו שצרפת תנצח. ר' מנדיל היה מאלה האחרונים. הוא האמין שבזה תלויה קץ גלותם של ישראל. על אלכסנדר מוקדון יסופר שאמר: „דמות דיוקנו של זה — שמעון הצדיק — מנצחת לפני במלחמה“. כזה מספר גפוליון כי בכל מלחמותיו ראה דמות יהודי אדמוני הולך ומנצח לפניו, וזאת במלחמתו האחרונה שבה היתה נפילתו לא ראה דמות זה. והדיוקן הזה של היהודי אדמוני, מבארת האגדה, היתה דיוקנו של ר' מנדיל מרומנוב. האכזבה המרה הסבה כנראה לר' מנדיל יסורי נפש פנימיים שלא יכול נשא. עמודי גוו רופפו, למראה אפיסת תקוותיו הגדולות שעלו בתהו. אחרי חג הפסח שנת תקע"ה נחלה מאד וישא בדומיה כאבי מחלתו עד יום ל"ג בעומר. ביום זה טיהר את עצמו בטהרה מיוחדת והכין את עצמו בשביל הנסיעה הגדולה, העולמית, נסיעת כל חי... פתאום התגבר וישב ואמר: „אוי געהט אויף מיר א וועלט!“ מה שמזכירנו בהמאמר התלמודי „כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו ראו אותו בוכה... א"ל... ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך חי וקים... ולא אבכה?“

ואז באותה השעה הגדולה, שעת הפרידה מכל היקר לו בחיים, זכר את פעולותיו הכבירות ומסירות נפשו על דבר חזק דרכי התורה והיראה. הוא ירא פן אחרי מותו ישכחו בו ויסורו לבם מתקנותיו והדרכותיו ויאמר אל הנצבים עליו: באהל קברי תפתחו חלון נגד העיר, מתחלון הזה אביט אל העיר, והיה אם תתנהגו באותם הדרכים הטובים אשר הוריתי אתכם ותשמרו תקנותי אז אהיה למליץ יושר בעדכם!

באותה שעה עמד אצלו תלמידו ר' נפתלי הורוויץ מרופשיץ.

הלו שהיתה נפשו קשורה בנפש רבו התמרמר בקול בכי ויאמר:
 יגלה לנו רבינו מתי יבא המשיח? השיב ר' מנדל: תולעים ירוקים
 עם חרטומים של נחשת יעברו עליכם עוד עד אשר יבא הגואל, יען
 לא אביתם לשמוע לדברי! בדבריו אלה נשתתק ונת נפשיה. אמנם
 לקול הצעקות הגדולות של הנאספים, נתעורר מתרדמת המות ושובה
 נפשו לגוו עד יום המתרת, ל"ד בעומר.

ועל מצבת קברו הקדוש ציינו הדברים הצנועים הבאים:

פ"נ

הרב איש האלקי מוה"ר מנחם מענדל
 בן הרב הגדול מ' יוסף זללה"ה נתבקש
 בישיבה של מעלה י"ט אייר תקע"ה תנצב"ה

בניו

א. רבי נתן יהודה ליב. לאחר פטירת אביו ביקש רבי נפתלי
 מרופשיטץ להושיבו על כסא אביו, והוא בצדקתו מיאן בזה ואמר
 להושיב את ר' צבי הירש הכהן, משרת רבינו מנדל.

ב. רבי יעקב ישראל, חתן ר' פנחס מגניבושוב, נפטר בדמי ימיו.
 ג. בת, אשת הרב מזליקובקא.
 ד. בת, אשת הרב ר' קלונמוס.

תלמידיו

א. רבי נפתלי צבי הורוויץ אבד"ק רופשיטץ מח"ס "זרע קודש".
 ב. רבי צבי הירש מזידיטשוב.
 ג. רבי משה מסמבור, מחבר סידור תפלה למשה.
 ד. רבי קלונמוס קלמן, מח"ס מאור ושמש.
 ה. רבי מאיר מסטבניץ, מח"ס אור לשמים.
 ו. רבי יהושע מדינוב.
 ז. רבי צבי אלימלך אבד"ק דינוב.
 ח. רבי אשר ישעי' מרופשיטץ, מח"ס אור ישע, חתן ר'
 נפתלי צבי.

ט. רבי יעקב צבי, מח"ס מלא הרועים.

י. רבי שמעון מיריסלוב.

- יא. רבי זלקא מצנז.
 יב. רבי יהודה צבי אבד"ק חזל.
 יג. רבי אברהם מרדכי אבד"ק דוברומיל.
 יד. רבי יחזקאל פאנעט רב דכל מדינת זיבנברגן.
 טו. רבי שלמה יהודה אבד"ק בוקאווסק ולענטשנע.
 טז. רבי מנחם מענדל אבד"ק סטריזוב, מח"ס שובע שמחות.*
 יז. רבי צבי הכהן, ממלא מקום קדשו ברומנוב.

ב.

ספורים ושיחות

רזין דאורייתא

פעם דרש רבי נפתלי צבי מרופשיטץ דברי תורה בסעודה ג' דשבת קדש וגילה רזין דאורייתא. לאחר הסעודה התחרט על זה בענות רוחו, בחשבו שאינו ראוי עדיין לכך, ואולי הוא ח"ו מצד אחר. מיד אחר ההבדלה שם לדרך פעמיו ביחד עם החסיד ר' פישל סופר לק' פריסטיק לאהל רבו ר' מנדל. כאור הבוקר הגיעו שמה ונכנסו לחדרו. שאלו ר' מנדל מה מעשהו פה כ"כ בהשכמה? ויחל לבכות בדמעות שליש על הענין הנזכר ודאגתו הרבה. לקח אותו ר' מנדל לחדר מיוחד לשמוע את החידושי תורה, ואז ידע את אשר לפניו. כאשר גמר את תורתו טפח לו רבו בכתפיו בדרך חבה ואמר לו: אשריכם הרב מרופשיטץ ומה טוב חלקכם שזכיתם ב"ה למדרגה גדולה בדרכי ה' לגלות רזין דאורייתא כאלה.

תורה מגן עדן

רבי זלקא מצנז שבת פעם אצלו בחורף קשה מאד, שהיו השלגים מרובים ואין יוצא ואין בא. והיה בבית ר' מנדל דוחק גדול ולא הכינו לשבת רק מעט מזעיר. בגמר סעודת ליל שבת כאשר נכבו הנרות הקטנות שהכינו, אמר ר' מנדל לר' זלקא: בא ושבה עמדי על מסתי. ואני אשמע את החידושי תורה שמחדשים כעת הצדיקים בגן עדן ואגלה לך. ישבו כך כל הלילה ור' מנדל השמיע בלי הרף לר' זלקא מאשר תקשבנת אזניו מן הצדיקים שבגן עדן...

* בפ' וירא, תבא מביא ד"ת ששמע מרבו. ובדרוש א' לשה"ג.

אמר: מי שזכה לדעת שלמה, כשרואה את הצדיק ומסתכל בו יכול ללמוד מכל אבר ואבר תורה ממש. כאשר הייתי לומד תורה מרבי מכל אבריו, תורה ממש. ומי שאינו זוכה לזה, על כל פנים כשיסתכל בפני רבו הצדיק, משפיע עליו אור מכל אבר ואבר.

יראה עילאה

פעם היה אצל ר' אפרים מסדילקוב. שאל אותו מה ראה אצל רבו ר' אלימלך? השיב: ראיתי למורי הקדוש בכל יום בעת שהיה מתבונן ביראת ד' היו עצמותיו רותתין מפחד ד' והדר גאונו, כל גידיו ועורקיו נעשו כעבותות ופניו משתנים. תחת און האדם, יש עורק אחד שלא יזדעזע משום דבר רק ביום המיתה. וגם העורק הזה ראיתי שהיה מזדעזע אצל מורי ז"ל בשעת התפלה, מרוב פחד ואימת הבורא. נתרגש ר' אפרים ואמר: החסיד הפולני מסתכל היטב!

תורה

בשנות שמושו אצל ר' אלימלך, היה הוא בעל שחרית בראש השנה. פעם כאשר הגיע העת שיעבור לפני התיבה החביא את עצמו. חפשוהו הרבה עד שמצאוהו וימאן לעבור לפני העמוד. רק אחרי רוב הפצרות נעתר לבקשתם. לאחר זמן הסביר להם טעם סירובו כך: הש"ץ דר"ה ויו"כ צריך לזהר, שמיום ט"ו באב ואילך לא יעבור עליו יום אחד בלא לימוד גמרא. ומחמת טירדת הדרך, נאנס יום אחד ולא למד שיעורו. לזאת לא חפץ להיות ש"ץ.

התקשטות

בהיותו יושב על כסא נשיאותו ברומנוב, קבע כמה תקנות גדולות ומועילות. הגדולה שבהם היא דבר המניעה מהמלבושים לפי האפנה והלוקס, והרחקת התכשיטין. עשיר אחד לקח לבנו אשה מעיר גדולה. צעירה זו הביאה עמה לבושי האפנה ותכשיטי לוקס. כמובן מיחו בה אנשי ר' מגדל וציערו אותה על הדבר הזה. נכנס העשיר לבית הרב ואמר לו: היתכן לאסור דבר זה, הלא עוד בדורות הראשונים מצינו שעזרא תיקן שיהיו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהיו בנות ישראל מתקשטות? ענהו הרב: טועה אתה בחושבך שאני גזור

שתהיינה בנות ישראל מתנוולות. אדרבה יתקשטו כתקון עזרא אבל רק בביתם, „כל כבודה בת מלכה פנימה“... ושם „ממשבצות זהב לבושה“. אבל בשוקים וברחובות למה יתראו?

מדות ומשקלות

בכל ערב ראש חדש, היה שולח שנים מתלמידיו להשגיח על המדות והמשקלות אם הם כהוגן. פעם שלח את ר' צבי הכהן ועוד אחד עמו וימצא בחנותו של עשיר אחד תלמיד חכם מדה פסולה. כאשר הוכיחוהו ע"ז, השיב כי אין מודדין בה. אמר לו ר' צבי: הלא הדין במשקלות, שאפילו עשאה עביט של מ' רגלים אין משהין אותה בבית. וירמסה ברגליו. כעס העשיר ואמר: הגם שאול בנביאים? הגם אתה יודע דיני התורה? בשובם לבית רבם העלים ר' צבי מרבו המאורע הלז. אולם השני גילה אונן הרב על המקרה ההוא. מיד שלח את השמש לקרא כל הקהל לביהכ"נ כי הוא ידרוש. וצוהו להכות בפטיש על דלתי כל בית, לבד מעל דלת חנותו של העשיר הלז. כאשר נאספו כל הקהל, דרש הרב תוכחת מוסר על אודות איפת צדק והין צדק. העשיר הלז שהיה גם הוא באותו מעמד, הבין כי בשלו כל הרעש הזה, נתבהל מאד וישלוף נעליו בתוך קהל ועדה לקבל נזיפה ויבקש סליחה. צוהו הרב ליתן קנס חמשים אדומים וימחול לו.

לרומם בית ד'

פעם באו שרי צבא לרומנוב, ויבקשו בית גדול שיהיה מכשר לעשות מחסן בשביל צרכי הצבא. וכאשר לא מצאו בית מתאים לזה, בחרו את בית הכנסת. כאשר גודע הדבר לאנשי הקהלה רצו בבהלה לר' מנדל לספר לו המאורע. בתוך התאוננותם לפניו, אמר אחד: עוד יש תקוה כי שרי החיל יתחרטו, באשר הגג שבור, הכתלים רעועים. כאשר שמע הרב זאת התרגש ואמר: אם כן הדבר ידעתי למה נענשנו בגזר דין קשה כזה. אם אנחנו לא חסנו על כבוד הבית הקדוש איך יחוסו עליו מן השמים?! לכו אפוא וזאת עשו, עוד היום תחזקו את בדק הבית ותתקנו כל התקונים הדרושים. הודרוז האנשים וקראו לאמנים ותקנו ופיארו בזמן מועט את בית ד' כראוי. עברו ימים אחדים, ובא פקיד יותר גבוה לראות גם הוא את הבית שהכינו בשביל

מחסני צבא. ולא מצא חן בעיניו, באמרו כי קטן הבית מהכיל כל הצורך, והחליט להעביר המחסן לדוקלא.

עבודה

דרכו היה להתפלל בימי נוראים תפלת המוספים לפני התיבה. פעם נחלש מאד באמצע התפלה ויאלץ להפסיק באמצע ולנוח קצת למען חדש כחו. חשבו כי מנחה בודאי לא יתפלל. אולם כאשר רס כלה תפלת המוסף מיד התפלל גם מנחה. במוצאי יו"כ אמר לבניו, כי כל כך היה חלש בעת תפלת המוסף, עד כלות הנפש. אמנם כאשר גמר תפלת המוסף, ראה את יעקב אבינו נשאר על מעמדו, ולא יכול אפוא ללכת משם.

תשובה

תלמידו ר' צבי אמר לאחד מן החסידים: דע כי מורי הקדוש ז"ל בעת שאמר לפני התיבה בסליחות של ערב ראש השנה „אם אמנם שבו כולם בלב ונפש לחלותך“ הפסיק ושהה מעט עד שאמר הלאה „נא כל מדה נכונה“. וזה היה לפלא לכל המתפללים. רבים חשבו כי מכיון בתוך כך שמות קדושים ויחודים. אמנם גדולי התלמידים: הרב מרופשיטץ, הרב ר' יעקב מחבר „מלא הרועים“, ורצ"א מדינוב העידו, כי לא כן הדבר, אלא שלא רצה לזוז עד שהכניס הרהור תשובה בלב כל הנאספים.

נדיבות

פעם בירך את איש אחד בעשירות, ויהי לגביר אדיר. שאלו תלמידו, הרב מרופשיטץ, היתכן ליתן עושר גדול כזה לאדם אחד השיב לו: אני ברכתי אותו בעשירות והוא בעל צדקה גדול, ותיבת „ונתנו“ הוא למפרע ג"כ „ונתנו“. כמו שהוא נודב וחונן ונותן, כן נותנים לו מן השמים בלי גבול.

חסידים

החווה מלובלין שאלו אם יש לו חסידים? — כן, ענה הרב, יש לנו ב"ה חסידים. — ובמה הם חסידים? — חסידים שלנו שוקדים על עיון הלכה ותוספות. — אם כך, אמר החווה בהתפעלות, הם באמת חסידים!

מקור היראה

כל צדיקי דורו אמרו עליו שהוא „מקור היראה“. כשישב עם קהל חסידיו בסעודת ליל שבת, היתה שוררת בבית דומיה חרישית כל כך מחמת אימתו, עד שהיה אפשר להשמע לחישת הנרות הדולקים.

שפלות רוח

אמר: כשבאין אצלי מאה אנשים, אז חמשים שלח הס"מ וחמשים באים מן הקדושה, ויש בכחי לבטל הרע. אבל כשבאין יותר, ישמרני ד' מערבוביא כזאת.

פעם שבת אצלו ר' פייבוש מזבורה. ביום ראשון נכנס לקבל ברכת הפרידה. בכה ר' פייבוש ואמר: הגה זקנתי ורשבתי, בן ע"ד שנים אנכי היום ועדיין לא עשיתי תשובה. התמרמר לעומתו גם ר' מנדל ואמר: גם אני באותה צרה, לזאת נברך זה את זה לזכות לתשובה שלמה.

ברכה

אחד בא לפניו ויבקשו לברכהו שיתנהו ד' לחן בעיני שר, שילוח לו מעות. אמר לו: על הדבר הזה איני יכול להתפלל, כי זה מן הקללות שבתוכחה הוא ילון וגו'.

מדה

כאשר רואה אדם איזה מדה רעה כרוכה אחריו כגון גאווה, תאוה וכדומה, אזי יקבע לה מקום באיזה איש אשר לא מבני עמנו, ותלך המדה הרעה אל המקום אשר הכין לה ותדבק רע ברע.

כבוד

אמר: כשיבאו בני אדם לכבוד, כגון אם יכבדוך בני אדם שתלך לפנייהם ראשונה, אם תדע שיפצירו בך מאד, תקבל הכבוד תיכף בלי הפצרה, כדי שלא תתפשט מחשבת הגאווה והכבוד לאורך ורוחב.

דבור

אמר: כשמדבר אדם דבור בטל, עובר על אזהרת לא תרצח, כי כל דבור הוא קומה שלמה, וכשהוא נותן אותם אותיות הדבור אל החיצונים, נחשב כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש.

אמר: יש להתפלא על הילדים שמחנכין אותם מנעוריהם לתורה ועבודה, וכשנתגדלו פורקים עול התורה ועול מלכות שמים מעליהם, והרי כתוב חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה? אמנם התירוץ הוא, כי דבר זה יגיע להם באשר שאבותיהם האכילום ממנו של איסור הבא לידם בגזל וחמס ורביית. וכח הפועל בנפעל. וכיון שנתפסמו באיסורים מתעורר בהם תאוות רעות ופורקים עול התורה.

כונה

פעם הלך לטבול במקוה. על פי איזה סבה לא היה אפשר לו לטבול, והוכרח לחזור בלא טבילה. אמר: היום היה לי מקוה בכל הכונות. ובאר דבריו: כונות המקוה כל כך רבות עד שאי אפשר לאדם לכון בכולם. ועכשיו שנאנסתי מלטבול, הרי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, והוא ית' יודע כל הכונות.

המשכת שפע

פעם בערב שבת אחד עבר חצות היום ועדיין לא היו בביתו דגים לכבוד השבת. אמר למשרתו ר' צבי: לך וקח את המחבת ותן אותה עם כל המכשירים לבישול הדגים על האש, ובכל פעם שתגיס את המחבת תאמר: לכבוד שבת. הלז מילא את דבריו. פתאום בא אחד מרחוק לקבל ברכה מאת הרב, והביא אתו דגים, דורן להרב. היה הענין לפלא בעיני החסידים. ביום השבת כטוב לבו, פתח הרב פיהו ואמר: דעו כי עם קדושת שבת יורדת שפע עליונה, והאיש אשר ירצה לקבל שפע העליונה הוא מוכרח להביא הרצון אל הדבור ולומר בפיו: "לכבוד שבת קדש", והשפע יורדת מאליה מלמעלה. ועל זה המליצו חז"ל: "זכור ושמור בדבור אחד נאמר", היינו כי ירדת והמשכת שפע השבת וכל הנצרך לו: בדבור תליא מילתא.

תפלה לעני

אמר לחסיד אחד: שים עיניך על העניים המחזירים בכפריים. עני זה אחרי עמלו ונדודו כל היום מכפר לכפר, בבואו לביתו, טרם אכלו לחם רעבו יעמוד בקרן זוית להתפלל מנחה ומעריב, שרפים ואופנים יחרדו מפני תפלתו הבוקעת רקיעים.

התגלות אלהות

איש אחד התאונן לפניו, כי למרות חפצו לקיים מצות הכנסת אורחים, לא יוכל לקיימה כי אשתו עיניה צרה באורחים, ועי"ז תהיה מריבה בביתו. אמר לו: הנה חז"ל אמרו, גדולת הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. וקשה, האם לא די להגדיל מעלת המצוה באומרם כי היא שקולה כקבלת פני שכינה? אמנם יבואר ע"פ שאמרו, איש ואשה שכינה ביניהם. ואם מריבה ביניהם תסתלק השכינה. לכך אלו אמרו שגדולה הכנסת אורחים כקבלת פני השכינה, היו נמנעים לקיימה אלה שידעו שע"י תתהווה מריבה בבית, בחששם שעם זה תסתלק השכינה מביניהם. לזאת השכילו חז"ל ואמרו שגדולה יותר מקבלת פני שכינה. ואף אם בזה יסובב סלוק השכינה לא ימנע מלקיימה.

ליצנות

אמר: אלו היה יודע פרעה שעם ליצנות יכולים להכחיש כל העולם, לא היו ישראל יוצאים מתחת ידו לעולם ח"ו. פעם אחרת הראה באצבעו כלפי שמים ואמר: רואים אתם שזה שמים, עם ליצנות יכולים להכחיש שזה אינו שמים.

צדקה

אמר בשם קדמון: לכך לא מברכים על גתינת צדקה. כי צריך ליתן בלב שלם ובשמחה. ורוב בני אדם אין נותנים בשמחה.

מורא רב

אמר: הלבנה כל מה שמתקרבת אל השמש יחסר אורה, וכל מה שמתרחקת תוסיף אורה, וכן התלמיד כשנוהג עם רבו במורא, המורא הוא בחי' התרחקות, יוכל לקבל ממנו, ואם אין לו מורא לא יקבל ממנו.

שבחים

אמר: דרכי העבודה אינם שוים לכל אדם: יש אדם שנשמתו מסוגלת לעבודה זו ויש אדם שנשמתו מסוגלת לעבודה אחרת. והנה האדם אינו יודע באיזה עבודה ישתדל. אולם בשמעו מה שמשבחים

אותו באיזה מדה ובאיזה מדרגה שאין בו, או ידע שבדאי צריך להשתדל בעבודה זו ובמדרגה זו, ומן השמים מודיעים לו הדבר.

שלום

אמר: השבת מבטל הקליפה השביעית שמגה שלמה המע"ה, שש הנה שנא ד' ושבע תועבת נפשו. והיא המדה של ומשלח מדנים בין אחים. לכך נקרא שבת שלום.

תפלה

אמר: כל החולאים באים מהתגברות יסוד אחד על האחרים. בתפלה מקשרים וממזגים כל היסודות בשוה ביחוד הראוי.

עבד ד'

כשבא ר' צבי תלמידו של ר' מנדל לסדיגורה, להתחתן עם ר' אברהם יעקב, היה אז עדיין ר' ישראל מרוזין בחיים. כשנכנס לחדר קדשו וקיבל שלום, שאל אותו הרוזני האתם תלמידו של ר' מנדל? ענה ר' צבי: כן! בקש הרוזני ספרו נא לי אפוא איזה דבר מרובכם, ויספר לו ר' צבי ספור יפה זה:

פעם בתפלת ראש השנה כאשר הגיע רבי לחרוז „לקונה עבדיו בדין“, שתק ופסק מלומר הלאה. הוכרחו הקהל להמתין זמן מה עד שאמר הלאה. לאחר התפלה שאלנו אותו על סבת הדבר וכה היתה תשובתו: בהיותי בעולמות העליונים, ראיתי השטן מביא עגלה כבודה, טעונה על כל גדותיה מעונות חטאים ופשעים של עם ישראל. נרתעתי מאד וחרדתי מאד על גורל עמי, על כן שמתי אל הערמה פני ונגשתי אליו ואמרתי לו: האם בעגלה הזאת קבצת הכל? — כן! ענה השטן, בעגלה זו אספתי כל מה שמצאתי רע בגבול ישראל. אמרתי לו: טעית מאד, עוד הרבה, הרבה השארת שלא אספת. כשמעו את דברי, שמת מאד, עזב את העגלה במקומה והוא רץ לקבץ עוד עונות חדשים. באותה שעה לקחתי אני את העגלה והולכתי למצולות ים, למקום אשר לא יזכר ולא יפקד, ולא יעלה על לב לעולם. אחר כך בא השטן עם צרור קטן מעברות קלות שאדם דש בעקביו ואיזה מחשבות זרות, ויבקש את העגלה שלו להניח גם אלה ולא מצאה. אז הבין שאני, אני הגנב. בכך קרא אותי לפני שופטי הבי"ד של מעלה לדרך אותי על הגניבה. הבי"ד

פסקו ע"פ דין תורה לשלם. אמרתי שאין לי לשלם. פסקו שוב: ואם אין לו ונמכר בגנבתו. בשעה זו יצא כרוז בשמים: מי יקנה את ר' מנדל לעבד? מיד אמר הקב"ה בכבודו ובעצמו: אני קונה אותו לעבד. כששמעתי זאת, מיד אמרתי: לקונה עבדיו בדין...

מופת לרבים

בשנת תרמ"ג, קודם ר"ה, בא האציל הזקן בן שמונים דאראווסקי, בלויות בנו הארדיכל הלבובי, לבקר על ה"ציון" של רבנו. כל האצילים מהסביבה באו להראות לו אותות הכבוד. הוא סיפר לגשיא העדה סבת בואו: בשנה השמינית לחייו נחלה במחלה אנושה. אמו הביאה למענו מרחוק את הרופאים היותר מפורסמים, והיתה עסוקה אך להציל את בנה יחידה ממות. שכנתה בעלת האחוזה זקנתו של האביר ריטטר פון גניעוראש מצאה אותה במבוכתה חובקת ידיה ומיללת, דברה על לבה וניחמה אותה כי בעיר פריסטיק יש רבי מפליא פלאות, והוא יוכל לעזור ולהושיע לה. הדבר היה באחד מלילי החורף וירתמו מיד את הסוסים להמרכבה. מנאוויסליץ עד פריסטיק שמונה פרסאות, ותבא בשעה חמישית אחר חצות לילה לבית הרב בעת שהיו אופים לחם עבור עניי העיר. המשרת שהודיע להרבי, קיבל מענה כי בשעה התשיעית אחר התפלה יתן אותה לבא לפגיו. הרבי אשר הטיב לדבר פולנית שאל אותה — אחרי הציעת לפניו בקשתה — „האם תאמיני שהנני מכשף, כי באת אלי?" „לא! אבל אך בשביל היותו איש אשר על ידי מעשיו ואורחות חייו, הגהו קרוב אל אלקים יותר מזולתו, ותפלתו נשמעת" — „אם כן אתפלל עבור הילד!" היא יצאה מן החדר, הדלת היתה סדוקה מעט ויכלה להסתכל בפנים, וראתה איך הרבי עמד בזווית והתפלל עד שאגלי זיעה כסו פניו משך שלש שעות רצופות. אחר זה צוה לקרותה החדרה, השעון למעלה ממטתו הכה השעה השתים עשרה, ויאמר לה: „עתה עם ההכאה הי"ב הוטב להילד, כאשר יתרפא לגמרי תבוא עמו אלי למען אברכהו". קבלה ברכת פרידה ונסעה לביתה. כבואה לביתה, שאלה את סריסה אם נשתנה מצב הילד? הוא ענה לא נשתנה דבר. אך בזה אשר הילד ששכב עד הנה בלי חנועת חיים וכאשר הכה השעון שתים עשרה גיער וביקש לתת לו מעט מים לשתות. עברו שבועות

אחדים — הוסיף דאראווסקי לספר — הייתי בריא וקבלתי את ברכת הרבי, וצוני שאהיה טוב ליהודים. אני שמרתי את פקודתו, ורצוני בימי זקנתי לבקר את קברו.

לב רגש

אחד שאלו: הרבי מתפאר שכל האנשים הבאים לפניו בבקשותיהם חקוקים בזכרונו, ובעומדו בתפלת שמנה עשרה כולם יעברו במחשבתו. איך אפשר זה בזמן קצר כזה? השיבו: פון יעדען ענגשאפטון איוד בלייבט אסקרופ אין הארצין. ובעת התפלה עפענטמען דאס הארץ און מען זאגט: רבונג של עולם! קוק וואס דא שטייט...

פחד

כאשר התיישב החוזה מלובלין בלנצוט באו לשבות אצל רבי מנדיל והרב מאפטא. על פי מלשינות לוקחו שלשתם לבית המשפט המחוזי ברישא. והיות כי ר' מנדיל ידע שפת המדינה היה הוא ראש המדברים באותו מקום.

על שאלת השופט: מה מעשיכם. ענה ר' מנדיל: עבודתינו לעבוד מלך מלכי המלכים הקב"ה.

— ולמה באתם לכאן?

— אל הרב.

— מה יתרון לו עליכם?

— הוא עובד את האלקים בשקידה יותר עצומה.

— מדוע אתם לובשים בגדי לבן?

— מדוע לובש האדון בגדים שחורים?

השופט, כמובן, נתמלא כעס וחימה וצעק: השיבני על שאלתי.

אמר לו ר' מנדיל: אם האדון ידבר קשות לא נשיבהו דבר. מתוך כך הרים אצבעו למעלה ונפלה אימתה ופחד על השופט. אז אמר: עם אנשים כאלה אין לי עסק. ילכו לשלום.

מורא הרב

רבי צבי אלימלך מדינוב אמר: כאשר היינו יושבים על שלחנו

של ר' מנדיל היינו מלאים אימה ופחד עד שמחמת מורא לא הגבהנו עינינו למעלה.

צורת הרב

פעם הלך ר' אברהם מרדכי אבד"ק דוברומיל לקבל פני ר' מנדיל. בדרכו תעה ולא ידע לאן לפנות. אז בעצם מבוכתו נזכר לצייר לו תמונת רבו. בשעה זו האירו עיניו להכיר את המקום בו הוא עומד וידע את הדרך המוביל למחוז חפצו.

קבלת מרות

ר' שמעון מיריסלוב היה דרכו לבקר ולשהות בבית דודו החוזה מלובלין. פעם בא לקבל בברכת הפרידה כדי לחזור לביתו. אבל הרבי לא רצה לפטרו. שהה שבוע ובא שוב להפטר. אמר לו: אני רואה דינים שורים עליך ולכן לא רציתי לשלחך עד. יודע לי סבת הדבר. עכשו נודעתי הסבה, כי דנים אותך בשמים על שהנך סמוך לרבי מנדל מרומנוב ואינך נוסע אליו. אז קיבל עליו לקבל גם מרותו של ר' מנדל ולשתות בצמא את דבריו.

להסיר מכשל

פעם הביאו לו דורה, שלחן נאה מעשה ידי אומן מופלא. בנו ר' נתן יהודה היה אז ילד והשתעשע בחדר עם ילד חברו. הם רצו זה אחר זה סביבות השלחן ומתוך זה נקף ר' נתן יהודה את ראשו בשלחן. צות ר' מנדל לחתוך הקצה מן השלחן מאחר שבן ישראל נתקל על ידו.

פתיחת שערים

פעם ביקר אצלו היהודי מפשיסחא. בשעת הסעודה כיבדו ר' מנדל באמירת תורה. אמנם היהודי סירב. כאשר ר' מנדל שנה ושילש בהפצרתו מבלי לפעול כלום. סיפור מעשה שבה רמז לו כי מכוון הוא בזה לפתוח לו שערי תורה. אז פתח היהודי ואמר. שאו שערים ראשיכם, על הצדיקים הגדולים הראשיים לפתוח השערים ואז ממילא יהיה והנשאי פתחי עולם. הם הצדיקים הקטנים שהם בבחינת פתחים. ואם בכל זאת לא יהיו נפתחים. אזי אנו מבקשים: שאו שערים ראשיכם, כנוכח, וגם ושאו פתחי עולם, שאתם תשאו ותרימו ותעלו את אלה שהם עדיין בבחינת פתחים.

אישון

המגיד מקוזניץ היה אומר עליו שהוא נקרא בשם מענדיל, כי הוא בבחינת אישון בת עין של עם ישראל (דאס מענדיל פון אויג).

סלחתי

פעם בליל יום כפור התחטא הרב המגיד רבי ישראל מקוזניץ לפני הבורא ית': רבש"ע אמור סלחתי. ואולי אתה נמנע מזה מחמת שאין צדיק בדור זה. הלא יש ר' מנדיל מפריסטיק ששקול כנגד הרבה צדיקים.

שמירת שבת

פעם גזרה המלכות גזירה על בני הכפרים שיעזבו מקומות מגוריהם ויתרכזו הכל בעיירות. הדבר היה כמובן קשה להם מאד ונאספו על שבת פ' בשלח אצל הרב שהוא יתאמץ בתפלתו בעדם לבטל רוע הגזירה. בסעודת הצהרים פתח הרב ואמר: אתם בני הכפרים באתם אלי שאתפלל בעדכם לה' שיהפך לב המלך ושריו עליכם לטובה והגזירה תבטל דעו כי מאת ד' היתה זאת, והוא ית' נתן בלבם לגרש אתכם מהכפרים. כי מלבד שאתם מבליים ימיכם ושנותיכם בהבל, ואינכם מתפללים כל השנה בצבור, עוד נוסף על זה אתם מחללים את השבת. לכן אין עצה רק שתדורו בעיירות ואז תשמרו את השבת ותתפללו בעשרה מדי יום ביומו. כשמוע הנאספים דברי קדשו, געו כולם בבכיה ואמרו כל אשר יפקוד עלינו רבינו נעשה אך יעתיר בעדינו לבטל הגזירה. אז פתח הרב פיו בחכמה ואמר להם: הנה נשאתי פניכם להעתיר בעדכם ותפילתי תעשה רושם אך בתנאי שאתם תקבלו עליכם ועל משפחותיכם לעבוד את ד' ולשמור את השבת: ודעו אחים יקרים כי לא מלבי אני אומר זאת. רק עצת תורתינו הק' היא. שבו איש תחתיו. שבו הוא רמז על שמירת שבת, לשבות כל איש שבתו תחתיו. ואז אל יצא איש ממקומו. ותשאר כלכם איש על מחנהו ואיש על דגלו.

גורמים

אמר: בנוסח הוידי, אבל אנחנו ואבותנו חטאנו. דכמו שאנו רואים את עצמינו עכשו בחטא, כן מסתמא היינו גם בהיותינו בכח אצל אבותינו וגרמנו להם לחטוא בבחינה מה. לכן עלינו להתודות על עון

האבות. וזה כונת התפלה שלא נכלם מאבותינו. היינו שלא יאשימונו כי אנחנו גרמנו להם פגם מה בהיותינו בכח בשורשם.

התפארות

אמר: יש שהצדיק מתפאר בתורתו ועבודתו, וזה מצד הקדושה והכרח להיות כך. והסימן לדעת ולהכיר אם אינו מצד יוהרא הוא כך. אם השומעים את דברי התפארותו שמחים בזה ולא מתרעמים, זהו סימן שהוא מין עבודה דקדושה לצורך השעת. וזהו שאמר דוד: בד' תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו...

השומר

ויצא יעקב. מלמד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם (רש"י). רושם אותיות שומר. כשהצדיק יוצא מן המקום משאיר שומר שיסמור העיר שלא יאונה להם כל און.

טוב ורע

יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע. וקשה שהרי בפירוש הודה שה' הזהירו מדבר מטוב עד רע ואיך יש ביכלתו לעשות עמו רע. אך הכונה שרק על האמצעית שבין טוב לרע הזהירו. אבל לא על הרע לבד או הטוב לבד.

מענה רך

ויתר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן. קשה דאחרי שחרה אפו עליו ודיבר קשה היה צ"ל וידבר לשון קשות. לא ויאמר שהוא לשון רכות. אמנם תוה"ק מלמדת בזה כי אף אם צריך להתקוטט עם חברו ולכעוס עליו בצעקת לגימא, בכל זאת ימשול ברוחו ויעצור כעסו כמו יעקב, שאם שחרה לו וירב בלבן ויען (לשון הרמת קול) בכל זאת ויאמר ללבן, שהתאמץ לדבר אתו רכות מה פשעי ומה חטאתי. וכן יתנהג כל אדם בבואו לכלל כעס על חברו ויחזיק במדת מענה רך משיב חמה, ובזה יצליח להעביר רעה מבשרו וישכך כעס וחגימה גם מחברו וישכון בטח ושאנן.

אמר: מראשית עריסותיכם, תיכף כאשר רק תקימו ממטתכם (ע"ד קטן המוטל בעריסה) חלה תרימו. תתפללו לך (ע"ד ויחל משה).

קמץ אלף

אמר ישראל לא שמעו על הר סיני רק קמץ אלף. תלמידו רבי אשר ישעיה הורוץ מרופשיץ אמר פירוש על זה: השי"ת למדנו על הר סיני לקמץ האלף, ר"ת א'ו'ז'ן ל'ב פ'ה. היינו להמנע משמוע דברים האסורים, מלהרהר ברע ולשמור הפה. בזה תלוי כל היהדות מסיני.

תורתו

את תורתו לא רשם רבי מנדל בכתב ידו הוא. מלאכתו זו נעשתה על ידי אחרים. שני ספרים נשארו לנו מפרי מחשבותיו ואמרותיו. הראשון מנחם ציון על התורה ולקוטים, נכתב בידי תלמידו שקיים אצלו שימושה של תורה במלוא המובן, הגאון רבי יחזקאל פנט אב"ד דמדינת זיבנבירגן, מחבר שו"ת מראה יחזקאל. הספר הזה נדפס בכמה מהדורות. במהדורה שלפני עכשו נספח בסוף קונטרס בשם הוספות חדשות. והשני דברי מנחם גם כן על התורה ולקוטים בסופו. שם הכותב לא ידוע. הופיע בעיר לבוב (תרכט) ואחר כך בבולגורי (תרנט). על ספר זה יש הסכמה מהגאון רבי יוסף שאול נתינזון. מענין מאד מה שכותב הגאון הלבובי שבכלל לא היה מן הנוהים אחרי החסידות:

„הובא לפני כתבי קדש מהרב הגאון הקדוש, צדיק מפורסם, חסידא ופרישא, נהורא נפישא, מו"ה מנחם מנדל זלה"ה מרומנוב... והגם כי מעט אשר ראיתי בו, אמנם דבריו הקדושים אינם צריכים חזק וראיה אחרונה. וכבר דבריו נשמעו בין החיים, כי היה מדבר בשפה ברורה. וכל דבריו כגחלי אש לאהבת ד' ביראה ומורא. הכי קרא שמו דברי מנחם. ודבריו יהיו נוחם לעצבוננו ויגונינו. ולהיות לנו למחיה להחיות את נפשותנו...”

משני הספרים האלה לקטנו פניני הרעיונות. ומרגליות וההגיונות הנשגבות אשר הגה האדם הגדול בענקים. והגנו נותנים אותם לפני הקורא בסדר ושיטה נאותה. דבור על אופן. הפסקות משמשות בין ענין

לענין ליתן פנאי להמעייין להתבונן על האידיאות המובעות בכל פרק ופרק.

התגלות אלהות

הקב"ה מסתיר קדושתו לעולם. והיינו משום שאינו יכול לגלות קדושתו. שאם לא כן כמעט רגע יתבטלו כל העולמות וכל הברואים. בכל עת שאנו רואים איזה הנהגה נפלאה בברואים מן המנהיג ומשגית הוא הבורא ית', לא נשים לבינו על ההנהגה לבד. כי מזה לא יבא לנו שום חכמה יתרה. רק מחויבין אנחנו לשום לב על המנהיג שברא את ההנהגה.

תורה

גם קודם מתן תורה היינו ראוים להעשות עם סגולה וגוי קדוש. כמו אבותינו הקדושים שלא קבלו התורה והשיגו אותה בצדקתם. כמו כן אנחנו אם היינו מתחזקים במעשי אבותינו לבלתי נשיב לכסלה לא היינו צריכין לתורה. רק היה די לנו בחלקנו יוצרנו... ובמה שנרגיש השראת שכינתו.

הלומד תורה לשמה הוא הלומד על מנת לשמור ולעשות, ואינה נקראת תורה לשמה עד שיבא לקיים אותה. ואם ח"ו לא יקיימנה נקראת שלא לשמה.

התורה היא נצחית, והיא נוהגת תמיד בכל עת ובכל רגע, מזמן הבריאה עד סוף העולם. והראיה מהכ' המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשי בראשית. ובמה הוא מחדש? בודאי עם התורה הקדושה. כמבואר בזהר: באורייתא ברא קב"ה עלמא. מוכח שגם התורה יש לה התחדשות. כל מי שעוסק בתורה לשמה, וכונתו שיעזור לו השי"ת שיבא אל האמת על ידי לימוד זה, אז השי"ת בעזרו שמשיג את אור התורה. והוא האור שהשתמש בו אדם הראשון והיה מביט בו מסוף העולם ועד סופו. וע"י זה האור מסתכלים ורואים העתידות, וזה היה הנבואה של כל נביאי ישראל.

נבואה

עתה שנפסקה הנבואה מישראל הוא לטובתנו. שלא יהא ח"ו קטרוג על ישראל. שאם היו שומעין דברי הנביא שהם דברי א' חיים

ממש ולא יטו את אזנם לקול דבריו מחמת חלישת כח השכלי, היה ח"ו קטרוג גדול.

יראה

כשהכהן גדול נכנס לבית קדש־הקדשים ביו"כ, לא היה רשאי להכניס עצמו בעומק היראה. שאז לא היה יכול לסבול ולעבוד עבודתו, שהיו מרתתין ידיו ואבריו מפחד ד'. רק הכניס עצמו באהבה מגולה והיראה היתה מסותרת בקרבו.

אמת ואמונה

אמונה היא שאינו מאמין עדיין באמת לאמתו, שלא ראה עדיין הדבר למראה עינים, רק שהולך בדרך אמונה ומבקש להאמין. אבל האמת הוא דבר שכבר נתאמת אצלו בראיה גמורה בלי שום ספק.

השתוקקות

מי שסובר בדעתו כי הוא עובד את השי"ת, הוא שוטה. כי מה עבודתו נחשב נגד עבודת המלאכים ושרפים. והכל לא נחשב נגד האין־סוף ב"ה. רק העיקר הוא הרצון והתשוקה.

כל בריאת האדם הוא ע"י חומר וצורה. דהיינו כח הגופני שהוא החומר, וכח הנפשי שהוא הצורה הם תמיד מקושרים יחד, וצריכים זה לזה. כמו שאנו רואים באיש שהוא בריא וחזק בכח הגוף, הוא יכול להתחזק יותר בעבודת הבורא, ממי שהוא חלש בכח הגוף. ולכן כשבא אדם לימי הזקנה שאז נפסק ממנו כח הגוף מחמת שאין לו תאוה כ"כותשוקה לצרכי הגוף אזי נפסק ממנו גם תאוה הנפש, שאין תשוקתו כל כך לעבודת הבורא כמו בנערותו.

מי שמרגיל את עצמו מנעוריו למאוס בעניני עולם הזה רק לשמור את דרך עץ החיים, היינו לעסוק בתורה ומעשים טובים ולדבק במדות הטובות אזי בודאי ההרגל נעשה טבע ולא ישקוט לעולם, רק יוסיף כח ועוז בעבודת השי"ת ולבו משתוקק תמיד ורודף אותו כל ימי חייו בעוה"ה, ואף אחר פטירתו משתוקק לדבק בחי החיים.

זאת ידע כל אדם, אם רואה שבא בלבו איזה אור והתלהבות גדול לעבודת הבורא ית', בודאי יעקב אבינו הוא המעיר אותו ומקיצו ונותן בלבו את התשוקה הזאת.

ידוע, שכל אשר יחפוץ קרבת אלקים, צריך לקשט מדותיו ולהרגיל טבעו במדות טובות וישרות. שורש כל המדות טובות היא מדת אהבת חסד ולהיות טוב לכל ולהרבות שלום עם כל אדם.

השי"ת ברא את עולמו על ז' מדות הקדושים אשר היו בשבעה רועים: אברהם יצחק יעקב, משה אהרן יוסף ודוד. ואנחנו מחויבים לדבק עצמנו תמיד באלה שבעה מדות הקדושים, היינו לדבק עצמנו באנשי חסד ואמת ולכבוש את היצה"ר בכח וגבורה ולדבק תמיד בתוה"ק שהיא תפארת לעושיה, וכן בכולם.

אדם

עלינו לשבת לאדון הכל אשר במאמרו ברא שחקים... וכל תוצאות הארץ וצבאותיהם, ואחר כל אלה צירף מכולם חלק אחד וברא מהם בריה חדשה ויקרא את שמו אדם, למען אשר יוכל להמשיך להם השפעת הבורא, לחלק להם מנת המלך בכל מלאכתו ועובדותיו. שכל העולם לא נברא אלא לצוות, להיותם טפל לו ולהתחבר אליו, למען יהיה מרכב משניהם ויוכל לפעול בעליונים ובתחתונים, שני הפכים בנושא אחד. ויש כמה בחינות פעולות שאם עושה דבר לפי תומו ואינו משרה שכלו וחכמתו על העסק ההוא, הדבר הזה לא יצליח והיה כלא היה. אבל כשמשרה שכלו וחכמתו על המעשה ההוא תעלה למעלה לפעול את הראוי לה.

עיקר רצון הבורא, לפרסם אלהותו. שידעו כל הברואים כי הוא המלך וכל עבודתם ופעולותיהם כאשר גזרה חכמתו ית"ש עליהם. וזה ע"י עבודת האדם ימשיך להם הארה ושכל עליון.

קטן, אף שיש לו יצר הרע, מ"מ אינו חוטא. ואם ילמדוהו מושכלות יהא נקל לו להבין. ומעת היותו לאיש כל עוד שיבא בשנים אף שיתגבר על יצרו ויכניע תאות לבו, מ"מ הוא עלול לחטא יותר, עד אח"כ בהתקרבו לימי הזקנה ישיב כימי עלומיו ויתרחק מן העברה. וטעמא דמילתא כי בצאתו מרחם אמו עדיין אינו מגושם כל כך, שאינו רחוק הרבה משכל הפועל ומחצב נשמתו. וכאשר יבא בשנים הוא מתגשם יותר עד הגיעו לימי ירידה ישיב כימי קדם ויצה"ר פסק ממנו.

כל דבור שמוציא האדם בכת הבל פיו, והבל הזה אינו מוגבל ויוכל להתפשט בכל העולם. וכשההבל יוצא מאדם כשר וצדיק בדבורים קדושים. כל מי שפוגע בו נתוסף בו זריזות וקדושה.

צדיק

ישנם צדיקים בדור, אשר נפלאה דרכם ומעשיהם עמקו ורמו גבוה מעל גבוה, ואין עסקיהם כלל בעניני עולם הזה, ע"כ המה למעלה מהחזון.

כל צדיק יש עליו מקטריגים ומשטינים המניעים אותו מעבודת הבורא.

ישנם צדיקים בדור הדבקים תמיד ביוצרם ולא יתפרדו ממקומם הראשון שהן עצמן המרכבה לשכינה.

הצדיק שבדור, אשר עיני כל ישראל אליו, ותורה יבקשו מפיהו יאמר להם את הדרך אשר ילכו בה לעבודת הבורא. ואת המעשה אשר יעשו, לא ידבר אתם קשות להוכיחם על פניהם בתוכחת מגולה, ולא יכביד עליהם את עול מלכות שמים לכובשם ולהכריחם שילכו בדרך הטוב והישר. רק צריך להיזהר מאד בדבריו היוצאים מפיו ויתן להם עצות טובות בדברים הנכנסים ללב, איך ילכו בהדרגה ולא לשבר את גופם בפעם אחד.

אהבת צדיקים

פרחי בני ישראל המתחילים בנעוריהם לעלות למעלה ויגבה לבם בדרכי ד' ובעבודתו ית', והם נכספים ומתלהבים לדבק עצמם עם הצדיקים שבדור, כאשר ינובון בשיבה לעת זקנתם. זוכר להם הקב"ה את העבודה הזאת התמה והשלימה.

תפלה

חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפלה, שהכינו עצמם ואבריהם להיות מכון להשראת השכינה. ומכאן תוכחת מוסר איך לשמור פיו ולשונו קודם התפלה. שאם מטריד עצמו בדבורים של מה בכך והבלי עוה"ז, אין המוחין שלו יכולין להתעצם ולהכלל באור פני מלך חיים.

כל א' צריך להתפלל על חברו. ובפרט על כללות ישראל המה

הראשי עם ונטורי קרתא הנגשים אל ד'. למסור נפשם בעבור כל קהל ישראל לטוב להם. וצריכים להיות נאמני רוח ולא לעשות בשביל עצמם כלל. רק בשביל אהבת ד' ועדת ישראל סגולתו התקועה בלבבם כמו משה רבינו ע"ה... ולכן רק תפלת המתים מקובלת ורצויה, כי מצד עצמם אינם צריכים לכולם.

ישכיל האדם ויתבונן בכל יום ויום קודם תפלתו. ויחשוב ברוממות השי"ת וגדולתו. ויתחכם באיזה שכל יעמוד להתפלל לפני המלך הנורא והקדוש. ואיזו פירושים וכוננות יחדש בתפלתו. כי כל מי שיש לו מוח בקדקדו יוכל לדעת, שאפילו לפני מלך בשר ודם לא נאה לעמוד ולומר לפניו בכל יום שיר אחד בלא שום התחדשות, ומכ"ש לפני הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות, עאכ"ו שצריכין לחדש בכל יום תמיד כונת הלב.

פרנסה

איתא במדרש: על כל מה ששאל יעקב: אם יהי' א' עמדי ושמרני... השיבו ועל הפרנסה לא השיבו. בדבר הזה לא היו יכולין להבטיחו, כי דרך נסתר ונעלם הוא, כי בזה תלוי כל צדקתו ומעשיו, שאם היה לאדם פרנסתו בטוחה ומזומנת לא היתה עבודתו תמה, ודרך זה הוא נתיב לא ידעו עיט.

טוב ורע

למעלה במקור המשפיע, שכר ועונש שוין. כי אין דבר רע יורד מן השמים. רק מי שלא יוכל לקבל הטוב. הוא אצלו רע. ובעבור כן נמצא שני אנשים שעומדים יחד זה אצל זה, לאחד נראה כל טוב אין מחסור דבר, ולהשני נדמה לו כל מיני צרות וכדומה.

אכילה

בכל מאכל יש בו ב' בחינות: הא' הוא הגשמיות הנראה לעינים ונתמשש בידים. והב' הוא הרוחניות המחיה אותו והמהוהו מאין ליש. ועיקר הנאת האדם מן המאכל. הוא בטעם ומראה וריח. שהם הרוחניות שבו ואינן נראין ונרגשין, אבל הגשמיות שבו נדחה לחוץ וניתך ממנו. ביותר נוכל לומר עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים ע"י אכילתנו בקדושה ובטהרה.

עיקר לימוד הזהירות ודרך ארץ ויראה ובושה הוא על השלחן, כי הזהירות בשאר דברים, כגון תורה ותפלה, אין צריך לימוד כ"ב, והכל יודעים זה, אבל זהירות השלחן צריך בכל עניני ד"א, ומוזה אנו יכולין לבוא אל קיום התורה.

על ידי השלחן אשר לפני ד' ניכר ההבדל וההפרש בין העכ"ם ובין ישראל עם קדושו. כי הם כשאוכלים הם מכלים את הברואים של הקב"ה. שהורגים בהמות וחיות בזדון לבם, בשביל חמדת לבבם ותאותם הרעה, למלאות כריסם; אבל ישראל הקדושים אוכלים כדי חיהם וספוקם למען יחזקו לבם לעבודת השי"ת, ועי"ז הם מעלים את הדברים שהם אוכלים לקדושה, שעל ידם יתגדל כבוד הבורא ית' במה שמברכים ומשבחים להשי"ת בשעת אכילתם.

חסרונות

האדם נברא בחסרונות רבות, למען שישתוקק ויתעצם בכל יום למלאות חסרונותיו, אשר בדבר זה הוא חשוב יותר ממעלת המלאכים, שנבראו בשלמותן, ואינן יכולין לעלות במעלות למדרגה יותר גבוה.

אמונה ובטחון אהבת חברים

מצות ואהבת לרעך כמוך הוא יסוד וקוטב שבו תלויים כל המצות שבתורה. וגם החוש מעיד על זה. כי אם אוהב את חברו כעצמו, אז בודאי הוא נזהר מגנבה וגזילה ורציחה ואונאה ונקימה ונטירה, ועוד הרבה מאד מה שהשכל מחייב. אבל בלתי אפשר לקיים המצוה הזאת של אהבת כל ישראל בלב שלם, אם לא מי שיש בו מדת האמונה והבטחון באמת. היינו שיאמין שהבוית"ש הוא מנהיג ומשגיח על הכל בכל עת ובכל רגע, ונותן לכל איש ואיש די מחסורו. ואין אדם יכול לנגוע במה שמוכן לו.

עיקר הגורם לקיום מצות מעשיות הוא הבטחון. שאם הוא בוטח באמת בהשי"ת ובחסדו הגדול שהוא מטיב תמיד לבריותיו וכל מה דעביד רחמנא הוא לטב, אז לא יקפיד על חסרונו ולא יתאוה לשום דבר, כי יודע האמת שאפילו מה שנראה בעיניו לחסרון לפי שעה, הוא גם כן לטובתו שיגיע לו אחר כך. ולכן מאד מאד צריך להתחזק במדת הבטחון... אמנם רוב העולם טועים בזה שהם מדקדקים יותר במדת

האמונה, וכשרואים איזה אדם שאין אמונתו שלמה, מחזיקים אותו כיוצא מן הדת, ועל מדת הבטחון אין נותנים את לבם ולא משגיחים כלל. אבל באמת שניהם שקולים הם. ובשניהם אנו מחויבים להתחזק מאד.

יצר הרע

יש ב' מיני יצה"ר. הא' נקרא פרעה שהוא מסית ומדיח לפרוע פרעות בתורת ד' לעשות הרע בעיניו. והב' קשה הימנו שהוא חריף לרמות ומטהר את השרץ מראה פנים שדבר זה מצוה לעשות וזה ענין רע מאד מנפש עד בשר יכלה. והוא נקרא לבן הארמי.

ברכה

המברך את חברו, צריך ליתן חיות ושכל טוב לתוך הדברים. היינו שיתן את דעתו ורצונו וכל תפצו באהבה עזה. ועי"ז יכולה הברכה להתקיים ולחול על המתברך.

מלבושים, עין הרע

על ידי לבישת מלבושי נכרים הפריצים, יכולים לבוא לכל הרעות שבעולם ולכל המדות המגונות, ובפרט למדת הגאווה שהוא מגונה מאד. ועוד שע"ז שולטים כל מיני עין הרע. וכבר אמרו חז"ל צ"ט מתים בעין הרע. ודבר זה אני רואה בכל יום, שבאים אלי בני אדם ומספרים לי יגונם וקורותם וגם בכתב שולחים לי אגרות מכאבם וחסרונם ר"ל. ואנכי יודע האמת כי רובא דרובא בא מעין הרע.

סוד העיבור

שואלין ודורשין שלשים יום, ולרבן גמליאל ב' שבתות טרם בא יום ד'. כי צריכים הכנה גדולה לקבל אור האלקות המוכן לשפוע עליהם ביו"ט. ובשביל כך היו הבית-דין מוכרחים לעבר השנה, כשראו שעדיין לא השלימו חוקם להתאחד עם בוראם לעשות רצונו... וזה נתודע להם ע"י הדוממים והצומחים, כאשר לא נשלמו בתכליתם כמשפטם בכל שנה ושנה. זה היה אות אמת המורה באצבע על ישראל, שעדיין צריכים תיקון והכנה, ועברו את השנה להרחיב את הזמן עוד שלשים יום.

אמת ושקר

עיקר כל הענינים ומעמדם, הוא רק על האמת שיש בהם. ואם

לאו הם בטלים ומבוטלים. ולכן אנו רואים לפעמים איזה משאומתן או שותפות או שאר דברים שבין אדם לחברו שנתקיים זמן רב שאינם מפרידים זה מזה, רק אדרבה מוסיפין אהבה והתחברות; ולפעמים הוא להיפוך, שתיכף בימים מועטין נהרס הכנין ונתקלקל השורה ומתבטל ההתקשרות שביניהם. והיינו לפי שאם עוסקים באמת ובאמונה ולא יבריחו ולא יעלימו זה מזה שום דבר מהעסק שלהם. אזי בכל עת ובכל רגע נתודע לכל אחד האמת שיש בלב חברו, ונתגדל האהבה ונתחזק ההתקשרות שביניהם. אבל אם יש בלבם שקרים ותרמית אזי בכל עת נתודע לכל אחד השקר שבלב חברו, ועל ידי זה נופל קטטה והתחלקות ביניהם. שאין כל א' יכול לסבול השקר של חברו, כי אפילו מי שהוא שקרן בעצם ונוהג עצמו תמיד בשקר, עם כל זה הוא שונא השקר של חברו ואינו יכול לסבול.

רעבון הנפש

ויענך וירעיבך ויאכילך את המן. קשה מה זו טובה בכלל הטובות שעשה אתנו במדבר שהוזכרו שם, ורעבון זה מה טיבו? אבל הענין הוא כך: כשהאדם נכסף לדבר גשמי באהבה רבה ותשוקה גדולה לאכול מפריה, בהגיעו לדבר ההוא אף שעדיין לא אכל ממנו. כבר נשתקעה תשוקתו העצומה. אבל כאשר יתאוה להשיג דבר שכלי חדש, אף בהגיעו לזה, מ"מ יתחזק ויתחדש בקרבו תשוקה חדשה עזה ועצומה מהראשונה, ויתפוצץ להשיג יותר. ולא די לו בנחת־רוח שקבל כבר לאין שיעור. ולז"א וירעיבך ויאכילך את המן. אע"פ שהיה להם בכל יום די חסרונם וצרכם עומר לגולגולת. בכ"ז היו רעבים וחרדים להשיג יותר ולא הונח להם בתענוג אשר הגיעו כבר.

דברים בטלים

ישכיל האדם בראותו, שלכל החיים נברא פה ולשון, ואין להם כח הדבור, זולת להאדם לבד ניתן הדבור. בודאי הוא כדי להודות להלל ולשבח לשמו ית' תמיד. ואם כן צריך כל אדם לסגור פיו ולשונו שלא לדבר שום דבר בטל ח"ו.

סעודת מצוה

עיקר החיות והיתרון של סעודות שבת, או אפילו בחול, אם היא

סעודת מצוה או סעודה שתלמידי חכמים וצדיקים שרוים בה, עיקר חשיבותם לפי שאז משפיע לנו השי"ת שכליות נפלאים ואורות קדושים, והם נקראים עיטין טבין.

תשובה

יש ב' מיני תשובה. הא' ששב מפחד ד' ומהדר גאונו. מיראת העונש. ואולם בזה לא חפץ ד'. רק שישוב אל לבו דעת ותבונה גדולת הבורא ב"ה ומלכותו בכל משלה.

שלום

מדת השלום עולה על כל המדות טובות, וכל המצוות-עשה שבתורה הם נכללים בה. כי היא היסוד של כל המדות הקדושות.

ישראל

זה דבר תמידי אשר מוראנו וחיתתנו יהיה על כל עמי הארץ... אמנם המניעה בזה, מחמת שאין אנו מקיימין המצוה של ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. כי אנחנו בני ישראל צריכין להיות מובדלין מאומות העולם בכל עניננו ולא להשתוות להם בשום דבר.

כל אדם מישראל כשעובר עברה, הוא בורא לעצמו שבעים אומות המצירים לו והמעיקים לו. והם אינם נותנים לנו גשיאת ראש לעלות אל מזבח ד' ההרס.

ישראל נקראו סתים וגליא. כי אהבת הבורא ית' ויראתו נסתר וטמון בלב ישראל עם קדשו, ואין הניצוץ חק' נראה לעינים. וזה נקרא סתום; אבל כשעומדים עליהם רשעי אומות העולם להעבירם מן הדת אז מתגלה דבקותם לעין כל, והם מוסרים נפשם על קדושת שמו ית' באהבה.

תקנות חכם *

ביום כ"ז ניסן תקע"ה לפ"ק צוה אדמו"ר — רבי מנדל מרומנוב — את הרב הקדוש דק' רפישטץ שיעשה אספה והנה בהתאסף האלופים הראשים ובד"צ ויחידי סגולה דפה"ק, אמר הרב הקדוש הנה אדמו"ר צוה להזהיר אתכם שתקבלו עליכם תקנותיו הנרשמים למטה, ויהיה לו למשיבת נפש, וענו כולם בפה אחד נשמע ונעשה.

* מפנקס הישן של החבורה „בקור חולים“, רומנוב.

ואלה הם התקנות:

- א. שלא ילכו הנשים בשטערין טיכלעך ובגרונד. וגם שלא ילבשו שום בגד ואפילו מנעלים ממאדע חדשה כמו שהולכים בשאר מקומות. וגם בצעיפים ילכו. כמו שהלכו אמותיהם. ושלא ילכו על הראש בטיכל אדום ובמנעלים שקורין סאנדאלקעס.
- ב. הבתולות לא ילכו עם פאות הראש וגם עם קריינדליך ולא דייטשע כתונתים.
- ג. לא ילכו נשים ובתולות על השוק בשבתות ויו"ט. ולא ילכו לטייל חוץ לעיר ומכש"כ עם אנשים.
- ד. נשים לא ילכו ולא יסעו בלא שומר. והנשים ההולכות לחלוב הפרות בלא שומר, יאסרו התלב.
- ה. החייט אשר יתפור איזה בגד עם מאדע חדשה יקנסו אותו בפעם ראשון. ופעם שנית יעבירו אותו, כמבואר בפנקס דחבורה חייטים.
- ו. יהיו ממונים על מדות ומשקלות שיהיה כדין תורה.
- ז. ישגיחו שלא יעבור יום בלא תפלה בבהכ"נ.
- ח. וגם ישגיחו שלא יהיה חלול שבת בעיר. ובפרט להשגיח על השענקירס שיחזיקו ערלים בשבת ויו"ט.
- ט. להשגיח על עניים ואביונים לומדי תורה, וגם להחזיק תלמוד תורה עבור בני עניים.
- י. להזהיר החייטים כשתופרים ארבע כנפות שיגיע הארבע כנפות עד הברכים.
- יא. לא ילכו הזכרים עם קאלנערעס, רק עם קרייז כבשנים קדמוניות, וגם לא בבגד עם מאדע חדשה.
- יב. החבורה קדישא יעשו תמיד קלפי בין כסא לעשור ויעשו תיכף גבאים בלי איחור ועכוב.
- יג. שלא ילכו בערכאותיהם, שמחמת זה מתגבר רשעת הגוים ונותנים כח בקליפה.
- ומי שיקיים השלש עשרה מדות הנ"ל יתברך בכל הברכות המבוארים בתורה, ונזכה לביאת הגואל במהרה.

מכתבי קודש

ב"ה יום ג' תצוה ת ק ע"ב לפ"ק רומא נוב.

החיים והשלום לה"ה הרבני המופלג הנגיד מו"ה חיים ג"י
ויזרח לנצח.

כתבו הגיעני, גם הסך המבואר במכתבו קבלתי על נכון, והבית
אשר קנה מעלתו, קנין עולם תהיה לו עד ביאת הגואל, יהיה ביתו
פתוח לרוחה וכל הצער והיגון יתהפך לו לששון ולשמחה. כל שונאיו
ואויביו יפלו תחת רגליו. יסתום ד' פיהם ופי כל המקטריגים עליו ויפר
עצתם ומחשבתם הרעה יבטל, בטחוני בד' כי ישיש לטוב לו בכל מילי
דמיטב בבריאת הגוף ובהצלחת הזמן ושום רע לא ישלוט בו, ואשר דמה
מעלתו כי אש הקנאה בערה במ על עסק הבית אשר קנה מעלתו, רחוקה
דעתי להאמין כי מן הראוי אשר לא יעלה קנאת אדם על בר ישראל
הקונה בית, כאשר כתב ירמיה בגלות יהויכין לבני הגולה לבנות בתים
וכו', אמנם זאת יאמינו באמונה שלמה כי בזמננו כל הרעות המעוררים
על היהודים ר"ל, הוא רק מחמת יצר לב האדם, יטהו להנאה ותאוה
לילך בחקות העכו"ם אשר נאסר עלינו בתורה ובנביאים וכתובים,
כענין על מלבושי עכו"ם. ובנביאים נאמר בצפניה א' ופקדתי על השרים
ועל בני המלך ועל כל הזובשים מלבוש נכרי, חוץ שארי פסוקים וספרי
קודש האוסרים עלינו מלבושי עכו"ם. ויען כי גבה דרכי העם מדרכי ד'
מתקרבים בחוקות העכו"ם, ועי"ז אש הקנאה על עמנו בני ישראל,
ובפרט על הנשים הלובשות מלבושי הפריצות, אשר כמעט לא ניכר בין
נכריות לישראלית להבדיל. עוד חדשים מקרוב באו, במנהג חדש של
עכו"ם, שמהפכין ומניחין מצד השמאל של הבגדים על צד ימין (צו צי
קנעפלין) ובזה מגבירין השמאל על הימין. בעוה"ר גם זאת לא טוב
הוא. והנה הרבה קהלות קדושות במדינתנו פולין, אשר עיניהם ראו
הרעות הגדולות אשר צמחו מסבה הנ"ל, ושמו לבם לעמוד בפרץ לגדור
גדר וסיג, אשר לא יראה ולא ימצא איש או אשה, בחור ובתולה גדולים
וקטנים אשר יעלה עליהם ח"ו שום מלבוש הדומה למלבושי עכו"ם.

וכאשר אני שולח לכם העתקה מהכרוז בק' קראקא. — גם כבוד השבת
 נהפך לקלון רחמנא ליצלן, שזה להם מתענוגי שבת לילך ולטייל
 ברחובות ובשווקים עם הפראטאל, וכן הוא המדה. כי יום מנות ניתן להם.
 על כן כל איש ואשה נער וזקן ישבו בתוך אהליהם על התורה ועל
 העבודה, ואם יאבו וישמעו לעצתי ויקבלו עליהם באמת ובלב שלם
 לבטל את הרעות האלו המבוארים לעיל וגם ברע הנ"ל, אשר כל איש
 ואשה תיכף לא ילבשו עוד שום מלבוש אשר בו שמץ מנהו ממנהגי
 עכו"ם, ושלא להגביר השמאל על הימין. ולכבוד השבת קודש כדת
 וכהלכה, כאשר ביארתי לכם, אז, בטחוני בד' כי יפר עצת שונאיהם,
 תראו את ישועת ד' אשר יעשה לכם, בפרט בחודש הזה אשר נהפך
 מצרה לרוחה בימי מרדכי ואסתר, ששון ושמחה תשיגו גם אתם, ולא
 תראו ולא תפחדו ולא יבא מורד בלבבכם, יתן ד' כל חקמים עליכם
 נופלים לפניכם, יסכל עצתם, ובערתם הרעה מקרבם ושום רע לא
 ישלוט בכם. ואם מעלתו יודע כי לא ישמעו בני עירו לדבריו, אזי יכתוב
 מעלתו מי הוא החשוב בעיניהם אשר ישמעו לקולו, ואכתוב אליו לפי
 כבודם למען אשר יסורו מהרעות הנ"ל. גם ירומו ידם להודיע בנידון
 צערם לק"ק פרטבורג ולק"ק אובן ישן כי שמה חכמים וסופרים יעוררו
 עליכם רחמים. גם חשובים הם מקומות הגבוהים, אולי יתנו דעתם להטיב
 לכם וליעץ אתכם בעצה טובה, גם כתבו להם אשר שאלתם עצה מרבני
 פולין, וזאת אשר השיבו רבני פולין, כי כל הרעות הנצמחים ומתהוים
 בעם בעוה"ר, היא רק מחמת שמתדמים בנימוסיהם ובמלבושיהם, ועל
 ידי זה קנאים פוגעים בם, והחכם עיניו בראשו לבל יכתוב להם בשמי
 לבד, רק בסתם בשם רבני פולין, ואולי יכנסו דבריהם בלבבם, אשר גם
 המה יפרישו מאיסורים הנ"ל, וזכות הרבים יתלה בכם. ויהיה בעזריכם
 להציל אתכם מכל הרעות, ולברך אתכם בכל טוב סלה, והיה כאשר
 יניח ד' לו מכל אויביו מסביב ויגרום לו הזמן לבא הנה בעצמו, בזה
 לא יתחרט, ומקוצר הפנאי אקצר במעצר. וד' יברך אתכם בכל טוב
 משמי מעונה, ורעה אליכם לא תאונה, דברי המעתיר בעד כלל ישראל
 ופרטם וחפץ בהצדקם.

מנחם מענדיל בהרבני מו"ה יוסף זלליה

ב"ה עש"ק בחקתי ל"ו למספר בני ישראל תרא"ם לפ"ק דעעש.
 במעלי יומא דשבתא, כלהו אנבגי דברכתא, מעילת עילתא,
 לכבוד אהובי ידיד גפשי ורב חביבי, הנצמד במורשי לבבי, ה"ה הרב
 המאור הגדול החריף ובקי, כל רז לא אניס ליה החסיד מאד נעלה,
 המפורסם לתהלה כקש"ת מו"ה ישראל נ"י רב דק"ק פרוביזנא יצ"ו.
 גלילי ידידו הק' הגיעני ונתעוררתי כי התשובה שבספרו של
 אאמ"ו זצ"ל סימן קד*, אחרי שנדפס השגתי גוף כתיבת יד קדשו
 בתוספת מרובה, מה שנשמט בהעתק הראשון, ובפרט מה שכתוב בסוף
 התשובה אחרי החתימה לא נדפס כלל ומאד הייתי הפץ שיצא שנית
 לאורה שם העודף. על כן אם יסכים מעלת כבוד תורתו ידפיסנו גם כן
 בתוך ספרו הקדוש. ולדעתי למצוה רבה יחשב. הנה כה דברי ידיד נפשו
 הקשור בעבותות אהבה. הק' מנחם מענדל פאנעט.

וזה לשונו אות באות

העתק אגרת שכתבתי לאאמ"ו להשיב להרב ר' שלמה פילץ על
 כתבו אלי, על אודות חבורתא קדישתא הנקראים בשם חסידים.

בעזה"ת בין שלשים לכת למב"י תקס"ה ליסקא

יהי כנהר שלומותיו, וצאצאי מעיו כמעותיו, עוד ירבו סעיפותיו
 ופארותיו. מלא ברכת ד' על כל גדותיו. לכבוד אהובי אאמ"ו האלוף
 הראש והקצין התורני הרבני המופלג הנגיד המפורסם כקש"ת מו"ה
 יוסף נ"י.

בבואי לביתי שבוע העבר יום ב' מק"ק פריסטיק היו מרפיין
 ידי ואברי מחולשא דאורחא. ולא הפניתי להשיבהו דבר כאשר עם לבבי
 ביד התורני ר' ישראל כ"ץ רפיפורט. וגמרתי בדעתי להתעכב עד אחר
 העיון החידושי חתן דנן, ה"ה הבחור המופלא החתן החריף כ"ה ישראל

* הוא הגאון ר' יחזקאל פאנעט אב"ד דכל מדינת זיבנבירגן מחבר
 שו"ת מראה יחזקאל מגדולי תלמידי רבי מנדל מרומנוב. בספר תפארת חיים
 (דף יב סימן יז): שמעתי שהיה רבינו ר"ח מצנו מעיין בתשובות מראה יחזקאל
 סימן קד בכל הלולא של רבי מנדל מרומנוב בדמעות שלישי.
 ** הוא המחבר שו"ת מעגלי צדק, משפטי צדק ועוד.

וואלף ג"י. ואולם יום אתמול השיאני הקצין ר' גומפיל מפה שאכתיב לאחי התורני כ"ה משה על אודותיו. לזאת עשיתי גם כן בשביל עצמי, לדבר את אשר ישים אלקים בפי את כל דברי האגרת הלזו, ואל נא יהיו דברי עליו לטורח, ולבלתי יקוץ באריכותו, לדלג מדף אל דף לקרות בסירוגין, כי לא מזחות לב וקלות ראש כתבתי כל אלה רק ביראת ד' כל היום.

הנה בתוך אגרתו היה רצוף כתבו של ידידנו הרב הגדול מו"ה שלמה פילץ ג"י, והעתיר דבריו אלי על אודות רבינו הגדול, המקום יהי בעזרו. ורצוני שאשלח לו החידושי תורה ששמעתי מפיו הקדוש, וגם שיתרץ לו אותן הקושיות, ואז יבחן אצלו שאין חכם וקדוש כמהו, ויספר תהלתו בקהל רב הסרים למשמעתו. ואמת נכון הדבר שאם לא הייתי יודעו ומכירו מכבר והוא מחזק אצלי לבעל תורה וירא אלקים מנעוריו, לא חשתי להשיב על דבריו, אחרי רואי שהוא עדיין מבחוץ. ואינו יודע ומכיר כלל עד היכן מגיע גודל קדושת ופרישות הצדיקים הקדושים הללו, זכותם יגן עלינו, ועל מה הטבעו עניניהם, הארתם והשפעתם לבני דורם, ומה ענין הלימוד והישיבה אצלם. אשר לזאת השיבוני סעיפי לעשות בביל כבוד שמים להדרש לאשר שאלונו פן ואולי יתגלגל זכות על ידי להשיב רבים מעון, וישלחני ד' לפניכם למחיה, להתודע ולהגות חסד ד' מעולם ועד עולם, כי גם בעבודתנו לא עזבנו, וחיי עולם נטע בתוכינו, קדושים משרתי עליון הנגשים אל ד' לשרת את פני פרוכת הקדש. ורב טוב לבית ישראל.

ראשית דברו שאל לשלוח לו חידושי תורה אשר רוח ד' דבר ברבינו הקדוש, למען ידע כי קדוש הוא לאדונינו.

אנכי לא כן אדמה. וכי לממונכם הוא צריך או לכבודכם. מה יתרון לו ולכם אם תחזיקוהו לקדוש או להיפוך. הלא כל עובדותיו ופעולותיו מנעוריו המה רק על ישראל אמונתו, שושבינא דמלכא ומטרוניתא, מן ההר אל העם לקרבם תחת כנפי השכינה. למד דעת את העם לייחד לבבם לאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא, ולא לכבוד עצמו הוא דורש. והיה כל מבקש ד' אשר נפשו איוותה באמת ובתמים לעבוד עבודת הקדש, לפחד אל ד' ואל טובו, לדעת את המעשה אשר

יֵיטב בעֵינֵינוּ, יבא לחצרות קדשו, כי לחמו נִיתָן, מימיו נאמנים, לכל עובר ושב.

גם אנכי לחמתי בלחמו. הייתי סמוך על שלחנו הסהור אתו עמ, חמשה שבועות רצופים, מפרשת מצורע עד אחר פרשת אמור. וקודם פורים הייתי אצלו שני שבועות, פ' ויקהל ופקודי. והיה לי כל צרכי כיד המלך. שסעודת צהרים סעדתי עמו על שלחנו, ובערב נתארחתי אצל הרב הגדול אב"ד דקה"ל זילקובקא, חתנו של רבינו. וזולת זה יש חדר מיוחד שאוכלים שם כל דכפין, יהיה מי שיהיה בלי שום שאלה כלל.

ובמשך זמן היותי אצלו היו שם כמה רבנים וגדולי ארץ. קצתם אני מכיר. ה"ה הרב הישיש הגאבד"ק האלשיץ. והגאבד"ק לבצוט. והרב הגאבד"ק דוקלא. והגאבד"ק זבארוב. והרב המורה דק"ק הומנא עם הנגיד ר' משה הומנר. והרב האלקי הגדול מר"ה קלמוש לצונטר. וזולת כמה וכמה נגידים וספונים כולם באם לשם ד' מארץ מרחק. כולם אנשים גבורי כח עושי דברו, עומדים לפניו באימה וביראה, יושבין שלא מסומכין. אף בלילות של פסח לא ערב אחד לנפשו לאכול ולשתות בהסבה. וכולם בעלי תורה הרבה, ויראת שמים על פניהם תמיד.

ומבעלדי אלה יושבים לפניו תמיד לומדים מופלגי תורה, מנשרים קלו ומאריזות גברו. שכל אחד יכול להגן על בני דורו. ורבינו נותן להם די ספוקם, והם עוסקים בעבודת הקדש לשמה. ומלאים עגוה ושפלות רוח, אוהבין זה את זה ומכבדין זה את זה ומקרבין כל אשר יחפרץ קרבת לה', אף לפחות שבקטנים כמוני, שהייתי כחגב לפניהם. וכולם עומדים מרעיד. כשפותח פיו בדברי תורה הכל נעשין כחרשין ומעידין פה אחד שהם דברים שלא שמעתן אהן, נעלמים ונסתרים.

וכל אחד ואחד מבין ומשיג לפי מדרגתו וכח שכלו, כפי אשר הכין לו וקשר מחשבתו ובינתו ודעתו להתהלך לפני ד'. וכאשר תיקן מדותיו שלש אמות ושבע כפולות וי"ב מנהיגים* ופירש רבינו נ"י שלכך נקראים שערים שבנפש, שכל אחד מקבל הארתו ושפעו לפום שיעורא

דילית. ואנכי כתבתי כל הדברים ששמעתי מפיו כהוייתן וכצורתן שעלו שלשים דפים.

וכבר עלה בדעתי לכתוב לכם דרוש אחד מן הבא בידי ולפרש אמרותיו הטהורים לפי קט שכלי. בשגם שידעתי בבירור שאנכי כאפרוח שלא נתפתחו עיניו, ולא בינת אדם לי. ואין בכח תבונתי להשיג אף דיבור קל שבקלים, שיחתן של התלמידים היושבים לפניו, אמרתי מלאכת שמים הוא. רק למען הראותכם שהדברים עתיקים ממקום קדוש יבאו, ולבל יטעה הקורא לומר שהדברים כפשוטן הדר אמרי גם בזה לא בחר ד'. כי אף אם אכתוב לכם רובי תורותיו לא תהיה כונתכם בעיון ההוא ללמוד איזה הנהגה טובה, ודרך הטוב והישר אשר יכשר בעיני ד' ויחפרץ המלך ביקרו, איך ללמוד תורה לשמה, ועיון תפלה, ועשיית המצוות בשלימות, דחילו ורחימו לפרחא לעילא. רק תשימו עיוגכם על הפשוט, אם הוא חד וחרף, הטובה היא אם רעה. זה יאמר בכה וזה בכה. ואפשר שיקרכם עון בדבר זה, להטיל מום בקדשי שמים. והוא רחוק משכר וקרוב להפסד. ובפרט שספרי מוסר מצויין. רק שעיקר הדבר, שאינו דומה שמיעה לראיה. שהקורא קורא לפי דרכו, ואם דעתו ושכלו בחשכה יתהלכו, אינו יכול לראות את האור הטוב הגנוז בספרים. אשר לזאת כשיסכים הבורא ב"ה על ידיכם תזכו לשמוע דברי אלקים חיים למראה עינים, יוצאים מפה קדוש מדבר, היושב ודורש כמשה מפי הגבורה. אז תבינו יראת ד' ודעת דרכי רגלי חסדיו לבלתי לשוב לכסלה. ואם אמור יאמר שכונתו להשיב רבים מעון להסכר פי דוברי עתק וסרה, ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים. לא דברה תורה במתים. ואדרבה, כל שכן דפקר טפי. כי החטאים האלה בנפשותם יודעים רבונם ומתכוננים למרד. חוטאים ומחטיאים את הרבים. תפת רוחם.

והמכחיש המפורסמות הוא מוכחש מפי הכל. שכבר נתקבל רבינו הגדול בפי כל הגדולים והצדיקים ורבבות מישראל לקדוש ד' מכובד. והחולק עליו כחולק על השכינה. והמהרהר אחריו כמהרהר אחרי השכינה.

ובעינינו ראינו כשהיה כבודו בארמנותינו, ובעת ההוא היה הגאון האלקי מ"ה מנדל אבדפ"ק לינסק עודנו בחיים חיותו וגדול ממנו

בשנים הרבה, ואעפ"כ הרכין לו ראשו עד שברכו ועמד לפניו באימה ופחד יותר ממנו. לפי שהשיג יותר מעלתו הרמה והנשאה. וגם כעת שקם בנו תחתיו המאור הגדול הצדיק אבד"ק ראפשיץ וסטריזוב, וכעת אב"ד דקרייז שלנו, עומד עליו לשרתו כאחד מן התלמידים. הכל כאשר לכל תעידו בעצמכם בראותכם פניו כפני אלקים.

גם מה שכתב שרבינו נ"י יתרץ לו אותן הקושיות, ואז ידע שאין חכם וקדוש כמוהו. על זה מלאתי פי שחוק. מאריה דאברהם ! פתח בכד וסיים בחבית. מה ענין שמיטה אצל הר סיני. וכי מי שיודע לפלפל ולתרץ קושיותיו קדוש יאמר לו. מה זה לפני איש אלקים קדוש כמוהו. כבר אמרו חכמים: דבר גדול מעשה מרכבה. דבר קטן הויות דאביי ורבא. וחד ממשמשי קמית דמר יתרץ לו כל ספקותיו בלימוד הנגלה. שהוא בעיניהם רק כקליפת השום, נגד השכל הנעלה אור צח ומצוחצח הנסתר בפנימיות התורה. אשר לא יושג רק ליחידי סגולה העומדים על אדון כל הארץ. והמה כללות בחינת הדעת, ראשי אלפי ישראל המה. ותנת עליהם רוח חכמה להשפיע לזולתם כמר מדלי לכל אחד כפי כחו.

אך בחסד עליון רצה לזכות את ישראל למען ילמדו וייראו מלפניו כקטן כגדול, אף מי שלא הגיע לידי מדה זו, על כן צמצם רצונו וחכמתו באותיות גשמיות על הספר ובדיו, בתוך כ"ד ספרים, תורה שבכתב בכלל, ובפרט בתורה שבעל פה. והיו למאורות ברקיע השמים. ורבינו נ"י אמר שבעבור זה ידעו האבות לקיים כל התרי"ג מצות קודם שניתנה תורה, שהיו זכי הראות ואצטגנינים גדולים, ובחנו וראו הכל בפנימיות שני המאורות, שהם כלל ופרט. ויעויין בזהר הקדוש פ' וארא מאמר המתחיל ולקחתי אתכם.

ובר מן דין היכן מצינו בכל התורה שמצוה להיות חכם גדול וחריף. רק שצריך לקיים והגית בו יומם ולילה. ולא להתבטל מדברי תורה אפילו רגע כמימרא. ואם היה הדבר תלוי בבחירת האדם, עדיין קושית. הגמרא במקומה עומדת. ואלו צדיק ורשע לא קאמר. ואמאי קאמר חכם או טיפש.

עוד ידוע מה שאמרו בגמרא ברכות על רב יהודה שלא היה חריף

כל כך, וכי שליף מסאניה אתי מיטרא. ואנן מתנינן י"ג מתיבתי ולית דמשגח בן. ומשני: קמאי דמסרי נפשיהו אקדושת השם אתרחיש להו ניסי. ומכל מקום צריך להיות נמנה בין חכמי דורו. דאין עם הארץ חסיד. והעיקר הוא יראתו קודמת לחכמתו. וכתבתי זאת רק להוציא הטעות מלבכם. אולם ברבינו נ"י תרוייהו איתנהו ביה.

ואמת יהגה חכי, שכמה פעמים הזהירנו על לימוד העיון, והרבה בשבח הלימוד הזה כשהוא לשמה. על דרך המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. ושכל הצדיקים שבדורינו לא זכו למעלה עליונה הזאת רק על ידי לימוד העיון.

ומה גם על ענין הלכה תוספות, אמר שמעולם לא עמד על סוד הדבר עד הנה, שאותן הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה החזירם עתניאל בן קנז בימי הספירה ועל כן מנהג ישראל תורה היא וללמוד צריך הלכה תוספות בימים הקדושים הללו. ופירש זה על דרך האמת. ובלבד שלא יסיח דעתו מן הספירה כל היום כולו. שצריכין להיות שבע שבתות תמימות.

וכמה פעמים ביום הוא אומר כך וכך לעומר בלא ברכה. גם אמר טעם הגון על לימוד הלכה תוספות אחר חג הסוכות שאיני זוכר עתה.

ולא זו בלבד אף גם זאת מלפנו מחכמנו. בכל דבר ששואלין ממנו הוא אומר עליו תילי תילין של הלכתי גבורתא, הן הן גבורותיו ונוראותיו. כל רז לא אניס לית מלהיב הלבבות לאהבת הבורא ב"ה וליראת שמים עילאה ותתאה. אבל שורש הדברים אי אפשר להשיג, אף אם אכתוב לכם כאשר המה בכתובים אצלי. כמוני כמוכם לא נדע ולא נשכיל עד יערה עלינו רוח ממרום.

ועתה ברוכי ד' החרדים אל דברו, צאו וראו חבתכם לפני המקום, מדוע לא תכסוף ולא תכלה נפשכם לחצרות בית ד', לשמות בישועות, לאשר האיר פניו אתנו באלה צנתרות מריקי זהב. ויתן לנו את המורה לצדקה, הדולים ומשקים לכל הבא לטהר. ומדוע לא תתעצם תשוקתכם לגיל ברעדה מפחד ד' ומהדר גאונו להדבק באור פני מלך חיים, המלך

המרום והמתנשא בלשון חסידיו ועבדיו. האחיכם יעלו ויבאו לבית מקדש מלך ואתם תשבו פה. ואיך יעמוד לבכם ותחזקנה ידיכם בראותכם קהל גדול מאד, עובדים השם הנכבד בשמחה ובטוב לבב ואתם תעמדו מנגד.

וכל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לפי דבריו שרגלים סרים למשמעתו, לעשות מעשהו ולעבוד עבודתו ואחרי דבריו לא ישנו, הוא מחויב בדבר, ומצווה ועושה לבוא בכבודו ובעצמו לק"ק פריסטיק, ולהשליך אחרי גיוו כל האמונות ודעות המשובשות אשר בקרב איש ולב עמוק. ולא תהא ביאתו ריקנית בעבור לגנות רבינו היש בקרבו. שאז תהיה יציאה כביאה. רק כל מגמת פניו יהיה לעלות וליראות את פני אדון ד' צבאות השוכן בקרב חסידיו. ללמוד ממעשיהם ולהדבק בדרכיהם ובמידותיהם וכדרך שבא לראות כו'. שאם כונתו טובה ורצויה, בבר לבב ונקיון כפים, משתוקק ליישר צעדיו, לפקות את עיניו שכלו, להאיר אל עבר פניו אור שמש ומגן ד' צבאות. כל עומת זה הבא לטהר מסייעין אותו. עיניו יחזו עפעפיו יבחנו. יאר ד' פניו אליו ושמן מראשו אל יחסר.

ומי שרוצה להיות שוטף כל ימיו אין אנו אחראין לו. ואין אחריות הרבים עליו לקשט אחרים והוא עצמו צריך לאותו דבר.

יאמר גא ידדי היוכל להתפאר בנפשו שבמשך ימי חייו עברו עליו שלשים יום רצופים שלא שח שיחה בטלה ולא חשב מחשבת חוץ אשר לא לד' המה. או היוכל להתברך בלבבו שקיים מצות אהבת הבורא בלבב שלם ובנפש חפצה ותשוקה גדולה, תתאוה ותכסוף לצאת מגרתיקה להדבק בחלק אלקים עליון חי החיים ב"ה, להבטל במציאות להכלל באור פני מלך חיים, לעשות אתערותא דלתתא להשפיע עליו מיין דוכרין. שזה עיקר חפץ ורצון הבורא ב"ה בבריאת עולמו. על אחת כמה וכמה להשמר ולהזהר מלהמרות עיני כבודו על שם כבוד מלכותו. כי ידוע שהשח שיחה בטלה, אף שאין בה שקר ולשון הרע עובר בעשה. וכל העובר אפילו על איסור קל שבקל דדבריהם, נעשה לפי שעה מרכבה טמאה לסטרא אחרא, וכופר בעיקרא ושרשא דכל עלמין המחיה את כולם, והמהות את כולם, והממלא את כולם, ורואה את כל

מעשיו וכל צעדיו יספור. אין חושך ואין צלמות להסתר שם. ואף שמיד
אחר כך שב בתשובה שלימה ומבקש מתילה ממלך מוחל וסולח ולא זו
משם עד שמוחלין לו, ואחרי כן שם אל קיאו. על זה אמרו רשעים מלאים
חרטות. וכל זה הוא מדת הבינונים, ואחריהם כל אדם ימשך לבלתי היות
רשע אפילו שעה אחת לפני המקום ב"ה.

אשר לא כאלה חלק הצדיקים הקדושים הללו, זכותם יגן עלינו,
כי נפלאה דרכם ומעלילותיהם עמקו ורמו גבוה מעל גבוה. ואיני כדאי
לספר בשבחיו כי לא בינותי שמץ מינהו. ואנכי נבזה וחדל אישים, הטפל
להם ולתורתם. טח מראות עיני, לא דעת לי ולא תבונה כטיפה מן הים,
שהמה מרגניתא דלית לה טימא.

וכמשל למלך שיש לו אוצרות זהב וסגולות אבנים טובות, ומקלסין אותו
בשל כסף, שהמה נגשים אל ד' יותר מלאכי מרום, יודעים רבונם, ששים
ושמחים לעשות רצון קונם וחפץ צורם, ומופשטים מגשמיות מכל וכל.
וכמו שכתבתי שבהם מתגלה כללות הדעת של כל ישראל, להשפיע
לזולתם כאשר יוכלון זאת. והמה בחינת אופנים, מסיבות מתהפכים,
שכל עבודתם ברצוא ושוב, אהבה בתענוגים, מבית לפרוכת. ואין לנו
עסק בנסתרות. אבל הנגלות לנו ולבנינו. משכיל על דבר ימצא טוב.
כשיתבונן בדברים אלו וכיוצא בהם, ידע אינש בנפשיה שאין בידו
לנסות ולעמוד על סוף דעתן של קטנותן של חסידים.

ונחזור על הראשונות. מה טוב כי יאחז צדיק דרכו אל מקום אשר
רוח ד' ללכת. וחפץ ד' יצליח ביד אאמ"ו ג"י, לפנות עצמו מעסקיו
ולבוא בכבודו ובעצמו לק' פריסטיק, בצותא חדא אתו עמו, ואז גם אנכי
אשים לדרך פעמי ואתוועד עמכם שמה. ובפרט שהוא צריך לו לאשר
הונף ואשר הורם חיש שמעו הטוב. והמלאכה הזאת לא ליום אחד או
יומים. וכמו שאמר רבינו בשם רבו ז"ל, על מה שאמרו ונשמע קולו
בבואו אל הקודש, וכבר היה נשמע קולו. שצריך טורח רב ועבודה רבה
זמן ארוך עד שיגיע לתכלית השלימות והאמת. ומכל שכן מי שלא נסה
בזה מנעוריו. ואף אם לא יעשה כולו יעשה מקצתו. כי כמו כן הגאבד"ק
האלשיך, שהוא זקן ונכבד ועשיר ומופלג בתורה, שהייתי עמו במלון
אחד בק"ק פריסטיק, והרבה חידושי תורה, פשטים וחילוקים שמעתי

מפיו. והוא חתנו ורבו של הרב הגדול היניק האברך הרב המופלג אבד"ק ראדיחוב, וסיפר לי שזה ימים לא כביר שנתחבר לחבורתא קדישתא הדין.

ומעתה אנכי עשיתי את שלי ואת גפשי הצלתי. השומע ישמע והחדל יחדל. וידוע מה שאמרו חז"ל על יחזקאל, שהוא דומה לבן כפר שראה את המלך. לזאת אל תרגזו ואל יחר בעיניכם אם הטתתי דברים אשר לא כדת. תדינוני לכף זכות. כי לא מרמה בפי. רק קנאת ד' צבאות ואהבת משרתיו עושי רצונו בקרבי יתפלדו. יען שמצאתי מקום לדבר ולהוציא את רוחי, החרש בל אוכל ורחמים וחיים ושלום עלינו ועל כל מבקשי ד' באמת ובתמים. ישפוך את רוחו על כל בשר. כולם ידעו את ד' ולא ילמדו איש את רעהו. ומלאת הארץ דעה.

כה דברי בנו אוהב נפשו המוכן לשרתו ונוסיף אהבתו לנצח. הק' יחזקאל בן איש חיל אפרתי הנגיד המפורסם כבוד מו"ה יוסף פאנעט מביליץ.

בעזה"ת יום ה' ל"ב למב"י.

אחרי הדברים והאמת האלה, השא השיאוני מורשי לבבי, יען אשר מן השמים עכבוני מלהגיד האגרת הזאת על בידואר עד היום. נתתי נתתי אל לבי פן ואולי מאת ד' היתה זאת לבל יצא מתחת ידי דבר שאינו מתוקן, בזמן הזה שהם מקטני אמנה, ויהיה פתחון פה לבעל דין לחלוק. גלל כן אמרתי לגלות טפח ולכסות מלא העולם כולה, לחוות דעתי השפלה והקצרה בפירוש דברי רבינו הלל, הלא מצער היא ותחי נפשכם. ומהם תקישו על השאר. שכל דבריו דברי אלקים חיים ושכינה מדברת מתוך גרונו. ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל. וה' הטוב יכפר בעד. ועל כל פשעים תכסה. אלקים למדתני מנעורי ועד הנה אגיד נפלאותיך. האמנם בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליך. על כי נוראות נפלאתי נפלאים מעשיך. שש אנכי על אמרתיך.

בשוט סרעפותי ומזימותי תתהלכנה להתבונן על כל דיבור שיצא מפי רבינו הגדול והקדוש, וארכבותי דא לדא נקשן, והגעתי לאבני שיש טהור, גברא טהר ידיים יוסף אומץ, עוז ותעצומות, לתקן כל חלקיו ומנהיגיו ושעריה. אמור אמרתי על ענין השבע כפולות שמקבלין דגש

ורפּה. ולמראה עיני אשפּוט שזוה הוא רק בעולם הזה שמשמשין שבע תנועות, אשר זה לעומת זה עשה האלקים. המבוארים בספר יצירה. ועוד דברים בנו. כי למעלה מהעולם השפל הזה שאין נופלין תחת הזמן, אך עוז וחדוה במקומם. טוב וחסד ישכון נצח ביניהם, מהעושה שלום במרומיו. ואין דבר רע יורד מן השמים. שגם הרע הוא כולו טוב. רק שבא מעלמא דאתכסיא. ועל כן המדות האלה אינן כפולות. רק מתאחדין באחדות גבור בשכל הפועל, עילת העילות ב"ה. ודי למבין.

וביאר הדבר, כי העשר נקודות שנזרעו בטהירו עילאה, בוצינא דקרדינותא, והוא מקום פנוי, השדה אשר ברכו ד'. שהיו צריכין להתעכל ולצמוח. בסוד מיתת המלכים שמלכו באדום. אשר לזאת היתה שבירת הכלים, להתגבר טוב מרע. ואם לא חטא אדם הראשון, כבר נתקנו כל העולמות בבוא יום השביעי שבתון שבת קדש.

ובזה נראה לי לבאר מ"ש בזהר הק' פ' בראשית ושוי כורסיה על כ"ב אתוון דאתגליפן בעשר אמירן. גם מ"ש והלא במאמר אחד יכול להבראות. אלא ליתן שכר טוב. וקשה וכי הקב"ה בא בטרונא עס בריותיו. וביאור הדבר לפי מ"ש בספר עבודת הקדש וספר דרך אמונה למהר"ם גבאי, שאף שהיה ביכולת הבורא ב"ה לברוא העולם ברצונו הפשוט בתכלית הפשיטות זולת אצילות הספירות. מכל מקום הן הן גבורותיו לברוא גבול מבלי גבול. והוסיף בספר דרך אמונה שמבלעדי זאת לא היה שכר ועונש. כי השי"ת לא יצויר אצלו שינוי רצון ואהבה ושנאה. יע"ש באורך. וזה היה כונת אצילות הספירות. אשר על ידיהן ירדו השתלשלות המדרגות וצמצום האורות מעילה לעלול. וכמ"ש בספר פרי עץ חיים בשער הצמצומים. ועל זה אמר אליהו הנביא ז"ל: אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין. שאין סוף ב"ה מתרומם ומתנשא רוממות אין קץ. עד שחב"ד דאצילות אצלו כעשיה גופנית יחשב. וגם אחר תיקון הפרצופין ועולמות אבי"ע, נתלבש ונתעטף האור בצמצומים רבים עד מלכות דמלכות דעשיה, הארץ הלזו. וזה פירוש מאמרם ז"ל: אני ראשון באין ראשית. ואני אחרון באין תכלית. ומבלעדי אין אלקים באמצע. אע"פ שהם אלקים אין השפעתם אלא מאתי.

והוא הדבר אשר דברנו, שמדת אלקים הוא הצמצום בכח וגבורה. אשר זאת נתהווה על ידי השתלשלות הספירות. שכולם ספיר גורתם יחד מאירות על ידי הלוּבן העליון, ראשית הצמצום. וכתר עילאה אף על גב דאיהו אור צח ומצותצת, אוכם הוא קדם עילת העילות. ונקרא מוח חכמה. ומפלגא ולעילא רישא דלא אתידע. דעליה איתמר בנופלא ממך אל תדרוש. וכתוב החקר אלוך תמצא. ולבתר עבד מאנא זעירא. ונקראת כן על שם דקות השגתינו בה. שעל כן היא בצורת יוד. והוא מעין הנובע. וכמ"ש יו"ד היא שלימו דכולהו. וכתוב ד' בחכמה יסד ארץ. ממנה נמשך הים הגדול. מים עמוקים ידלם איש תבונה. והם אב ואם המולידים אהבת ד' ופחדו ויתר המדות. והיינו על ידי התקשרות ודבקות מחשבתו תמיד בבוראו. וכמו שכתב הלא היא הדעת אותי שהיא לשון דבקות. כמו והאדם ידע.

לזאת אמר עשר ולא תשע. עשר ולא אחד עשר. שהדעת מכרעת לכאן ולכאן. והם השלש אמות: חב"ד. ותולדותיהן כיצא בהן. כולן שוין לטובה.

ואפשר שזה כונת רש"י ז"ל שכתב: בתחלה עלה במחשבה לבראו במדת הדין. ראה שאין העולם מתקיים. שיתף מזה רחמים. היינו כמו שכתבנו שכשהאציל מדת החכמה, שהיא המחשבה שמשכנה במוח שבראש, היה צורך לצמצום. להיותם מוגבלין. ואחר כך רב חסד מטה כלפי חסד ורחמיו על כל מעשיו. ואמת ד' לעולם, אשר עשה לנו את הנפש הזאת והגוף הזה מוכתר בכתר עליונים ותחתונים. ויקרא את שם אדם, ויפח באפיו נשמת חיים. מאן דנפח מתוכיה נפח. פירש בספר תניא שהוא מתוכיותיה ומפנימיותו. והוא עולם קטן שנברא בעשרה מאמרות. דאתגליפו בהו כ"ב אתוון. שהם שלש אמות. שבע כפולות וי"ב פשוטות. וכמ"ש המליך אות ה' בשיחה וקשר לו כתר גיסן בשנה. שבכל חודש צריך לתקן המנהיג המשמש בעת ההוא. והוא בעצמו המקום פנוי וטהיר עילאה. שצריך לפעול בכל מדותיו. ומנהיגיו לעשות הטוב והישר בעיני ד'. ועל ידי זה יתקשר ויתדבק בחלק ד' עמו. איש לפי ערכו. וכמו שכתב בזהר הק' על פסוק נודע בשערים בעלה, כל חד לפום שיעורא דיליה.

ועל כן האבות הקדושים שעשו מאהבה, רק לעשות נחת רוח ליוצרם בכל כוחותם, אמרו עליהם האבות הן הן המרכבה, ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא. וכמו שכתוב רוכב שמים בעזרתך, ומתחת זרועות. שהמה זרועות עולם ורתיכא עילאה. שכל העולם ניוון בצדקה והם ניוונין בזרוע. ברוך ד' לעולם אמן ואמן.

וכבר יצאתי ידי חובתי בפירוש דברי רבינו הג"ל לפענ"ד הפעוט, כעגל לא לומד. ישמע חכם ויוסף לקח. ומזה ישפוט המשכיל על גדולי הדור אשר קטנם עבה ממתני אלף כמוני, איך הם משיגים דבריו בכמה רבבות מדריגות למעלה ממני. וכולם כגרגיר חרדל לפני רבינו הגדול. שאי אפשר להגיע לסוף דעתו הרמה והגשאה. והוא דומה למלאך ד' צבאות. יהי שם ד' מבורך על כל ברכה ותהלה.

ומצודת בקשתי פרושה ושטוחה לחלות פני כל מעיין בדברי אלה, לבל ישים אשם נפשי, כי לא המצאתי דבר חדש, רק מה שנראה לי בפירוש כמה מאמרי חז"ל. וכל ההקדמות ידועים וגלויים בספרים ושבעים פנים לתורה. וכבר התירו פרושים את הדבר. כמו שכתוב בס' אמת, בשער ספר הפרדס ובס' עץ חיים בתחלתו, על מ"ש בזהר הק' מאן דעאל ולא נפיק כו'. רק שצריך זריזות ואמונה שלימה ובר לב. וההגשמה בזה סכנה גדולה. וכמ"ש באידרא ע"פ ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה. והחכם עיניו בראשו. ישרים דרכי ד' צדיקים ילכו בם. ותגלה ותראה מלכותו עלינו להעביר גלולים מן הארץ. לטהר לבבינו לעבדו בלבב שלם. ולהדבק בדבק טוב בחלקינו יוצרינו אלקים חיים ומלך עולם. ויהי נועם ד' עלינו. יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידינו, על גאולתינו ועל פדות נפשנו. אמן כן יהי רצון.

אגור בן יקא ואיתיאל. ראש שבטי ישראל. מנחם בן עמיאל. ארך האבר ודליותיו יאריך. ה"נ כבוד אדמו"ר הרב הגאון איש אלקים קדוש מחמד עינינו עטרה תפארת ראשינו. נ"י עה"י פ"ה גדול מרבן שמו מרנא ורבנא מנחם מענדל נ"י יאיר פניו אתנו סלה.

הן כמו תנשמת חמדה לפתיחת העין. כן אנחנו נחזה מאין. יבוא יקום עזרנו בנשאנו עין. שפתנו נועלו את פני נדיבי עם לשחר. אזי בטרם לא השחר, ימלא משאלותיני כצמר צחר.

הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כן עיני בית ישראל נשואות
אל כבוד מעלת רבינו הגדול והקדוש המקום יהיה בעזרו כי בו בחר ה'
לשיתוהו ברכה בקרב הארץ. הוא הגולה ומשקה המאיר לארץ ולדירים.
הוא כרוב מומשך הסוכך באברתו על פני ארץ ומלואה. תבל ויושבי בה.
תפתח ארץ ויפרו ישע. להרים קרן ישראל ולהקים נחלת שוממות. להפיץ
ענן אורו ולהריק עליהם מדי שפעת יפעתו. כמים המגבר. וכצאת
השמש בגבורתו. אף על הצר הצורר אותם. ינופף ידו. וינעס ימינו.
וזרועו תאמצם. יתפלל אל ה' ויעתר לו. כי מלחמות ה' הוא גלחם. לאחוז
בכנפי תבל וינערו חטאים ממנה. ישלח חציו ויפיצם. כמוץ ישומר מגורן.
יחבוש לנשברי לב לאמור לאסירים צאו. ולאשר בחושך הגלו. תהי ידו
אמונה ותהי משכרתו שלמה. וכל טוב ה' בידו וימלא כבוד את כל הארץ.
גם אנחנו אלה פה היום עבדיו ותלמידיו אנשי בריתו אסירי
התקוה. הנעלבים והנרדפים הנאנחים והנאנקים. השואפים עפר הארץ
כתנים. ויכל בבושת ימיהם. חמס ושד יזעקו לפני כסא כבוד רבינו
הגדול והקדוש נ"י. על הקוצים המכלים את כרם ה' צבאות. המצירים
להם כשיכים וצנינים. וכאשר תעשנה הדבורים. לגרשנו מהשתפח בנחלת
אלקים. על לא חמס בכפינו. תחת אשר עמדנו בסוד ה' ונקשיב את דבר
קדשו. ליטע יתד במקום נאמן. המאור הגדול הצדיק אבדק"ק ראפשיץ.
לישב על כסא אבותיו לרומם את חלדו. ולנשא את קרננו. יורנו מדרכיו
ונלכה בארחותיו. לעשות מעשיהו ולעבוד עבודתו. והאנשים האלה
הקושרים על ה' ועל משיחו. נתנו עלינו בקולם. כמה כרוזים. העבירו
קול במחנה העברים. לבלתי נתוועד לדבר בדבר הזה עוד. ומיראים
אותנו בקנסות ובתפיסות אשר לא כדת. על מי לא עברה רעתם. גם על
עניים ואביונים אשר אין להם די מחייתם. אף עליהם תכבד ידם. ויאמרו
נרפים המה וישימו עליהם שרי מסים. בשאט נפש שולחים למסכן אותם
לישא בעד המסים למעות ההיא. לשחד את השררה להחזיק במחלוקת
נגדנו בערכאות שלהם. וכדי בזמן וקצף להשמע כזה בתוך עדת ה'
כי ישלט האדם באדם לרע לו בנצחוננו של בשר ודם.

ואולם נפשנו חכתה לה' כי בו ישמח לבנו. לזאת שמנו פנינו אל
כבוד מעלת רבינו הגדול והקדוש המקום יהיה בעזרו. אשר בידו הגדולה

והגבורה. להפך עצת בדים. ועשתנות גפתיים. והגנו משתתחים
 ומתפללים לפני כסא כבודו הרמה והנסאה. לבוא הלום בכבודו ובעצמו.
 עם הרב המאוו"ג אבדק"ק ראפשיץ. יען וביען אשר ידענו מכבר את
 מדת טובו ורוב חסדיו. יום יום יעמס לכל החוסים בצל כנפיו. כושל
 יקימון מיליו. ותרב עליו משאת טובו לשכון את רכה. יחלק עני בעניו.
 ולמה זה עתה ישיב אחור ימינו ופרסות סוסינו כצר נחשבו. לבלתי עמוד
 לנו בעת צרותנו. יחוס נא כבוד אדמו"ר נ"י על אדונתנו הרבנית
 הצדקת הקדושה אשר יומם ולילה לא תדום בת עיניה. בראותה כי
 ינחלו זרים את כבודה. ונכרים יבואו שעריה. אף כי בשמעה דברי
 קנטורים הכרוזים הנ"ל. ניבעו בדמעות עיניה. יכמרו נא נחומיו על
 בית תפילת אדמו"ר הגאון אב"ד זצ"ל. אדמת קודש היא. ועתה דרכי
 אבילות. אין להגיד מרוב הטורת בכל בוקר עדי יתאספו ערדי צאן
 קדשים. פליטת השרידים. ויתפקדו אחד לאחד למצוא חששון להשלים
 מנין עשרה כי מגודל המדיבות נפש וכוסי יגונות אשר שתינו ומצינו
 שמריה במעט נתפרדה החבילה. ונפוצו מאתנו אנשי חברתנו ה"ה ר"ה
 זר"י. מ' ור"ה ב"ר א'. וכל אחיהם על פיהם. כי מי ראה את אלו יוצאים
 ולא יצא. תיקר נא בעינינופש עבדיו אלה. עבדי אלקי אדוני. אנחנו
 הכואבים והמשתוממים אשר שחה לעפר נפשו. מגודל הלחץ אשר אין
 די ספר. אנה נשא את כלימתנו ואל מי ננוס לעזרה. ואל מי מקדושים
 נפנה. והגנו בכל יום מחכים ומצפים לישועת ה' בהרף עין. המסורה
 לעת הזאת ליד רבינו הגדול והקדוש וברוח פיו להתזיר העטרה אל
 יושנה. יטה אזנו לדעתנו השיבה ולעצתנו הרצויה להאיר פניו ולשכון
 כבודו בארמנותנו. ולהתלונן בצל קורותנו. עם הרה"ג דק"ק ראפשיץ.
 ואנחנו ידענו את מחשבותם. כי כל עדת המתנגדים ישימו בעפר פיהם.
 בראותם הדרת כבוד אדמו"ר נ"י ואורו אשר יזרח עליהם יפול לבם
 בקרבם. המס ימס ויהי למים. כי גם הנגיד מו"ה ב' לא מלבו ענה את
 כל הרעה הזאת. ולא רעת לבבו הסהו לסבות את כל המעשים האלה.
 רק בני בלי שם העומדים עליו המה השיאוהו בתלקות לשונם. ואולם
 בבוא כבוד אדמו"ר הלום. יסתום פה צורר יהפכו פניהם כשולי קדרה.
 אחרי שכל השפעותנו וטובותנו הראיות לנו מבית המלך ידיו

תביאנה בברכתו הושם ברכה באסמינו. ובהפלתו גדלנו את בנינו. גלל כן גם עתה אל תנת ידו ממנו. לעשות הטוב וסיפר. להלחם בבית אדונינו הגאון אב"ד זצ"ל. וצדקה תהיה לו וחיתה נפשנו בגלל. עיניו תחונה קרית דוד חנה. ובית מקדש מלך. והיו ימיו מאה ועשרים שנה. לאורו גסע ונלך. כאוות נפשו חפץ משרתיו עושי רצונו המחלים לו ולתורתו המתאבקים בעפר ארץ ושבעים הלעג השאננים. המשתפכים נפשם מרוב שיחס וכעסם. אשר דמעם שקוים ולפני לחמם תבוא אנתתם שומרי משמרת התורה והעבודה קלויז דק"ק לינסקא יצ"ו.

הקטן יחזקאל פאנעט

תפוח

פעם היה רבי שלום מקמינקא מיסב בשלחנו בשבת קדש. כיבדו רבי מנדל שיאמר תורה. כשרצה לפתוח בדבר מה הרגיש שנסתמו ממנו מעינות חכמה ואין יודע עד מה. לקח רבי מנדל חתיכת תפוח והושיט לפיו שיאכל בהוסיפו כי תפוח ר"ת ת'גלון פ'תגמין ר'תימרין ת'ידושא. מיד נעשה כמעין הנובע והמשיך לדבר תורה וחכמה כדרכו בקדש.

ענוה

משמת רבי בטלה ענוה. אמר רב יוסף לא תתני ענוה דאיכא אנא. לכאורה זה נראה כהתפארות וגאווה. ואמר רבי מנדל להסביר כי רב יוסף היה נשיא ואמר בשפלות רוחו. לא תתני ענוה, שאין ענוה בעולם, דאיכא אנא, כי זה שבני דורי שמו אותי לנשיא עליהם אע"פ שאיני כדאי, הוכחה שבני דורי בעלי ענוה ושפלי רוח.

מנחם ציון

אשר און הרב הגאון החסיד מו"ה יחזקאל פאנעט זלה"ה אב"ד ור"מ זיבענבירג בשבתות ומועדים. אמרות טהורות וחידושי תורות. דברים העומדים ברומו של עולם. מפה קדוש מדבר. קדוש ה' וגאון ישראל הצדיק המפורסם לגאון ולתפארת גדול מרבן מו"ה מנחם מענדל זצוק"ל אשר מקדם היה איתן מושבו בק"ק פריסטיק ואחר כך תקע אהלו בק"ק רומנוב. והרב מהר"י הנ"ל סידר הדברים אשר שמע מפי רבו הקדוש הנ"ל. בלשון חכמים מרפא ללב כל קורא במו ישמע חכם ויוסיף יראת ה'. ונבונים ילמדו צדק.

הספר הקדוש הלז כבר נדפס זה איזה פעמים ומרוב חשיבותם ספו תמו ואינם בנמצא וכמסמונים יבקשוהו, ע"כ הבאתיו מחדש לבית הדפוס.

ברטלפלד תרסח.

אילנא דחיי

והוא פירוש נחמד על התורה דרך פרד"ס מהרב האי גאון מגורא הטהורה דין גלי רזיא אור שבעת הימים נר ישראל וקדושו דמסמין גליין ליה מרן ר' מנחם מענדל מרומנוב נב"מ. פיעטרקוב תרסח.

מקורות לתורת ר"מ מרומנוב

התגלות אלהית: מנחם ציון אמור; דברי מנחם תבוא.
תורה: מ"צ פקודי; שם מצורע; ד"מ ירמיה; שם לקוטי מסכת שבת.
נבואה: שם.

יראה: מ"צ לר"ה.

אמת ואמונה: שם השמטה לפרשת בשלח.

השתוקקות: שם השמטת פ' ויקרא; ד"מ ישעיה; שם תהלים; שם האזינו.

חדות: מ"צ השמטת בשלח; ד"מ בהעלותך.

אדם: מ"צ בשלח; שם; השמטה לפסח; שם לתהלים.

צדיק : מ"צ בא ; שם השמטת פ' נח ; שם השמטת בשלח ; ד"מ שופטים.
 אהבת צדיקים : ד"מ לקוטי ירמיהו.
 תפלה : מ"צ בשלח ; שם פקודי ; ד"מ בשלח.
 פרנסה : מ"צ ויצא.
 טוב ורע : מ"צ בשלח.
 אכילה : מ"צ בא ; ד"ג פסחים ; שם לקוטים ; שם.
 חסרונות : מ"צ בא ;
 אמונה ובטחון : ד"מ בשלח ; שם.
 יצר הרע : מ"צ להגדה.
 ברכה : ד"מ בלק.
 מלבושים : שם מסות.
 סוד העיבור : מ"צ מצורע.
 אמת : ד"מ לקוטי משלי.
 רעבון : מ"צ בשלח.
 דברים בטלים : ד"מ בהעלותך.
 סעודה : שם לקוטי מס' שבת.
 תשובה : מ"צ הפטרת וערבה.
 שלום : ד"מ לתהלים.

ישראל : מ"צ תמצא ; שם האזינו ; ד"מ בסופו. השה תגיא פרקים

כט מו.

הנה בא לפני הרבני המוס' מוה' נפתלי שעהנפעלד מדפיס מק"ק
 מונקאטש, ונתתי לו במתנת להדפיס הכתבי קודש של אדמו"ר רשכב"ה איש
 אלקים קדוש מוה' מנחם מענדל זללה"ה מרימנאב. כי מצוה גדולה להדפיסם
 ולהפיצם על פני תבל. בפרט כי נודע לכל בעת שכאדמו"ר הנ"ל אמר תורה על
 פ' המן, השפיע השפעות טובות על בני ישראל. ויה"ר שיתעורר הזכות של
 אדמו"ר להשפיע לנו ולכל ישראל השפעות טובות, בני, חיי ומזוני.

מצבת זכרון

לגשמת ש"ב הרב הגאון החסיד רבי צבי יחזקאל מיכלזון ראב"ד בורשא,
 שמשחר טל ילדותי היה הוא המעוררני מרחוק במכתביו התדירים לעבוד על
 שדה החסידות, ולבד הספרים הנדפסים, היה ממציא לי במכתביו חומר רב
 במקצוע זה. והספרים שחיבר הוא ובנו רבי אברהם חיים המה באמת אוצרות
 יקרים ונפלאים שערכם גדול מאד עוד היום.

ביחוד, בנוגע לספרי זה על רבי מנדל מרומנוב יזכר לטובה הרב הגאון
 איש האשכולות רבי יקותיאל קומלהר שבספרו אם לבינה השתמשתי בעבודתי
 זאת.

יהי זכרם ברוך לעד !

פניני חסידות

א. בשם רבי זוסיא. כתיב כי תשא את ראש בניי. כשתרצה לגרום נשיאות ראש. לפקודיהם. אז תזכיר המצוות שלהם. תרגום מצות פקודין.

ב. אחד שאלו על מ"ש אימתי אתי מר. היום (סנהדרין צח). והשיב כי דרך האדם שאינו יכול לעמוד במחשבה אחת זמן רב. רק מתהפך במחשבותיו מזמן לזמן. ומרע"ה היה לו מות גדול והיה יכול לעמוד במחשבה אחת ג' שעות. מה שאין מדריגה זו לשום אדם. ובביאת המשיח יהיו יכולים לעמוד במחשבה אחת כל היום. וזהו היום אם בקולו תשמעו. ר"ל כל היום. אז יבוא משיח.

ג. רבי שמעריל אמר בשם הבעש"ט שטוב מאד להתפלל לפני זריחת השמש. כי בלילה עולים הנשמות ודנין אותם. והדינים אין יורדים למטה עד זריחת השמש. ושמעתי בשם רבי נחום שאמר רמז לזה בתורה השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה. ואז היתה הפיכת סדום. שאז השמש בוקע כל הרקיעים והדינים יורדים לכן כשמתפלל קודם לכן יכול לבטל הדינים כיון שעדיין לא ירדו.

ד. זאת תורת העולה כו' תוקד בו. יש סימן להבחין אם עובד השי"ת באמת. כי מהתורה והעבודה של האדם נעשה לבוש לנשמתו. וע"י זה הלבוש הוא עולה בלילה למעלה ונשמתו מתקרבת קרבן אל המזבח של מעלה ע"י מיכאל. ואם תורתו ועבודתו בלא דחילו ורחימו לא פרחית למעלה, ואין לנשמה לבוש ואין לה עליה. וז"ש זאת תורת העולה. ר"ל להכיר ולידע אם היה לתורתו עליה ועבודתו פרוחת לעליה. הוא העולה. לדעת אם היה לנשמתו עליה, על המזבח על מוקדה כל הלילה עד הבוקר. הסימן הוא בזה: ואש על המזבח תוקד בו. אם בהתעוררו יוקד בו אש ההתלהבות להשי"ת, זהו סימן שהיתה נשמתו קרבן ונשאר בו מאש המזבח.

בשם ר' שמעריל, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריו מעטים. ע"ד הכתוב לעולם ד' דבר נצב בשמים, פי' כשגוזרין גזירה על האדם היאעומדת בשמים. ואימתי יורדת לארץ. כאשר האדם ישפוט משפט זה על זולתו אז הגזירה יורדת. וז"ש כי האלהים, היינו

הדין, בשמים. ואתה על הארץ ואין הדין מגיע אליך. ע"כ יהיו דברין מעטים, ר"ל שלא תדון לחובה את זולתך ועי"ז לא יגיע אליך.

ה. עוד בשמו. לא מצא הקב"ה כלל מחזיק ברכה כו'. למשל כלי שמחזיקין בו יין, צריך שיהיו הדפין שוין ואז יחזיק היין. משא"כ אם דף אחד גבוה מהאחר, אז היין יוצא. כך כשישראל שוין ואין אחד גבוה מהשני בגאווה וגדלות, אז מחזיק ברכה. ולכך לא ניתנה תורה אלא בבשת. כי שבת בחי' רשות היחיד, בחי' יחוד, והיו יכולין לבוא לאחדות ועי"ז קבלו התורה. לכן אוכלים לאקשין (אטריות) בשבת, שמסתבכים ומתחברים זה עם זה.

ו. עוד בשמו. בכל פ' בהעלותך מתגלה ומאיר בח' אור הגנוז. והראה בזהר בכל מאמר של פ' זו מרומז בחי' אור הגנוז.

ז. רבי שמעריל היה נהנה ושמת מאד כשהיו אצלו אורחים. ואמר האורחים בודאי אוהבים זה את זה, כי אין זה על זה כלום, וכששני בני אדם אוהבים זה לזה הוא דבר גדול מאד. וביאר מ"ש בס' יצירה שני אבנים בונים כו' פ"י אבנים אותיות. וכל איש ישראל יש בו אות מתוה"ק. וכששני בני אדם אוהבים זא"ז, מתחברים האותיות ונעשה צרופי אותיות. כי כל אות מצטרף עם כולם. כנודע. מענין כ"ד צרופי אדנ"י. וכ"ש כשמנין שלם אוהבים זל"ז הוא גדול מאד ומאד.

ח. מה שמסמיכים דברים ששומעים מהצדיקים בפסוקים ולמה אין אומרים הדברים כמו שהם. דאזתא בזהר אי את קשיר לון בחדא כו' אנא כו'. ומהו ענין הקשר אלא הכונה דמסמיכים על פסוק או גמרא וכיוצא. ועי"ז זוכר הדבר. כי בכל פעם שבא לאותו פסוק נזכר.

ט. אמר בשם רבי זוסיא עצה שלא להסיח דעת מן התפילין ע"י כונת התפלה, לשלוח כל תיבות התפלה שיעלו דרך התפילין.

י. כלים רקים אל תמעיטי דלכאורה קשה למה מתפלל בכל יום אף שאין המוח צלול ואין לו לב וחשק כלל. ומה מהני. אך זה נקרא כלים רקים. דאותיות נקראים כלים. וכל תפלה אף שהוא בלא לב, מכל מקום פועלת ואינה הולכת לבטלה. כי כשזוכה האדם פעם אחד להתפלל כהוגן בכונה ובמחשבה טובה, דמחשבה נק' שמן. עי"ז יש עליה לכל התפלות הריקים, ומתמלאים כל הכלים הריקים. ואפילו ע"י אחרים עולים

לפעמים ונאחזים בתפלתו. וע"י התפלות הרקים יורד ג"כ שפע, כי אין שום תפלה לבטלה. רק שהשפע יורד במדבר בארץ ציה. ורק לפעמים בא לשם איזה סוחר ומוצא מרעה לבהמתו וכדומה. ואמר ר' רפאל כמדומה שעד כאן מבעש"ט. ור' שמערי"ל סיים: אך יש תפלות מתולעות שחשב מחשבות רעות ר"ל בשעת התפלה. מזה באים פירות מתולעים. לכך בדור הזה נתרבו תולעים בפירות.

יא. בשם ר' שמערי"ל שאמר בשם ר' מנדיל מבאר, יש דברים שאין אדם יכול ללמד לחברו. ע"ד משל זה שמרקד על החבל צריך להיות במשקל, כשמתנענע החבל לכאן הוא נוטה לכאן. ואם ירצה איזה אדם ללמוד ממנו שבמקום זה יטה לכאן ובמקום זה לכאן ויעשה כן גם הוא, בודאי יפול. כך בעניני עבודת ה', כל אחד צריך לבחון ולשקול בדעתו כו'.

יב. שמן נקרא המחשבה. טמאו כל השמנים שבהיכל, פ' שטמאו כל המחשבות. וא"כ במה יכלו לבוא אל השי"ת. רק בכה"ג לא יכלו הקליפות לשלוט. וזהו בחי' פך אחד.

יג. כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה, חוץ מצא. פי' אם יאמר לך שתאכל הרבה שע"ז תהיה צואתך מרובה, אל תשמע לו. יד. יש ארבע בחינות פרד"ס. פשט הוא הנגלה. דרש דברי האר"י. רמז ספרי הרב מפולנאה. סוד לא נתגלה עדיין עד ביאת המשיח. והאריך לבאר שבביאת המשיח יתנהגו העולם בענין אחר. בשם רבי שמערי"ל.

טו. בשם ר' זאב קיציס. התוס' הקשו על לוו עלי ואני פורע, והרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ותי' דהכא מיירי שיש לו משכון. וביאר הוא ז"ל כי המשכון הוא השבת עצמו. שהרי ההלוואה לצורך שבת. א"כ כשיש לו משכון בביתו, ר"ל השבת, יכול ללוות עליו.

טז. בשם המגיד ממזריטש. סימן לאדם אם שמר שבת כראוי. דהנה כתיב יראת ד' הוא אוצרו. אין להקב"ה בבית גנוזי אלא אוצר של י"ש בלבד. ובשבת איתא אמר הקב"ה מתנה טובה יש לי בבית גנוזי ושבת שמה. ולמעלה בשמים הכל בסוד האחדות. נמצא כי יראת

שמים ושבת באוצר אחד. וזה הסימן אם משנכנס שבת לא הסיח דעתו מיראת שמים בודאי ששמר שבת כהלכתו.

יז. בשם הנ"ל. אשר יכה קרית ספר כו'. וילכדה עתניאל בן קנו. כי בתורה נברא העולם וכל מקום יש לו שייכות וחלק מן התורה. וכשרצו לכבוש א"י, עסקו באותה הלכה וענין מתוה"ק השייך לאותו מקום, ועי"ז כבשוהו. וז"ש ביהושע וילן בעמק, בעמקה של הלכה. שעסק באותה הלכה השייך לזה המקום. לכך לא יכול שום אדם לכבש. וזה היה כונת רבנים הקודמים כשנתמנו אמרו שיבררו להם איזו הלכה ותוספות לדרוש בהם. כדי שיוכלו לכבוש את העיר. כי מן הסתמא ההלכה שבררו היה לה שייכות לאותה העיר. כי הקדמונים כיוונו ודאי לשם שמים.

יח. אכל ועמד הרי זה מתחייב בנפשו. קשה דהרי אנו רואין כמה בני אדם עומדים אחר אכילה ואינו מזיק להם. אך ענין אכילה לברר גיצוצות דקדושה. וזה רמוז בזהר „שעת אכילה שעת מלחמה“. כי באמת היא מלחמה גדולה. ואם זוכה להעלות ולברר גיצוצות הקדושה הוא עולה ממדרגה למדרגה. ואם לאו אז הם עוד יורדין ומתגשמים יותר. ולכן רבי מנדל מפרמישלן נהג לטבול במקוה קודם אכילה לא קודם תפילה. כי באכילה יש יותר עבודה. וזהו אכל ועמד, שנשאר על עמדו במדריגה הקודמת, ולא העלה הגיצוצות. הרי זה מתחייב בנפשו. כי יורד בזה עוד יותר. וסיפר מצדיק אחד שהיה בוכה בשעת אכילה כי אין יודע איך יהיה הדבר. ואם יעלה בידו לתקן ולהעלות.

יט. ונתתי גשמיכם בעתם. האדם צריך לגשמיות, לאכול ולשתות ולעסוק במשא ומתן, הכל כדי לברר ולהעלות הגיצוצות. אבל הכל צריך להיות במדה ובמשקל, באופן הראוי ובעת הראוי. וזהו בעתם. וז"ש בפיוט החייגי בגשם. שאנו מבקשים שיחיה אותנו עם הגשמיות, כאשר נזכה להעלות. הכל כראוי.

כ. רבי זאב מזיטומיר סיפר כי שני לומדים נחלקו לפני הבעש"ט באיזה דין. אחד היה סובר כמהר"ק והשני כהריב"ש. אבל טעו והחליפו דבריהם. וכששמע הבעש"ט אמר להם שטעו. כי באמת

הוא בהיפוך. מהרי"ק סובר כך וריב"ש כך. ואמר כי הוא ראה ברוח הקדש שבעולם של מהרי"ק הדין כך ובעולם של הריב"ש הדין בהיפוך. כא. במסכת שבת. ספינות הקשורות זו בזו מטלטלים מזו לזו. ספינה נקרא גוף האדם. וכשבני אדם מקושרים בקשר אהבה זה לזה, אז אם כי אין כל אחד יכול לקיים כל התרי"ג מצוות, מטלטלין מזו לזו, שחושבין כל אחד מה שקיים חבירו. מה שאין כן כשאין קשורות. כב. רבי חיים מקראסני אמר: והוי שפל רוח בפני כל אדם. שלא תאמר בפני העולם אתנהג בגיאות ובפנימיות, אהיה עניו. רק צריך שהכל יראו שאתה עניו. כי רק למלך ונשיא הותר להתנהג בשררות. וכל המדבר נגד כבודו מתחייב בנפשו. ובכל זאת גם הוא אסור להתנשאות בלב, כמ"ש ולבלתי רום לבבו.

כג. בשם רבי ליפא מחמלניק: פתח בית הכנסת הוא כמו מקום הגבול שבין מדינה למדינה, ששם בודקים הסחורות והמטבעות שמעבירין ממדינה למדינה. כך על פתח בית הכנסת צריך לבדוק המחשבות. באיזו ליכנס ואיזו לרחק. וכן בצאתו מבית הכנסת לשוק, צריך לבדוק ולהתבונן עם איזו מחשבות ילך לשוק. כי לא באותן המחשבות שהיו לו בבית הכנסת יתכן לילך לשוק.

כד. הבעש"ט אמר: שלשה דברים טובים אפילו שלא לשמה: נתינת צדקה. כי בכל אופן העני נהנה; מקוה. כי בכל אופן שחושב הוא מיטהר. והראיה מטהרת האשה. הוא בודאי כונתה בפשטות ובכל זה היא מוטהרת בטבילתה מאיסור כרת; הלומד לבן חבירו תורה, כי בכל אופן הוא נעשה למדן. ואני שמעתי גם תענית שלא לשמה. כי בכל אופן משבר הגוף ומכניעו.

כה. בשם רבי דוד ממיקוליוב: עליה לתורה פירושה שהתורה תהא לה עליה על ידו. לכן ראוי שיהרהר בתשובה קודם שעולה לתורה ויהיה בבחינת צדיק ואז תהא לתורה עליה על ידו.

כו. רבי צבי אב"ד דקהל קראטי אמר: יש שמחה כשבני אדם באים זה אצל זה. כי כל אדם מאיר בנשמתו אות אחת וכשמתאספים יחד מתחברים אותיות ונתהווה יחוד ושמחה גדולה למעלה ומזה נמשך שמחה למטה גם כן.

מאוצר החסידות

תוספות לספרי הקודמים

הנהגות ישרות

מרבי נחום מטשרנובל

- א. ראשית חכמה, יראת ה' תהיה תמיד לנגד פניך. דהיינו שיאמין באמונה שלימה שהבורא ב"ה ממה"מ הקב"ה מלא כל הארץ כבודו עומד לנגדך ורואה מעשיך הגלויים והנסתרים במצפונות לבך בכל עת ורגע. לכן תמיד תהיה הבושה לנגד פניך. כמ"ש למען תהיה יראת ד' על פניכם לבלתי תחטאו. ודרשו רז"ל איזהו יראה שהיא על פניו של אדם. זוהי הבושה.
- ב. תטהר רעיונך ומחשבותיך מלחשוב מחשבות רבות. כי אם מחשבה אחת לעבוד את הבורא ב"ה בשמחה. כי בשמחה אותיות מחשבה וכל מחשבות הבאים אליך תכלול במחשבה זו. כמ"ש רבות מחשבות. והבן זה.
- ג. אמרו חז"ל קדש עצמך במותר לך...
- ד. ירבה בצדקה כפי כחו. בצדקה תכונני כתיב. ומה טוב ומה נעים שיהי לו קופה של צדקה, ויפריש קודם כל תפלה שלשה פרוטות. ולא פחות מפרוטה אחת. וגם קודם אכילה יפריש פרוטה אחת.
- ה. להתענות בכל שבוע יום אחד. ויתבודד אותו היום בינו לבין קונו. ויתודה בפירוט כל מה שחטא נגד השם ית'. אפילו בקטנותו. ויתבייש. ויבקש ממנו מחילה. ויבכה. כי כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות. ויחזור לשמוח על שזכה לעשות תשובה שלמה.
- ו. ירחיק את עצמו מן העצבות עד קצה האחרון. למען ינצל בזה מכמה עבירות. ובפרט מן הכעס ומן הגאווה. ובענין דאגת עוונות יהיה בשכל ובהשכל גדול ויעזוב בלב שלם. ויבקש מחילה מהשם. ויאמין באמונה שלמה בדברי חז"ל המקדש את האשה על מנת שאני

צדיק אפילו רשע גמור מקודשת. שמא תרהר תשובה בלבו.

ז. יקיים מילי דאבות מאד הוי שפל רוח בפני כל אדם. אפילו אם רואה רשע, יאמר בלבו עדיין הוא יותר טוב ממני. כי יוסף דעת יוסף מכאוב.

ח. יתפלל וילמוד בחילו ורחימו. וידע כי האותיות נקרא שמים וארץ. וכל העולמות וכל הנבראים קטנים וגדולים וכל מה שיש בעולם מקיים בדבורו. כי זה כל האדם. והבן זה.

ט. ירחיק עצמו מהקפדה בביתו על שום דבר. ויהיה דבורו בנחת כי דברי חכמים בנחת נשמעים.

י. ידבק עצמו לחכמים ולתלמידים. וילמוד תמיד ממעשיהם וירחק עצמו מאותם אנשים שאין מדותיהם טובות כי זה העיקר, מדות טובות.

יא. ילמוד בכל יום ספרי מוסר. כגון ראשית חכמה. כי הוא מלא וגדוש בחכמה וביראה ובמדות המשובחות.

יב. ירחיק את עצמו מהפניות ח"ו. ומשום ניצוץ התפארות לבני אדם. כי כל התפארות שמפארין אותו בני אדם לרעה גדולה יחשב לו. וכל שיגנו אותו לטובה גדולה תחשב לו. וכונתו יהיה רק לשמו הגדול לעשות לו נחת רוח.

יג. יקבל כל מדות של הקב"ה באהבה גמורה. הן מדות טובות והן מדות רעות ופורעניות ח"ו. כמ"ש חז"ל ובכל מאדך, פירוש בכל מדה ומדה שהוא מודד לך. כי מפי עליון לא תצא הרעות כי אם הטוב. על דרך משל: סמים מרים כדי לרפאות את הגוף. וכן הוא רפואת הנפש.

יד. אם אינו יכול ללמוד ולהתפלל בדחילו ורחימו, אעפ"כ ילמוד ויתפלל להשי"ת באמונה שלמה. כי זהו מה שאמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, היינו אפילו אין לו יראה ואהבה ואעפ"כ יהיה כונתו לשם שמים. וזהו מאמרם ז"ל מתוך שלא לשמה בא לשמה ליראה ואהבה. כי הלא דברי כאש נאם ד'.

טו. ירבה בגמילות חסדים. היינו הכנסת כלה ובקור חולים. וכל מה שאמרו חז"ל. כי זה אחד משלשה דברים שעומדים ברומו של

עולם. ולא יפאר שום אדם ולא יגנה שום אדם ח"ו. כי כבר אמר הריב"ש: אם תרצה לשבח שום אדם — שבח את השי"ת. ואם ירצה לגנות שום אדם — יגנה את עצמו. ותדע שפלות שלך. ואם יש לך איזה מדה טובה אין זה משלך כי אם של הבורא ב"ה. כמ"ש אל יתהלל חכם בחכמתו כו' כי הכל נתן לך הבורא ית' ומה שיש לך מדות רעות הוא משלך.

טז. יזכור תמיד בבורא ית' כמ"ש שויתי ד' לנגדי תמיד ואם לאו אפילו רגע אחת יחשב לו עון. כמ"ש הבעש"ט אשרי אדם לא יחשב ד' עון. וכי הקב"ה ותרן הוא. אלא הכי פירושו. אשרי אדם לא יחשב ד', כאשר לא היה השי"ת במחשבתו, לו עון. הוא חושב זה לעון. ובודאי אם הוא כך ישמור את עצמו שלא ישכח השם ובזה אשרי לו.

יז. ילמוד אדם בכל יום תורה נביאים וכתובים, משנה וגמרא כפי יכולתו והכל לשמו הגדול ולא לשום פניה אחרת ח"ו ואז ילך לבטח דרכו.

יח. יזהר בכל מה דאפשר שלא לדבר קודם התפלה אם לא בהכרח גדול. ויעיין במעשיו קודם התפלה וישוב עליהם ויכנע בעמל לבו בראותו פחיתותו ושפלותו, ועי"ז יכין נפשו ורוחו ונשמתו לקבל מעט יראת שמים נגד פניו כמאמר הכתוב הכון לקראת אלקיך ישראל.

מכתב חרבי שניאור זלמן מליאדי לר"נ מטשרנובל

ה' ישפות שלום וחיים טובים וארוכים לאדונינו ומגיננו רכב ישראל ופרשיו בוצינא קדישא קדוש יאמר לו כק"ש מוהר"ר מנחם נחום שי' ולכל המסתופפים בצל החכמה תחיה, וחיים עד העולם אכ"ר.

אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו באתי בתפלה קצרה, אל יחר בעיני אדוני אשר העתרתי דברי עליו לזרז לזריזין כמותו ירבו בישראל, אך כי בטחתי ברוב חסדו וענותו. תרבני להטריח אותי צדיק בתיבות הרבה, למחול על כ"ת לכתוב לכל הסרים למשמעתו ומסתופפים בצלו על אודות חיזוק ישיבת אה"ק לבא על התתום על מעמדות נכונות לשלוח תמידין כסדרן מידי שנה בשנה לפרנסת אחינו יושבי ארץ הקדושה, ומלכם בראשם הרב הכהן הגדול מאחיו מ"ו אברהם שי'. ולא נצרכה

אלא להעדפה כנהוג במדינתנו וכאשר יפרש שיחו חיים הלוי שד"ר.
וגודל ההכרח העצום מרוב החובות אשר השתרגו ועלו על צוארם מפני
צוק העתים והיוקר הגדול וההסגר פעמיים. ה' יאמר לצרתם די. ומגודל
בטחוני בצדקתו אשר מדעתו יצדיק צדיק עבדו לרבים ויאתו צדיק
דרכו קצרתי ואומר שום שלום מאדון השלום. וימים על ימי מלך יוסיף
ושנותיו כמו דור ודור. כ"ד או"נ ד"ש מלונ"ת העבד הנרצה לעבודתו.
שניאור זלמן בלאאמ"ו ברוך זלה"ה

* * *

ספר דמעת אפרים

והוא מספד תמרורים אשר אמר הרב הגאון המפורסם
האדם הגדול בענקים עתיר נכסין ועתיר פומבי וכו' וכו' כקש"ת
מ"ה אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראדי על האי סבא קדישא
איש אלקים הקדוש הצדיק המפורסם וכו' וכו' מ"ה מנחם נחום
זצלה"ה מטשרנאביל זי"ע ועכ"ו.

לכוב 1899

(מתוך ההספד)

...ובזאת שמעתי מפה קדוש הרב החסיד המפורסם מו"ה נחום ז"ל
מטשרנאביל, שאנו עסוקים בהספדו, על מה שאמרו חז"ל: ישראל שעמדו על
הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו א). שידוע מה שאמרו חז"ל לא יהיה
בך אל זר, איזו אל זר שהוא בגופו של אדם. הוי אומר, זה יצר הרע (שם קה
ב). וידוע שעיקר היצר הרע הוא הגאווה והגדלות שבאדם. ולכך קראוהו חול:
שאור שבעיסה, שהוא דוגמת שאור שתופח העיסה ומגביהה למעלה. והנה
התורה התורה ניתנה על הר סיני, הנמוך שבהרים, כדי ללמוד ממנו ענוה. וזהו
שאמרו: ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, שלמדו משם שורש הענוה,
ונעקרה הזוהמא שהיא הגאווה וההתנשאות. ע"כ שמעתי מהצדיק הג"ל.

כבוד ידידי יקירי הרב החסיד מפורסם, ירא ושלם, משובח ונכבד
בתפארת תהלה כו', כבוד שמו הרב ר' שמואל שיחיה, שלום וברכה
וחיים ארוכים וטובים ברו"ג.

אתרי מבא השלום. הנני מודיעו מקבלת מכתבו בצירוף החפצים
הנשלחים אמצעות ש"ב ידידנו הבגש"ק כו' ר' אשר שי'. וקראתי כל
הכתוב לחיים. קריתי בפי ושניתי ושלשתי לקרות בלבבי בכדי שיהיה
שגורה בפי ולבי, לבקש בעדו ובעד ביתו ובן יחידו האברך ר' אברהם
יצחק שי' וזוגתו כלתו ב"ק תחיה. ישמרם ה' בבריאתם על מכונו.
ויתברך תורתו בקרבנו. ויזכה להנות מאור זרוע בפנימיות התורה. והדבר
אשר בקשתי את שאהבה נפשי מאז, אבקשו כהיום עוד ביתר שאת
שיקבע מקום לתפלתו בהקלוז שלי. כי לו היה מתפלל שם בקביעות
כאמור, הלא לא היה ביד החוטאים לבצע רשעתם ברצח. ואבקש
את כבוד רב חביבי שיחיה להודיעני אנשי הרצח בשמותם. כן יבאר שם
האנשים אשר חללו כלי הקדש ושברו אותם בזדון לבם, ותקיא הארץ
אותם. ויתמו חוטאים וחטאים. ויפרוס שלום לכל המתפללים בהקלוז.
ואבקשם בבקשה שלא יאחרו זמן תפלתם מן האלב צעהן על הוויגער
שלנו. ויהיה תפלתם מקובלת לרצון כאשר יקיימו כאמור ורשימם
בלבבי עוד כפלים לתושיה. להיותם גזכרים ונעשים לטובה כיחדי
סגולה הסמוכים ונראים אלי בכל עת. ויבשר נא בשלום החסיד וכו'
ידידי ר' יוסף ברעזניצר וימחול נא לאמר לו אשר קבלתי הצעטיל שלו
בצירוף המלבוש וה' המושיע השומע תפלה, רב אונים ואמיץ כח הוא
למלאות ולפקדו עם זוגתו בזרעא חייא קיימא כלבבו וכעתירתי בעדו.
וימחל נא לפרוס שלום להחסיד משובח כו' ר' אברהם אלעזר שיחיה,
אשר הנני מזכירו עם זוגתו לטובה. הזכרתים ואוסיף להזכירם לטובה
ולברכם בשם ה' בעל הישועות שיושיעם תשועת עולמים. והנני אומר
להם לטובתם שלא יבקשו שררה בהקלוז. גבאות וכדומה. אם כה יעשו
יתרבה המשרה על שכמם בעולם הבא. ועל דבר המגיע לרב חביבי
הירא ושלם אשר זקף במלוה לשלם להחסיד היקר הנ"ל, שלם אשלם

לידיד נפשי במיטב כספי בתשואת חן חן. וימחל נא להודיעני מבריאות הש"ץ ר' ישראל דוב שי. והיה בזה שלום של אתבה רבה לידידי יקירי שיתיה כלבבו ולבבי, הדורש שלומו וחפץ טובתו ברוחניות וגשמיות כאמור אכ"ר.*

נאום אהרן בהרב המפורסם מו"ה מרדכי זצוקללה"ה

לכבוד ש"ב רב רחומאי, הרב החסיד המפורסם לשם ולתפארת בישראל נודע. יראת אלקים אוצרו לחיים. פרי קדש הלולים כש"ת הרב הק' אהרן שי. הוא וביתו זורעו וז"ז וכל הנלויים אליו יזכו לאור דכבר הוי בכל מילי דמיטב אכ"ר.

המוכ"ז הר' משה ב"ר יחיאל שי' צועק מאד על אחיו הר"ת נ"י שאינו רוצה לילך עמו בזבל"א וזבל"א. ומהתגברות ריב ומדון שביניהם, גלחץ מאד המוכ"ז ודחיקא ליה שעתא טובא, וסיפר לי אשר אחיו הנ"ל סר למשמעתו תמיד ושומע בקולו. לזאת ולבעבור כי נכמרו רחמי מאד על המוכ"ז נ"י אמרתי אדבר נא שלום בכבוד קודש ש"ב הרב הק' שי. יצוה נא על אחי המוכ"ז לגמור עם אחיו הר"מ הנ"ל או לפני הורים ומורים או בזבל"א כו' כאמור. ומבטחוני בטוב לבב הדרת קדושתו אשר מאליו יצוה לקיים ועשית הישר והטוב. אסיים.

יקבל נא כבוד הדרת קדושתו רב ברכה ושלום רב אכ"ר.

נאום אהרן בהרב המפורסם מו"ה מרדכי זצוקללה"ה

ב"ה. ה' ישפות שלום עד העולם לכבוד מחותני הרב הקדוש ועניו, חכמת אלקים תאיר פניו, אור זורח ומופיע, רבים להושיע, הרב הגדול ליהודים, תהלתו בקהל חסידים, רבים שותים בצמא דברות קדשו מלהבת אש, בוצינא קדישא חר"פ כבוד קדושת שמו מפואר ומהולל בתשבחות מו"ה אהרן נר יהל לעדי עד כיר"א.

* המכתב הלז מרבי אהרן מטשרגובל נשלח לרבי שמואל הליר הרב מצפת. המאורע נזכר בעתוני הארץ מזמן ההוא. העתקתו מצאתי אצל מר מ. א. בר יודא בתל אביב. שאר המכתבים העתקתי מהאוריגינלים שמצאתי אצל ש"ב הרב ר' גדליה אהרן רבינוביטש בתלאביב.

הודות והלל לאל חי השם נפשינו בחיים והגיעני לעת תורכלילת
 בתי הכלה צפורה תחיה עם ב"ג החתן נטע שעשועים ומאד בעלה מו"ה
 ישראל ג"י ב"א הרב החסיד הקדוש המפורסם ר' יצחק מסקווערא
 שליט"א והחתונה תהיה למזל טוב אי"ה בשעה טובה ורצויה למקום
 בירחא תליתאי ביומא תליתאי לסדר בהעלותך הוא חצי סיון הבע"ל.
 לזאת אמרתי עמו אכבדה ואבקשה את שאהבה נפשי אשר בא יבוא על
 ראש שמחתי ונתעלס יחד באהבים. רב עוד יוסף ה' חסדו בשמחת זרעו
 וזרע זרעו כחפץ טוהר לבבו ונפש מחותנו תדרשו לטובה. שכחתי
 מלבקש מאת כבוד מחותני הק' שליט"א בעת אשר יבואו העגלות
 למחניכם עבור הבנים שיחיו שיסעו הנה לביתי נאווה קדש תהא דעתו
 קודש מסכמת לזה ולזרז אותם שיהיו מהזריזין מקדימין.

דברי ידידו מחו' הדו"ש תכה"י באהבה עזה רחימתא עזווא
אברהם בן אאמו"ר הק' האלקי זצוקלה"ה

ב"ה יום גימל ויצא התרי"ט פת ראחמוסטריוקא.
 חיים וברכה למשמרת שלום לכבוד מחו' ידידי עוז הרב המפורסם
 כערוגת הכושם בר אבהן קדישין פרי צדיק שמן ששון פרי מפואר ענף
 עץ החיים כק"ש מפארים מו"ה אשר שליט"א יהי שלום בחילו שלווה
 בארמנותיו דשנים ורעננים.

הגני לברך ברכת מזלא טבא על קשור השדוכין הנעשה. בתי
 היקרה מרת מלכה חי' עם ב"ג בן יקיר נטע שעשועים כמר יצחק ש'
 בן הרב הק' מסדיגורא יהא רעוא שנזכה לשמוח יחד בעת כלילתם
 בחדוה וששון ויצמית קרן ישועה בשפע ברכות עלינו בכללות ישראל
 אכ"ר.

יתברך בשפע שלום וברכה לו ולכב"ב כחפצו וחפץ מחו' ידידו
 דו"ש בלונ"ח מעומק המון ידידות לבבי

יוחנן בהרב המפורסם מוה מרדכי זצוקלה"ה

כבוד מחו' הרב הצדיק המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא
 כקש"ת מו"ה אהרן שליט"א ע"ש כב"ב.

הגיעני ד' לשמוח בשמחת כלילת בני יחידי עם ב"ג למז"ט אי"ה

יום ג' אלול הבעל"ט ע"כ הנני לקרוא את ידידי הלא המה כ"ק כי ישמחו אתי בשמחת כלילת בני יחידי. ובשמחת כלילת שמחתם מצאצאיהם הנני לשמות אתם בשמחה שלימה.

דברי ידידו מחו' דוש"ת דוד בהרב המפורסם מו"ה מרדכי זללה"ה

כ"ה יום ב' כ"ג סיון פ' ציצית שלום טובה וברכה לפ"ק פה ס"ג החיים והברכה למשמרת שלום לאהובי בני ידידי נפשי קשורה בנפשו המופלג החסיד החכם הנחמד והנעים שם תפארתו מו"ה אשר שיחיה לאי"ט בחיי נחת ושמחה ושלום.

ועי' בעלה בשלום זוגתו היקרה החשובה הצנועה החכמנית בת קדושים מרת דבורה שרה תתיה לאי"ט בחיי נחת ושמחה ושלום. ע"ש בניו היקרים שיחיו לאי"ט וב"ב. וביחוד לבנם הוא נכדי החכים היקיר הנחמד ישראל לעב שיחיה לאי"ט.

ת"ל אתנו החיים והשלום וכבוד חתני הרב שיחיה לאי"ט ובניהם ובנותיהם היקרים שיחיו לאי"ט ונכדיהם היקרים שיחיו לאי"ט א וחתניהם ובניהם שיחיו לאי"ט. ביום ה' העבר שלחתי לכם ט"ג שביום ד' היתה החופה למזל טוב ולברכה בשעה מוצלחת וביום מוצלח שבתולה נשאת ליום הרביעי. ואתמול בלילה היתה הסעודה גדולה של דרשה געשאנק והודות להשי"ת על ששן ושמחה בחתן וכלה. יזכינו השי"ת כולנו לשמח עמכם בשמחת וגילת ורנן בשמחת נכדינו וצאצאיהם שיש לנו ושיוולדו לנו באורך ימים ושנות חיים ושלום בשובע שמחות ורוב ברכות ממקור הברכות והחיים והשלום מאדון השלום בכל טוב בית ישראל שלום מנאי אביכם דש"ת ומעתיר בעדכם לכל טוב לעולם חסדו.

הק' אהרן בהרב מו"ה אשר זצ"ל

כ"ה יום כ' שבט תקצא לפ"ק דיגיוויץ.

רב טוב וחיים ושלום לכבוד ידידי הנצמד בקירות לבי ה"ה הרבני המופלג הגביר המפורסם שמו נודע לרבים נדיב לב ורוח איש תבונות כש"ת מו"ה נפתלי אברהם ג"י אחד"ש כמשפט הראוי. הנני שולח הני תרי גברי שלוחי יחיו האחד הוא גיסי ידידי ה"ה הרבני המופלג הנגיד מו"ה שמואל בהרב

מזהר"מ מבאטולאו והשני ה"ה הרבני הנגיד מר"ה יחזקאל נ"י בדבר עסקי אשר הושם בפיהם וכאשר מאז הייתי במחנם הטהור חיבה יתירה נודעת לי על טוב לבבו הנאמן אלי, ואמרתי אבקשה נפשי ושאלתי... (כאן נמחק) וישועתי להגדיל חסדו למלאות אמרתי אשר שמתי בפי מוכ"ז הנכוחים בעסק הלז כי הזמן גרמא כעת. ועלי להעתיר בעדו ובעד ב"ב ולהזכירו לפני תמיד להצליחו דרכי ה' ובעסקיו אשר יעשה וחי בהם. ה' עליכם ואקח שימלא רצוני בזה ביתר שאת וכה יתן ד' לשמוע בשורות טובות ולהתראות עמו פנים אל פנים בפנים שוחקות ויתברך בברכת הטוב מה' הטוב ואסיים ואומר שלום וד' יברך את עמו בשלום. דברי המעתיר בעדו ובעד כלל ישראל

ישראל במוהר"ר שלום

החיים והברכה למשמרת שלום לאוהבינו אנשי שלומינו יחיו הם וגשיהם ובניהם ובנותיהם וצאציהם וזרעם לברכה בחיי נחת ושמחה ושלום ויתברכו כולם ממקור הברכות. בחיים עד העולם. כאשר ידידי החסיד המופלג המוכ"ז נוסע מאתי כעת לקבץ לקבץ ולאסוף המגיעות הנשארים למ"צ וגם מאותם שלא התחילו עדיין בשילום המגיע כפי הרשום עליהם לעיניהם. לכן יהיו אהובי זהירין וזריזין להחיש בזה שיבוא לידי גוביינא וימסרו לידו יפה יפה ובשלמות בלי איחור ומענה הבאתם בעצמם. ובטח יבוא לידי אי"ה כפי הרשום בנתינת כאו"א. וגדול כח המעשה כו'. ויחולו עליהם מהשי"ת כל הברכות האמורות בזה עוד מפה קדוש קדוש ד' מכובד וצוקללה"ה זי"ע להאריך ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים כחפץ כל משאלות לבינו לטובה ולברכה להיות צנור נוצר חסד לאלפים. ובהרמת קרנם למעלה בשפע ברכה והצלחה באסמיהם ובכל משלח ידיהם לטוב להם כל הימים.

אשר בהרב וצ"ל

ב"ה יום ג' ד' דחנוכה כתרו"ו ישועה ס"ג. החיים והשלום וכט"ס לכבוד ידידי גיסי הרב החסיד המופלא חסידא יקירא פרי עץ החיים פרי קדש הלולים יפה נוף לתפארת כש"מ מר"ה אשר שליט"א.

אחד ש"ה. הנה מכתבו היקר מכבר הגיעני לנכון. ולפלא בעיני
מדוע פרי עטו מני נעצרה. ומדוע לא יודיעני כפעם בפעם מאיתן שלומו
הטוב למשוש לבי. והגני בזה להודיעהו כי תודה לאל אתנו פה קו החיים
והשלום. כה יאבה ד' לפרוס עלינו סוכת שלומו נצח ונוכה לבשר
ולהתבשר מאתכם אך טוב סלה.

דברי ידידו גיסו הדו"ש באהבה מצפה ומחכה לשמוע ולהקשיב
משלום בית קדשכם כה"י

אברהם יעקב במוהר"ר ישראל

כבוד ידידי ב"א הרב החסיד המפורסם וכו' ש"ת מוהר"ר מרדכי
שליט"א*

מהולל אקרא ה' אשר זיכני להתעלס בשמחת נכדי החתן היקר
הנעלה ש"ת כמר יוסף מאיר שליט"א בן בני הרב החסיד ר' אברהם
יהושע העשיל שליט"א עב"ג הכלה ת' נכד אחי הרב הק' מטשערנובל
וצוקללה"ה ויום כלילת חופתו תהיה אי"ה ביום ה' שבוע הבע"ל זיין
לחודש למז"ט לנו ולכל ישראל. אשא בקשתי ידידי ב"א לבוא על ראש
שמתתי לשוש אתי משוש. כן יזכהו השי"ת לשמתת כל צאצאיו ברוב
נחת ועונג וגם אנכי אשמח.

דברי דודו דו"ש וחפץ ומבקש אתבתו יצחק בלאאמו"ר מוהר"ר
וצוקללה"ה

לחיים טובים יכתב ויחתם לאלתר לחיים כבוד ידידי
ב"א ומחו' הרב החסיד המפורסם וכו' כקש"ת הר"ר
מרדכי שליט"א

אודה ד' בכל לבי כעל טוב אשר גמלני והגיעני לשמחה בשמחת
כלילות נכדיי היקרים שיחיו, ה"ה החתן היקר כמר מרדכי שליט"א ב"ב
הרב החסיד הר"ב דוד שליט"א עב"ג הכלה מרת דבורה ת' ב"ב הרב
החסיד הר"ר אברהם יהושע העשיל שליט"א. והחופה תהיה אי"ה למז"ט
לנו ולכל ישראל ביום ה' ח"י ימים בחדש הזה. ע"כ אקרא למאהבי

* הוא האדמו"ר מקאזמיר. מכתב זה והבאים פורסמו בתצלום בספר
היחס מטשערנובל, שהשאל לי כ"ק ש"ב אדמו"ר הרב רמשיי פרידמן ש"ג.

נפשי לשלש אתי בימי חדות מעוזינו. כן יגיעהו השי"ת לשמחת יר"ח
ברוב נחת וישמח לבי גם אני. ויהי רצון שנזכה לשמות יחד בישועת
כל ישראל בב"י.

דברי דודו ומח' דו"ש וטובו כ"ה יצחק בלאאמו"ר מוהר"מ

זצוקללה"ה

כבוד הדרת קודש אתי ומח' ידיד נפשי ולבבי הרב הק'
וחסיד מפורסם, בוצינא קדישא כבוד שם ק"מ ר' אברהם
שלום וברכה חיים ארוכים וטובים בבריאות שלימה אכ"ר.
החיתני בדופס* השני אשר שלחת להודיעני מחסדי ה' אשר
גמלו בבריאת מ"ק. כי לא נתתי ולא שקטתי מאז בא דופס הראשון.
עתה ותחי נפשי להודות לה' על כל הטוב. ואבקש את כבוד קדשו, אנא
יודיעני נא באר היטב מבריאתו במכתב קדשו. כן יודיעני מבריאות
בניו יראי ה' עליהם יחיו. וה' ברחמיו ית"ש יחזק בריאת ק' וישמחני
בבריאתו לעולמים. ויכתוב ויחתום אותו עם מ"ק הרבנית ת' עם בניו
ונכדיו חתניו וכלותיו לאלתר לחיים טובים אכ"ר.

והנה בזה שלום של אהבה רבה לכבוד ק' ושלום לבניו יראי
ה' ש"י. ושלום לכל מקורביו. שלום שלום כלבבו ולבבי הדו"ש וחפץ
להתבשר משלום ק' בב"י לטובה.

נאום אהרן בהרב המפורסם מו"ה מרדכי זצוקללה"ה

שלום וברכה מאלקי המערכה אל כבוד ידידי ש"ב
ומח' הרב הצדיק המפורסם בוצינא קדישא חסידא
ופרישא מופת הדור קדוש ד' מכובד כקש"ת מר"ה אברהם
שליט"א*

אחדש"ה באהבה רבה. מכתבו היקר כן הגיעני בסבר פנים יפות.
נתתי שמחה בלבי בהקשיבי מבישור שלומו הטוב ומצב בריאותו יקר
בקו החיים והשלום. והנה גם אנכי לא אמצע מלהודיעהו אשר תודה לד'
ית' החיים והשלום שרויים באהלינו. כה יתן ה' וכה יוסיף להפיץ עלינו

* דעפזש — טלגרמה — מברק.

* הוא האדמו"ר המגיד מטריסק.

ענן חסדו וטובו נצח. יאר פניו אתנו סלה ונזכה לשמוע ולהשמיע אך טוב סלה ורב טוב ליכות ישראל כחפץ לבבינו. ובוה אסיים ואומר שלום מאדון השלום.

דברי ש"ב ומח' ידידו הדוש"ת באה"ר בלונ"ח מרדכי פייבוש במו"ה ישראלי**

...ואחתום בברכה. דברי אביו המעתיך בעד בריאות נפשו שיהיה בריא אולם לבל יצטרך עוד לנדוד נפשו למקומות הרחוקים למרחצאות בחמין ואשרי יושבי ביתך ברוב טוב ונחת כל הימים... נא לקיים דברי המכתב הזה. רוב שלום באהבה רבה אהבת עולם אהבה עצומה אהבה עזה רחימתא עזיזא

אברהם באמור"ר הק' האלקי זצוקללה"ה*

** הוא האדמו"ר מהוסיאטק.

* מתוך מכתב של המגיד מטריסק לבנו ר"מ מקאזמיר.

תוספת לספרי רל"י מברדיטשוב

ספר

לקוטי מהרי"ן*

ותולדות יצחק בן לוי

בשנת תקעא לפק

אשר אסף וליקט וקיבץ על יד ירבה ישראל הרב מק"ק פיקאב בן הרב הגאון הקדוש איש אלקי טהור וקדוש קש"ת מוהר"ר לוי יצחק יצחק נבגע"ע אבדק"ק ברדיטשוב בבית ובדפוס הרבני הנגיד מוה"ר שמואל במוהר"ר ישכר בער סגל.
בשנת תקעא לפק

* קבלתי מזקיני הרב רל"ו דרבריימדיגרא, אבי אמי, כי צ"ל מהר"י. ואות נו"ן בטעות. אגב אני מודיע כזה לכל נכדי הרב מברדיטשוב שאני רוצה להדפיס שנית הספר, וחובה עליהם לסייע לזה ושמותיהם יוחקו לזכרון בספר.

וזה אלקים אמת יתרומום שם רוממותו אלקים לבדו. ומי בן אדם
ובפרט מי אנכי כי אומר זה. פירוש בתורתו הקדושה. רק כן יתברך
שם ד' ית' אשר נמלך בגשמת הצדיקים בבריאת עולם על ידי תורתו
הקדושה... ע"י ניתן זה השכל אלקי לגשמת ישראל וניתן להם רשות
לומר פירוש בתורתו הקדושה. והנה אמת ואמת מה אני חדל אישים לא
בינת אדם לי לומר איזה דיבור בהכנת התורה הקדושה, רק כאשר
הבנתי בדברי אדוני אבי מורי ורבי הגאון הקדוש איש אלהי גשמתו בגן
עדן עליון כן רשמתי. וכן מדברי אחי החרוף ובקי בוצינא קדישא המנוח.
אח"ז בא פתיחה כולל רמזים ע"פ האריז"ל באות ראשון ואחרון
מכל חמשה חומשי תורה. והחתימה בפסוק כעת יאמר ליעקב ולישראל
מה פעל אל.

הספר מחזיק ס"ט דפין על התורה. אח"ז יש עוד יג דפין על
מגילת אסתר, רות ואגדות רבב"ח.

הספר מלא בקיאנות נפלאה בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר.
כל מה שמזכיר מציין בדיוק הדף והעמוד. חזיון בלתי מצוי בספרות
החסידים. הוא משתמש הרבה בדברי הזהר, בכתבי האריז"ל, בפירוש
הראב"ד לס' יצירה, בפי' הרמבן עה"ת. הוא היה צנא מלא ספרי במלא
המובן.

ראוי לציין שספרו מעיד עליו שהיה גם בקי גדול בתנ"ך וכל
פסוק שהוא מביא מזכיר פירוש רש"י עליו.

מפי אאמו"ר... כי צדיק שמתפלל תמיד על הדור זה הצדיק יש
לו המדרגה שגם אחר פטירתו נשמתו תמיד לפני כסא הכבוד להתפלל
ולמשוך חסד על הדור. ואמר שזהו שאמרו חז"ל צדיקים אין להם מנוחה
לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. בזה העולם מתפלל על הדור וכן
בעוה"ב מתפלל על הדור. והו' יעקב אבינו. כלומר שיעקב היה אבינו
להמשיך תמיד רחמים עלינו, זה הבחינה לא מת, והוא נחקק תמיד
בכסא הכבוד להמשיך רחמים על ישראל בניו. ת"י ב"ל ויחי

יש נצוץ אשר נקל להחזירו בתשובה, היינו שעושה לתאבון לא
להכעיס ת"ו.

שמעתי מפי אאמר'ר... בענין תקיעת מיושב ומעומד, דבר המושג לשכל נקרא ישיבה. וזהו אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד. שם תרומה

יש צדיק כאשר הוא באיזה מקום מעורר דינים ח"ו. עיין רש"י ע"פ כי באת אלי להזכיר עוני. ויש צדיק שמעורר רחמים בכל מקום בואו. היינו זה הצדיק שאינו מפרש עצמו מן האנשים אשר בתוכם כאברהם, זה מעורר רחמים בכל מקום שבא בה. שם וירא.

שמעתי מפי אאמר'ר... בא אתה וכל ביתך אל התיבה. שצריך להתפלל עם כל הכת שלו. וזהו אל התיבה, תיבות התפלה. (פ' נח) ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל כונת אסתר בשליחת בגדים למרדכי ולהסיר שקו מעליו, עיין לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו... וזה היה כונת אסתר בשליחת בגדים למרדכי. ומרדכי לא קבל, כי באמת איש ישראל בדבר הנוגע לעצמו יוכל לעשות כך, אבל כאן שהיה נוגע לכלל ישראל לא קבל. מג"א

מפי אאמר'ר... יש צדיק אשר מקום שדר בו אינו טוב לפני המקום ההוא, כנאמר באליהו כי באת אלי להזכיר עוני. ויש צדיק שטוב לפני המקום שדר בו. דהיינו הצדיק כאשר עושה מצות ד' אינו כולל עצמו בהמצות ומעשים טובים שעושה בכלל ישראל, אז אינו טוב למקום שהוא בו. דהיינו כאשר עולה למעלה מצות ומעשים טובים של הצדיק ההוא, ומקומו שהוא בו לא כן מסגלים מצות ומעשים טובים, אז ח"ו יתעורר דינין על המקום ההוא. רק כאשר עושה מצות ומע"ט שעושה, הוא כולל את ישראל בו. והנה פנחס עשה מצות גדולה בקנאו קנאת ד' צבאות, ובשעת עשיית המצוה ההוא היה כולל עצמו בכלל כ"י. וזהו ויקם פנחס מתוך העדה. מתוך העדה דייקא. דהיינו שהקימה שלו לעשות המצוה ההוא היה מתוך העדה, מכלל ישראל. וזהו פנחס... השיב את חמתי, דהיינו בשעת המצוה ההוא השיב החימה של ד' היה מתוך ישראל, שהיה כולל עצמו בכלל ישראל. גמצא פנחס עצמו בעשיית המצוה מתוך כלל ישראל, וע"ז היה מעורר רחמים על ישראל, כי עשיית פנחס המצוה כאלו עשו כל ישראל. ולזה היה שכרו כפול: א. שהשי"ת נתן לו הכהונה גם לזרעו אחריו. וזהו לכן אמור הגני נותן לו

את בריתי שלום, זהו מחמת גוף עשיית המצוה. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כ"ע תחת אשר קנא וכפר על בני".

על דרך משל: אחד עושה שלא כהוגן. אם זה הרואה אינו אביו לא יחרה אפו עליו. אבל אם זה הרואה הוא אב מתמלא כעס עליו. נמצא מן האף ניכר חביבות הבן. והנה באמת בתחלה נתמלא בכעס עליו, אבל אח"כ נתישב דעת האב כאב על בנו ואז האב מלמדו דרך הטוב בנחת ובניחומים. והו' אודך ד' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני ת"י ב"ל וישב באמת כל התורה והמצות שישראל עושין בעולם הזה וכן כל המאורעות אשר לכל איש ישראל, הכל הכנה לימות המשיח. אבל עתה הוא סתום, וכאשר יבוא הגואל בב"א יתגלה כי הכל היה הכנה לימות המשיח. ת"י ב"ל תרומה

הכלל, הנשמה אשר באדם היא כלולה משבע מדות. וצריך האדם לעבוד את ד' באלו ד' מדות. מדת אהבה לד' לבדו. יראה לפני ד' לבדו. תפארת לעשות מעשים טובים שהשי"ת יתפאר. כנאמר ישראל אשר בך אתפאר. נצח, נצחוק, להרגיז יצר טוב על יצר הרע ולנצח אותו הוד להודות לד'. יסוד לקשר עצמו בד'. מלכות להמליך ד' על עצמו ועל כל העולמות.

שמעתי מפי אחי הקדוש... מוהר"מ זצלה"ה, שלכן יעקב נולד עם עשו כמאמר הכתוב יתרון האור מן החושך, שיש יתרון לחכמה מן הסכלות, כי עיקר תענוג לאב מבן חכם כאשר יש בנים סכלים ובנו הוא החכם, אז תפארת לאב מבנו.

אמר אמו"ר... בפסוק כנשר יעיר קנו על גזוליו ירחף. ארז"ל נוגע ואינו נוגע. היינו שיאמר האדם ח"ו עדיין לא עבד את ד', זה אסור. כי באמת נאמר בהקב"ה כי אתה שומע תפלת כל פה. כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים. וכן שיאמר האדם כי כבר משיג גדולת הבורא, גם זה אסור. והו' נוגע ואינו נוגע. ת"י ב"ל תרומה

שמעתי מפי הרב הקדוש מו"ה משה ליב זצ"ל, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, כי זה הבוטח בשם ד' באמת אינו מבקש שום שכר טוב, רק אנו מבקשים מה' ותן שכר טוב, אתה בעצמך תן שכר טוב. ת"י ב"ל תשא

למזל טוב יעלה ויצמח לרוב כגן רטוב מהאל הטוב.

ב"ה המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה דברי התנאים והברית שנידברו והותנו בין שני הצדדים, מצד אחד הוא הראש הנגיד הרבני המופלא מ"ה שמואל בהרב המנוח הג' החסיד המפורסם מו"ה אריה ליב אב"ד דק"ק עיר חדש העומד מצד בנו החתן המופ' בחור חשוב כ"ה יושיע העשיל, ומצד שני הראש הקצין הנגיד מו"ה יעקב ב"מ יושיע העומד מצד בתו הכלה בתולה שלימה מרת חי' ת'.

כבוד הב' חשוב כמ' ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה שום הברח' רק ישלטו בנכסיהן שוה בשוה כאורח כל ארעא. הראש הנגיד הרב מו"ה שמואל יסבל את בנו בספרים חשובים עד סך ערך חמשה מאות זהוב פ' בלי גרעון וילביש את בנו הנ"ל בגדים צייג עם קרסי כסף לפ"כ ושאר סבלונות קטנים כנהוג. הראש והקצין הנגיד מו"ה יעקב יפרש נדון, בתו הבתולה הכלה הנ"ל סך שלשת אלפים שני מאות זה"פ מעות מזומני אדומי-הגרי אדומי בלי גרעון לסלק תיכף ליד השליש המרוצה לשניהם. והפירות והרווחים שיעלה מהסך הנ"ל עד משך כלות שנה תמימה מיום דלמטה שייך להחתן על בגדים, זוג בגדי ראי לשבת וזוג בגדי אטליס לי"ט עם קרסי כסף בתוספת בלי גרעון. ואלה הבגדים אשר ילביש מוה יעקב לבתו הכלה הנ"ל. זוג בגדי גולד גשטיק דהיינו מענטלך עם מארדור ושטריים וקלייד מצופה זהב לי"ט, זוג בגדי אטליס לשבת, כמו כן עם ציפוי יפה ומעולה של סוב' לפ"כ בגד משי לבני זילבער געשטיק לימי נוראים. שני יופי טובים לפי כבודם, בגדי ר"ח ובגדי חול כולם עם ווישי חדשים מובחרים ועם פארטיכר קיטל טלית מטה מוצעת דיצע יפו וחדש, הכל לפי הנותן והמקבל. מתנות להחתן שבעתים חשובים חומש מצופה כסף

* פורסמו על ידי פרופיסור השל מגין יורק.

שטריים היטל, לייבסרדיק דמשק יופי משי עם פוקס מאסקווריטשי הכל לפ"כ. החתונה תהי במו"ט בר"ה תשון תקכ"ה ובתוך הזמן מתי שיתרצו הצדדים. בק"ק טיטשין על הוצאו אבי הכלה הנ"ל (רחש בס"ד) על הוצאות אבי החתן, מזונות ע"ד יתן מזה יעקב להזוג הנ"ל משך ששה שנים רצופים תיכף אחר החתונה עד"כ... ולהחזיק חתנו בלימוד מלמד הגון ומעולה ע"פ הדרתו ולמעבד תמכין לאורייתא ולקנות עבורו (ספרים ש"ס ורמב"ם) טורים אחרונים כפי הנצרך לאדם שלם כמוהו. אם תעלה חפץ ורצון מא (ת' הש"י) להעלות אותו על במתי אב"ד ולעטרו בשיראי לענדו בסמיכה סמיכת חכמים כתר... כן מחויב מ' יעקב למעבד ל' תמכין בסיוע שישבו ממש עד עם חשבון הספרים סך מאה אדומי... שש"ז כנגד ש"ה כנהוג ומחמת עידור וקסט חלילה יעמוד כתקנת שו"ם, קנס חצי גדן צד העובר לצד המקיים קנס לא יפטור את החרם וחרם לא יפטור את הקנס.

עע"ז מצד החתן כבוד הרב המאה"ג המפורסם לשבח מזה אברהם אב"ד ור"מ דק"ק טיטשין וחד דעימי הראש הנגיד הרב מזה אברהם במוה דוד ומצד הכלה כבוד הרב המה"ג מזה צבי הירש אב"ד ור"מ דק"ק טשיטש וחד דעימי הראש הקצין, הרבני המפ' מזה אברהם אחי הכלה הנ"ל, הצדדים מחויבים לפצות את ה(ערב) מכל ערעור וטיעון שלא יארע להם צרות נזקין מחמת הערבות הנ"ל, וקנינא מן הצדדים ומהרב על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקני ביה יו א' ט"ו בסיון תקכ"ד פה כפר טוכלו והכל שריר וקיים.

נא הק בנימין וואלף בא"א המנוח הרר"י ד"צ דק"ק זמגראד ונא יהודא דוד במוהרר משה ישראל (בונם ?)

מכתבו* עם הפ"ג סך ג' רובל כסף קבלתי והנני מברכו ברפואה שלימה. תמיה גדולה שכבוד מעלתו אינו מתפלל על עצמו כדאיתא בגמרא נדרים גדולה תפלת חולה וכו'. ואע"פ שאין חבוש מתיר עצמו

* זה כתב הרב מאפטא לרבי אברהם חיים מזלוטשוב מחבר ספר אורח לחיים. העתיק לי אחי הרב ד"ר פנחס גוטמן מני יורק.

מבית אסורים אדם כמוהו יכול להתפלל ובטוח לי שינצחו התחתונים את העליונים.

הק' אברהם יהושע העשיל.

שלום וישע רב לכבוד ידידי הרבני המופלא הנגיד
המהולל כ"ש מו"ה אליה דוד נ"י

עת לחגגה כי בא מועד וזמן נשואי נכדי הבתולה הכלה החשובה
מרת רבקה מרים תחיה, עב"ג החתן המופלא המפורסם כמר יהושע נ"י
בן כבוד הרב הצדיק המפורסם כש"ת מו"ה שלום רוקח נ"י מבעלזא.
החופה תהיה למז"ט אי"ה בר"ח תמוז הבע"ל פה זינקוב. ואמרתי לגלות
אזני מאהבי לבא הנה ברנה. לשמוח ביום שמחתי. ולהתעלס אתנו
באהבים. ואי"ה ביום שמחתכם ומועדיכם ישמח לבי גם אני.

דברי אוהבו הדו"ש מעתיר בעדו על כל הטוב ושיזכרו השי"ת
בקרב בורע של קימא, וחפץ בהצלחתו.

הק' יצחק מאיר בן איש חי אאמו"ר הרב מוהר"ר
אברהם יהושע העשיל זלה"ה מאפטא פ"ק זינקוב יצ"ו.

שלום לכבוד אהובי הרבני המופלא הותיק מו"ה אלעזר
נ"י שו"ב.

חסדי ה' עולם אשירה. ברוך ה' שהחייני וקימני לזמן הזה. תור
נשואי נכדי החתן המופלא כמר חיים מנחם שי' בן בני הרב החכם השלם
מ' משולם זוסיא נ"י עב"ג הכלה המהוללה מ' שינדל תחיה בת מחר
הרב החסיד המפורסם יקירא קדישא כש"ת מ' דוד נ"י מוואסילקוב.
והחתונה תהיה אי"ה למז"ט ביום ג' ב' שבט הבע"ל בוואסילקוב. על כן
אמרתי להודיע מאהבי נפשינו למען ישישו אתי משוש ביום שמחתי.
ואי"ה כשיגיע תור וזמן שמחתו ישמח לבי גם אני כיד ה' הטובה עלינו.
כה דברי דו"ש וטובתו הק' יצחק מאיר בן איש חי הרב זלה"ה

מאפטא

• שלשה מכתבים הבאים העתקתי מגוף הכתבים שמצאתי אצל בן

ר' אלעזר שו"ב בליעזא.

שלום לכבוד אהובי הרבני הגגיד המהולל מו"ה מרדכי
גומפיל ב"י בריל שו"ב.

ארומם אלקי אבי וצור לבבי שהחיני וקימני לזמן הזה תור נשואי
בתי הכלה המהוללה מ' סאסיא בילא ת' עב"ג החתן המופלא המהולל
בגש"ק כמר משה שר' בהרב המפורסם מו"ה פנחס זלה"ה שפירא
מסלאוויטא. והחתונה תהיה אי"ה במז"ט בחדש אלול הבע"ל. לכן
אמרתי אקרא נא למאהבי בקריאה של חיבה לבוא על ראש שמחתי
להתעלס אתנו באהבים. ואי"ה ביום שמחת לבבם ישמח לבי גם אני כיד
ה' הטובה

הכ"ד דר"ש והצלחתו

הק' משלם זוסיא בהרב זלה"ה מזינקוב

מכתב רבי צבי מזידיצ'וב להרב מאפטה

בעה"י יום ה' תרומה "אשר ידבנו לכו" לפ"ק.

אל כבוד נאצל, אור שבעת הימים, הוא אדונינו מורינו ורבינו הרב, רבן
בני הגולה עמוקות, צופה נסתרות, עושה גדולות עד אין חקר, מפליא פלאות,
צדיק קדוש עליון, מוכתר בכתר עליון, הגאון האלקי, כבוד מורינו ורבינו הרב
אברהם יהושע העשיל, האור הצח ומצוחצח.

שלום שלום, שלום לו ולתורתו המאירה, ולצדקתו ולעבודתו הבהירה,
לדורות עולם יוציא אורה, מאין טמירא, יזכה אשר בימינו עוד יגיעו ימי חפץ
ורצון לכלל ישראל כמאז ומקדם, מראשית ועד אחרית, לשכון כבוד ליושנה,
ולהקימה ראש עטרת למעלה תפארת. ועוד יגוב בשיבה טובה דשן ורענן נועם
פנים המאירים כצהרים, יראה נפלאות כימי צאתינו ממצרים ישמח ויגיל עם
ישועות יעקב וישראל לעולמי עולמים אמן.

מורי אדונינו, בקשתי השפל מתלמידיו לבל יהיה דברי עליו לטורח.
הנה אני כעת באמצע הדרך בנסעי אליו לקבל פניו הקדושים, ונפסק לי הדרך
להיות שעשינו שם התקשרות עם הרב החסיד האבד"ק לעשניב על ספרי עץ
החיים ופרי העץ שיקבענה בדפוס. וכעת נתקלקל הדבר, אחר שנדפסו ע"י איש
אחד מזאלקווי בלתי ידיעתו. ובשבוע העבר הביא לידינו הספר הג"ל בדפוס.
ושם אגרתי אצל הרב במקום וועקסל, ואני אונס גדול בדבר ויראתי לנפשי שלא
יהיה לי טרדה מזה, ואני כבר שלחתי לידו חמשים רובל, ובאולי ח"ו יעמיס
עוד עולו עלי אשר לא אוכל שאת, והנה זולת זה שמעתי ואזני תצילנה להיות
שאדמו"ר איננו מסכים להדפסת אלה הספרים. ורבים אמרו לי שאדמו"ר קלל

אפילו המדפיסים הראשונים, שהדפיסו ספרי קודש הנ"ל. וזה ודאי לא אאמץ. כי זה שקר מפורסם לא יאומן כי יסופר. אמנם לא חשתי לשום קול. וחשתי ולא התסהמהתי ועשיתי המוטל עלי. ונסעתי מביתי ואמרתי יעבור עלי מה. אמנם בשבוע העבר בא מ' מאיר יעקב מואסלאב, המתעסק בהדפסת הספרים, ויספר לי גם כן בשם הרב הנזכר לעיל, שאין ברצון אדונינו מורינו ורבינו שיבאו ספרי קדש הנ"ל לדפוס. עד אשר יפצרו הרבה באדמו"ר. ואז התחלתי למיחש לזה. וננסק לי הדרך. כי לפלפל בזה עם אדמו"ר פנים בפנים בדור הזה אני מתירא מן התלמידים. וכמו שאמר רבי כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר"א כן שמוע חבוב על תלמידים וכו'. ואמרתי אשלח מקדם ביחוד. ואפרש נא שיחתי לפני אדמו"ר. מה ראיתי על ככה אשר יבאו לדפוס. כי אני מעודי ומנעורי חשקה נפשי העלוכה בלימוד הספרים. לשוטט במים רבים האדירים האלה, במים עמוקים עצה בלב איש, הגם אשר ת"ל יתברך ב"ה וב"ש צללנו בעמקי ים התלמוד בגמרא ופוסקים, לא הנחתי ידי מזה לחפש בחיפוש אחר חיפוש מחיפוש נר מנר. וכ"ז השם יודע את לבי אשר לא להתפאר ולא להתגדל, אבל מה אהבתי תורת ד' תמימה להבין דברי חכמים וחידותם, ובפרט להבין ספר הזהר מאמרים וקשים עד מקום אשר יד שכלי מגעת. והנה ספר הזהר בו דבוק נפשי עד אשר משכבי ובקומי נקשרתי, לא נח ולא שקט לי, כי באמת הספר הלזה ידוע ומפורסם סגולת עסקו בו, והוא מקור לכל ספרי יראים, וממנו גובעי כל המוסרים ואהבת ד' התמימה. אשר לזה שואלים ליום וכו' בני צפית במרכבה וכו'. עד מכף רגלי ועד קדקד. איך וכמה למסור נפש שוקקה ונפש רעיבה למקור מחצבה, זולת בעסק הדור בזמנינו זה, היש בהם דבור אשר לא ירמוז או כתוב בפירוש בוזהר. בכלל דבריו כל הדברים מיוסדים. על פיו יצאו ידוע ומפורסם, האריכות בזה אך למחסור, ונוסף לזה ראיתי כי הגדולים צדיקי הדור לא משגיחים על הדפסת ספרי הזהר. שיהיה מוגה ומדויק כאשר השגיחו קדמונינו הראשונים בעין חופש. תמו חפש מחופש בהגהת הש"ס וסקלו המסילה, ובספר הזהר, הגדולים משכו את ידיהם. ואשר בספר הזה מובטח גאולתינו ופדות נפשינו. ועיין בזה בר"מ דק"ב פרשת נשא: והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע, בהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזהר. מן זהרא דאמא עלאה, באלק לא צריך נסיון. בגן דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו ספר הזהר, יפקין ביה מן גלותא ברחמי. אלמא בעסק ספר הזהר לא צריך אפילו נסיון. והנה בדפוסים עלו כלו קמשונים מלא מלא טעות, ואין איש שם על לב, כי יש בגרסות מקום עיון כמו בגרסת הש"ס, ועתה חדשים מקרוב נדפסו ספר הזהר עם הגהות מקדש מזל, והשליכו גרסות הישינות לא גודעו עוד, וכל הגדולים סומכים עצמם על המק"מ, כאלו אומר הדברים מפי משה מפי הגבורה. והנה אדוני מורי ורבי לא די לנו בזה לסמוך על איש כזה המגיה מדעתיה דנפשיה, ולהשליך הגרסות הישינות, זה פעם שלישי שנדפס בהגהותיו, ואנו לא

ידענו אותו אם היה מוסמך כהוגן, וראוי לסמוך עליו. אמנם מקום הניחו להתגדר בזה לי השפל והנבזה חדל אישים. עמדתי על החקירה ונתתי את לבי לשוט ולהעמיק אשר יש לפלפל במקום העמוק הזה, בחריפות ובקפאון יותר מעמקי ים התלמוד, על הקדמת אדונינו הר"י, לבא בספריו ולעוסקי בתורתו לשמה, להבין ולהשכיל מעשי ד' כי גורא הוא מראש ועד אין סוף. והנה ראיתי בהגהות מק"מ לא תיקן כלום. ואדריבה הגרסות הישיגים טובים בכמו דברים. רובא דרובא, וכאשר תהלה לאל חי בידי לברר וללבן ולדבר לפני גללים ולא אבוש. וגם זולת גרסת מק"מ בדפוס הזהר שלפנינו מלא טעות, אשר לא שם המק"מ עוינו עליהם. וכאשר חפשי בחיפוש אחר חיפוש בין כרבי האריז"ל אותן הל"ג שכתב בצד. ונדפסו בצדו, מביא האריז"ל בעצמו כאשר המה בכתובים ת"י ת"ל ית, ב"ה וב"ש. וכאשר אזכה לקבל פני אדמו"ר בתשוקת נפשי לה' כקבלת פני השכינה. אראה לאדמו"ר כמה וכמה שבוסים שגשגו בשוה הדעות בהגהות המק"מ, ובפרט בפירוש המק"מ. אדוני מורי, גמל אק לשער בגודל טעותים הנמצא בו בפירוש. ממש מהפך הצינורות. כי אין משגיח על ערכי הכנויים אשר הם כהררים התלויים בשערה, במקום הגבוה הזה וגבוה מעל גבוה, ומה שאומר בשם, אשר שם מתחיל בשם הנ"ב בשם מזהר"ן ז"ל, על העמוד הראשון בפ' שמות, הוכחתי בביאור נגלה שאק' תנ"ב מדברי מזהר"ן ז"ל. כאשר אראה לאדמו"ר ענינים כזה לאלפים, והנה לא זכיתי להראות לפני רבותי נ"ע, כמו אדמו"ר הרב הקדוש מ"מ דק"ק קאזניץ, וכאשר כמה פעמים פלפלתי ת"ל ודנתי לפניו בחכמה. ובפני מורי וכו' דק' לובלין. נשמתם צרור בצרור החיים בגנזי מרומים. כי עוד עסקתי בפירושי הזהר ובהגהות בחיים חיותם. עד אשר נדפסו ספרי הזהר בק' פריצק עם הגהות מ"מ. נערכתי חצני וזרזתי, כי הגרסות האלה רובא דרובא עלו כלו קמשונים. ואגב זה נתתי לבי לחקור בפירושי הזהר במאמרים הקשים, ועלתה ת"ל בידי דברים מתוקים מדבש צופים, ע"פ הקדמות האר"י ז"ל וע"פ קבלתי מרבותי הקדושים. וכאשר פרשם המק"מ אשר המק"מ שנה בהם והופך ומבלבל בבקשה מכבודו. וכל אשר לא למד כתבי האר"י ז"ל גם דברי המק"מ חתומים. וזה אחד מן הטעמים אשר עלה ברצוני להדפיס הספרים הנ"ל, בכדי שהתלמידים יתנו לב ויבינו בספר תורת אלקים. והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ויתרבה הדעת וכו' וכו'.

ועוד נוסף העירוני מן השמים. כי ראיתי התפשטות החסידות ומרגלא בפומייהו שנתגלה חכמת הבעש"ט, אשר נאמר בסוף ספר תולדות יעקב יוסף, שבהתגלות תורת הבעש"ט הקדוש והנורא יבא משיח. והנה מנעורי אני מכתת

• הלא גרסינן.
• הנכתב בגליון.

רגלי ממקום למקום, ומחיל אל חיל, לבקש דבר ה' בין צדיקים, אשר אדוני מורי יודע אותי בהיותי חוסה בצל כנפיו ג"כ. יודע אני בנפשי אשר תאיש שלא היה לו ידיעה בכתבי הארז"ל אינו יודע שום דבר, ואינו מבין תורת שום צדיק המיוחדים ביחודי צינורות דקים. ודקה מן הדקה, קולעים אל השערה, שוקלים גפלים ומעגל כל דבור ודבור, על חוט המשיחה שערה, במדות ותיקונים עליזנים, וכל דבריהם מלוכש בפשטות. וכאשר היתה מאת ד' זאת לנו הוא תכלית התגלות תורת הבעש"ט, להלביש כל הדברים בפשוטן, ובכח הזה אנו ממשיכין אלקותו והתגלות כבודו ב"ה וב"ש חי ד' וימלא כבודו את כל הארץ, ובכח הזה להעלות כל הדבורים וכל ההנהגה וכל ההשתנות למקום אצילותם ושרשם הזך והדק האחוז במדות ואורות וכלים העליזנים, למקטן ועד גדול, להמתיק כל הייזנים והגבורות, להעלותם למקורם, והנה מי אשר לא למד שרשי מדות העליזנות בצינורות הדקים בשיעור קומה, לדמות צורה ליצודה, אינו שומע אינו מבין שום דבור צדיק, ההולך בדביקותו ודבק במדות עליזנות, ובשמו יגיל וידבר כל היום בשמותיו ית', אפילו בדברים שנראה שהם חול, כאמרם ז"ל שיחת חולקין וכו', כי אינו יודע ערך שום דיבור איך ומה הוא דבוק, ושרש כל אות ואות על מה זה א' מרמז, ומה הוא רשום אלקות בו, אשר העולם רושם האותיות, האורות, התורה, וע"ז ממש אגיד בעדות, כל זה נסיתי בחכמה ולבי ראה הרבה, והנה האיש אשר לא ידע ספר מנצחיות התורה, בשמעו דברי הצדיקים בפירושי הפסוקים, אשר גראים כפשוטים, והמה עומדים ברומם של עולם, ברמזים ויחודים וצירופים עליזנים, נקל בעצמם לפרש פסוקי התורה בחדודים יותר מיושרים, וחכמים המה בעיניהם, ואינם מבינים גדולת הצדיקים ושרשי יחודם ודבקותם בעולמות עליזנים, דרכי הלכסם בקדש, ונעשים גדולים ג"כ, גו"סי יוד"ין קל"ג, חסידים, וכל אחד רואה עצמו במעלה על חבירו ואומר אשראי, ויש מהם שיש להם ראייה ג"כ כמתנבאים, אחר שהם בעלי תורה ועובדות ג"כ, נדמה בעיניו שעובד יותר מעבודת הצדיק, והוא בעל תורה יותר במעשה חזדים, ומה שקורנו ותוחלתינו אך למחסור, וכ"ז גרס, שאינם יודעים שרשי המדות איך לברר בכל הבידורק, ועליות הטוב מן ההיפך בצנורי יחודי העבודה התמה, המסורה בלב כל חכמי לב, וכאשר הצצתי בין החכמים גדלתי ונתתי אל לבי, וראיתי קוצר רוחי ושפלות דעתי נגד הצדיקים, בראותי אשר בכל תנועה מדקדקים על חוט השערה, אשריהם, אשרי חלקם, ועל זה אנו מבקשים ושים חלקינו עמהם ולעולם לא נבוש, אמנ'.

* המכתב הזה נמצא בידי הרב ר' אלכסנדר טוביש אבד"ק וסלוי ונדפס בספר עשר קדושות, מערכת ב'.

פעם ישבו החסידים אצל שלחן הרב בסעודת השבת. חסיד עשיר אחד הוציא קופסת הטבק והריח בה. הושיט עני אחד ידו וחפץ לקחת מעט טבק מהקופסא. לא רצה העשיר והחזיר הקופסא לצלחתו. נשאר העני מבויש. מאז התחיל העשיר לירד מטה מטה והעני עלה מעלה מעלה. בא זה שהיה עשיר לפני הרב והתאונן כי אומרים לו שבשביל חטאו הנזכר, שבייש את העני באה לו כל הצרת הזאת. אמר לו הרב: בכן אתן לך עצה: תשתדל להפגש עם האיש הזה וכאשר הוא יבייש אותך גם כן כך תשוב לאיתנך הראשון. נסע זה כמה פעמים עד שנודמן ביחד עם אותו האיש. אמנם כאשר שלח ידו לקחת טבק מקופסת ריעהו, הושיט לו תלו את הקופסא בכבוד ובסבר פנים יפות. כאשר סיפר הדבר להרב אמר לו: איני יכול עוד להושיעך בדבר הזה. כבר הכל מוחלט.

לספרי הרב מבלז

מעשה שבא לפניו אחר המלחמה בשנת תר"פ אחד מצבא המלחמה בלי זקן. שאל לו אפוא הזקן שלך? השיבו שהיה במלחמה והוצרך להתגלח. אמר לו רי"ד: עתה הנך צריך לקבל עליך שתגדל זקנך ותביא זבח הודאה בזה. וביאר הכתוב זבח תודה יכבדנני פרש"י המביא לי זבח של תשובה והודאה על עונותיו הוא יכבדנני דאע"ג דתודה, מביאין על ד' שצריכין להודות, מ"מ למח בא לו הסבה שהוצרך לנסוע למרחקים ולפרוש בים או במדבר, או היה חולה ונתרפא או חבוש בבית האסורים ויצא. ע"כ שבא לאלה ד' דברים ע"י חטא שעשה והוצרך לכפרה, ואח"כ כשסרה הצרה צריך להביא זבח תודה והוא באמת זבח הודאה על עונותיו שנמחלו וצריך לשוב על הקודם.

השיבנו אבינו לתורתך. בסוף מס' יומא: א"ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים ומי מסהר אתכם אביכם שבשמים. מה הדיוק אביכם שבשמים הנה הדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ואב שמחל על כבודו, כבודו מחול. לכן אמרו בדיוק אביכם דוקא. וכן אנו אומרים בתפלה השיבנו אבינו.

בזהר תולדות אמאי לא רחים ליה יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו. אלא כל זינא רחים ליה לזיגיה: לכאורה קשה להבין וכי הצדיק יאהב

את הרשע מצד שהוא מינו. אמנם ידוע שגם בחינת הרע אם נמצא קרוב לבחינת הקדושה ובשכינותו, אז יונק חיות מאותה הקדושה. ע"ד ואתה מחיה את כלם. ואז מתעוררים הניצוצות שבתוך הרע להמשך אחר הקדושה. כגר בפני אבוקה. וכענין המאמר אליהו בעיר כלבים שחקים. וכן כאשר בא עשו ונתקרב אצל יצחק נתעוררו בו הניצוצות. וזהו כל הקדושה שביצחק. ואתמשיך ואזיל טוב בתר זיניה. כי בעת שנכנס אצל הקדושה שביצחק. ואתמשיך ואזיל טוב בתר זו. כי בעת שנכנס אצל יצחק נתעוררו בו כרגע רגשי חרטה. אלא שבצאתו חזר לסורו. וזהו שמדגיש הזהר: ועל דא רחים ליה לעשו יתיר.

הנהגות ישרות וסדר היום

שהנהיג הצדיק רבי שלום מפראהבושט, את אנשי שלומו ומתי סודו בימי חורפו.

א. דבר הידוע לכל שבריא את כל העולמות לא היה אלא בשביל ישראל. וישראל לא נברא רק לעשות רצון אבינו שבשמים. דהיינו לקיים התרי"ג מצות שהם שס"ה לאוין ורמ"ח עשין. שצוה הבו"ת אותנו לעשות לו נחת רוח. שאמר ונעשה רצונו.

ב. ואי אפשר לבוא לזה רק על ידי שתי שערים אלו שהם יראה ואהבה ועיקר היא היראה דהיינו בכל דבר שיזדמן לאדם הן מצות עשה הן מצות לא תעשה, יזכור שהוא עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה. ואיך יעבור על דבורו במצות עשה שיזדמן לידו שלא לעשות. או מצות לא תעשה לעבור על דבריו ויעשה. והלא לא נבראתי אלא לעשות רצונו, ונתן בי נשמה חלק ממנו. ובזה נכלל כל תרי"ג מצוות. היינו ביראה נכללו כל שס"ה לא תעשה ובאהבה רמ"ח עשין. וזה שאמר דוד המלך ע"ה סור מרע ועשה טוב. סור מרע בשס"ה לא תישה ועשה טוב רמ"ח עשין.

ג. ומפני זה כשאדם קם בבוקר צריך ליטול תיכף הידים. כי בלילה השראת החיצונים. ונופלת עליו יראה ואהבה חיצונית. ועיקר על הידים. כי בהם כלול הכל כמו שידוע לידועי חן. ועל כן צריך ליטול ידי תיכף להעביר ממנו יראה ואהבה חיצונית.

ד. וצריך גם כן לילך תיכף לנקות גופו מפני טעם הנזכר.

ה. ואחר כך יחשוב מעט בגדולת הבורא ית' ובשפלות עצמו. וקודם תפלת השחרית יאמר התפלות שנתייסדו על גדולת הבורא ועל שפלות האדם.

ו. ויהרהר בתשובה שלימה ויאמר: רבוננו של עולם, מחול לי על כל מה שחטאתי לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה. ובפרט בדברים אלו שהם: ראיה, שמיעה, ריח ודבור, שימוש ותנועה, מישוש והליכה. ומה שחטאתי לפניך בגלגולים הראשונים. ומיום הזה והלאה הריני מקבל עלי שלא לעבור על רצונך.

ז. ויקבע מקום לתפלתו. וילבש הטלית בבית המדרש ויניח תפילין. ויאמר בתחלה הקרבנות והזמירות שבזה מכניע הקליפות ומגדיל הבורא ית'. ואחר כך יאמר ישתבח והברכות שלפני קריאת שמע, והברכות שאחר ק"ש שאין בהם הכנעת החיצונים כלל רק גדולת הבורא ית'. שכבר נפלו בקרבנות ובזמירות.

ח. ואחר כך יעמוד בתפלה שנקראת עבודה. וצריך שיהיו רגליו באחדות ובזה עושה יחוד למעלה. ויכוין בשלש ראשונות שהבא לפני המלך ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה צריך ליתן לו שבת ולברכו ולכרוע לפניו ואחר כך יבקש בקשתו. רק שקודם שיסיים בקשתו, דהיינו קודם שומע תפלה צריך להתוודות מעט בדרך כלל. כי מודה ועוזב ירוחם.

ט. ואחר כך יתפלל שלש ברכות אחרונות. שהוא כמו הנפטר מהמלך ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. וצריך גם כן לשבחו ולברכו ולכרוע לפניו.

י. ויבטח בהקב"ה שיעשה רצונו.

יא. ואז כשרו אין המקטריגים שהוא בא ונכנס לפני המלך ויצא מלפניו. מעוררים קטרוג גדול. מפני זה צריך להתוודות בפה מלא על סדר א"ב, איך שפגם בכ"ב אותיות התורה. ובזה מסתים פה כל המקטריגים. כי מודה בקנס פטור.

יב. ויפול על פניו שבזה מראה שנוטל את עצמו מן העולם.

יג. ויתפלל רק שהשי"ת יעשה לו בשביל חסדו הגדול.

יד. ואחר כך יאמר אשרי ובא לציון ויאמר אחר אשרי למנצח שבזה הכנעת הקליפות וגדולת הבורא.

טו. ויתפלל תפלה קצרה שהיא תפלה לדוד. ואחר כך יאמר אין כאלוקינו. ובעלינו לשבח הוא מכניע הקליפות מאד ומרומם הבורא עד אין סוף.

טז. ואחר כך יניח תפילין דרבינו תם וילמוד תורה על הסדר דוקא היינו: מקרא, משנה, גמרא וקבלה. שבזה הוא עושה יחוד למעלה. יז. יקבע מקום לתורתו ולשעוריו.

יח. ויתפלל קודם שיצא מבית המדרש שהשי"ת יזמין לו פרנסתו מידו הגדולה ולא מבשר ודם. ויכוין בתפלתו זאת שהוא מתפלל דבר זה לכבוד השי"ת. שמכיון שנשמתו חלק ממנו ית' ראוי שהשי"ת ישפיע לו מאתו יתברך בעצמו ולא מיד בשר ודם אחר כמהו.

יט. ואם ישב לאכול יכוין באכילתו. אני אוכל כדי שיהיה לי כח לעשות מצותיו שיהיה נחת רוח ליוצרו. ויהיה לי כח לעשות ולעסוק בפרנסתי. בשביל שהשי"ת ישלח פרנסתי על ידי עצמו. ובזה יש נחת רוח להשי"ת שהוא משפיע על חלקו ממנו ביחוד גמור בלי שום דבר אחר כלל המפריד בינו וביני ת"ו.

כ. ויאמר כל הנזכר בפה מלא קודם אכילה. וכשיעסוק בפרנסתו יכוין גם כן כנזכר, שאני עוסק בפרנסה כדי שהשי"ת יזמין לי פרנסתי מידו המלאה, ויהיה לו נחת רוח שישפיע על חלקו ביחוד בלי פירוד. וגם שיהיה לי מה לאכול ואוכל לקיים מצותיו.

כא. ויאמר זה גם קודם המשא ומתן. ויעשה לו ית' נחת רוח. שאמר ונעשה רצונו.

כב. יזהר בכל מצוה שיזדמן לו לעשות תיכף מפני יראת השי"ת. ואחר כך יבוא לידי אהבה.

כג. כשיגיע זמן תפלת המנחה ילך תיכף להתפלל. ומקודם התפלה צריך גם כן להרהר בתשובה שלימה על כל מה שעשה מעודו עד היום הזה. ועל כל מה שעשה בגלגולים הראשונים. ועיקר על הדברים האלו שהם ראייה ושמיעה. ריח ודבור. שימוש ותנועה. הילוך

ומישוש. ויקבל עליו שמהיום והלאה לא יעשה זאת ובדברים האלו יעשה רצונו לו ית' נחת רוח.

כד. ויעמוד להתפלל. ויאמר מקודם הקרבנות בלבד. שבזה הוא מכניע הקליפות מעט. אבל פסוקי דזמרה אין אומרים כי אז הוא התגברות הקליפות יותר מבבוקר. ואי אפשר להתגרות בהם. וקודם ערבית אי אפשר לומר שום דבר שיש בו הכנעת הקליפות, שאז הוא התגברות הקליפות, כי ניתן להם רשות בלילה. כמ"ש בו תרמוש כל חיתו יער.

כה. קודם שישכב צריך להרהר בתשובה כנזכר. ויפקיד נשמתו בידו של הקב"ה. ואז אינו מתיירא מהם, כי הקב"ה בודאי שומר נאמן הוא.

כו. כשיעשה כך כל ששת ימי המעשה נעשה מזה שבת קודש. דהיינו שבששת ימי המעשה אי אפשר לומר שירות ותשבחות קודם ערבית מחמת התגברות החיצונים. אבל בליל שבת אפשר לומר קודם ערבית שירות ותשבחות היינו לכו נרננה ואינו מתיירא מן החיצונים. כז. וביום השבת בבוקר אומרים גם כן יותר זמירות ותשבחות קודם ישתבח מפני טעם הנ"ל.

כח. בערב ראש חודש צריך גם כן להתודות כנ"ל על כל מה שעבר, ויקבל עליו על מה שיבא. ואם אפשר יאמר תהלים עד גמירא בלי הפסק. כי בעוד מיעוט הירח התגברות החיצונים מאד ובוזה הוא מכניעם כמ"ש מי ימלל גבורת ד' ישמיע כל תהלתו. ובקרבנות יכוין שבזה הוא מכניע החיצונים כמו בקטורת ואע"פ שניתן להם מעט כח בחלבנה. יכוין בזה שזה גם כן רצון השי"ת והרי הוא עושה רצונו ויש לו ית' בזה ג"כ נחת רוח.

כח. ובקריאת שמע יכוין שהוא נקרא צלותא דמיושב ויכלול א"ע עם אינון דמייחדין למאריהון ומסרינן גרמייהו על קדושת שמו.

כט. בערב שבת ילך לטבול ויכוין שכמו שבגשמיות המים יטהר גופו כך בפנימיות המים יטהר נשמתו. ויתר כונות המקוה תעיין בראשית חכמה שער הקדושה פרק טו. וכונת הזיווג שם פרק טז. ל. ללמוד בכל יום לפחות עמוד אחד בראשית חכמה, שער

היראה. ואחר כך עמוד אחד בשער האהבה. ואחר כך עמוד א' בשער התשובה. רק בערב שבת ובשבת ילמוד בשער הקדושה.

לא. הכלל, תתבודד פעם א' בבוקר כשתקום ותפנה. ואם המוח צלול וזך תעמיק בגדולת הבורא ובשפלות עצמך וממילא תבוא לידי יראה שלא לעבור על מצותיו. ושם מצות לא תעשה נקראו רע ופוגם על ידם שורש נשמתו ומכניס רע בהיכל המלך ח"ו. כי בהיכל המלך שם שורש נפש, רוח ונשמה שלו. היכל גימטריא אדני". ואם מטנף ח"ו אבר אחד מטנף כביכול היכל המלך ית"ש, וגורם ע"י עונותיו להפריד המלוכה מהמלך. ואיך ישא פניו לעמוד לפני המלך.

לב. ויבוא לידי יראה פנימית מחמת גדולתו, וכדי שלא יפרד היחוד של קוב"ה ושכינתיה. וגם נשמתו היא חלק ממנו. ונמצא ע"י עונותיו מפריד אותה משורשה ח"ו ומכניס אותה לגיהנם כידוע. ונמצא איך לא תסמר שערות ראשו שנוטל חלק אלוה כביכול ומכניסו למקום מטנף. וזה כתוב בראשית חכמה אחר שביאר עניני גיהנם. וגם בסוף שער היראה בשם מורו. וגם בתומר דבורה פרק ט כתב בחינת יראה. ושלוש פרקים האחרונים הם בחינת יראה פנימית. ותלמוד בספר תומר דבורה לפחות עמוד אחד בכל יום.

לג. ואחר יראה הנ"ל יתלהב בהתלהבות לקיים רמ"ח מצות עשה באהבה רבה, אפילו למסור נפשו כדי לקיים המצוות לעשות נחת רוח ליוצרו שאמר ונעשה רצונו. ובזה מכניס אהבה בין המלך והמלכה (כל זה לשבר את האוזן) וגורם יחוד גדול ומקשט המלכה בקישוטי מצוה. ובזה באה אל המלך.

לד. ויתבונן שבודאי ראוי למסור גופו ונפשו ורוחו ונשמתו כדי לאקמא שכינתא מעפרה. ולגרום שפע בכל העולמות אבי"ע.

לה. ויתן שבח והודיה לשמו יתברך שבא מטיפה סרוחה וכמה גרם בעונותיו כנ"ל, ובכל זאת השי"ת רוצה בתשובת השבים ומקרב אותם לעבודתו ית'.

לו. וכשתלבש מלבושים נאים תאמר: הריני מזמן את גופי להתלבש במלבושים נאים לקיים הכון לקראת אלהיך ישראל. כי

כשהולך לפני מלך צריך להתלבש מלבושים נאים, כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ולא יכוין ח"ו להתגאות בהם.

לז. כתוב בשם המגיד כשעומד לפני המלך אזי יש יראה לאדם לחשוב מחשבות אחרות ותאוות אחרות. ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ואם הוא צנוע אזי הוא סימן טוב.

לח. ידע שתמיד אתה עומד לפניו על כן תחשוב כנ"ל.
לט. וכשתתלבש בבגדים חמים תאמר: בשביל בריאות גופי לעבודתו ית'.

מ. וכן בכל מצות הן דאורייתא הן דרבנן תאמר קודם לשם יחוד. כי הוא יחוד קוב"ה ושכינתיה ונמצא שיש בכל מצוה דיבור ומחשבה.

מא. גם יתן קודם כל תפלה לפחות פרוטה אחת לצדקה לשם יחוד. כו. נמצא שיש תשובה ותפלה וצדקה שמעבירין רוע הגזירה. והתשובה תהיה רק כדי לעשות נחת רוח ליוצרו ובוראו. ולייחד קוב"ה ושכינתיה.

מב. ואם אפשר שתאמר בכל יום תקוני תפלות על סדר ימי השבוע מספר שערי ציון מה טוב.

מג. גם בתפלות מנחה ומעריב יאמר בקשות מקודם. כי בזה מכניע החיצונים. רק בשמחה כי עוז וחדוה במקומו והוא ב"ה מקומו של עולם כי לית אתר פנוי מיניה. ואם הולך בעצבות ח"ו דוחק רגלי השכינה. ונותן כח לס"א שהוא חלקם. רק בשעת וידוי ותחנון יתעצב ולא זולת זה כנודע שהעיקר לעבוד את ה' בשמחה.

מד. ודע שפירוש שם חסיד כמ"ש איזהו חסיד המתחסד עם קונו לגרום במעשיו, בדיבורו ובמחשבתו יחוד קוב"ה ושכינתיה. ואפילו אם יצטרך למסור נפשו לקדש שמו יתברך, ימסור נפשו באהבה רבה ובשמחה אין קץ שזכה לכך. זה נקרא חסיד.

מה. ויראה לקיים מ"ש אלמדה פושעים דרכיך כדי להוציאם מתחת יד הסטרא אתרא ולהביאם אל הקדושה לעשות נחת רוח ליוצרו. וגם לקיים מצות עשה של ואהבת לרעיקך כמוך כי כל ישראל יש להם חלק אלוה ממעל כמ"ש כי חלק ד' עמו. והם בשרשם אחדות גמור, רק

בגופים הם מחולקים. ואם מקיים כנזכר נעשה אחדות גם בגופם באהבה אמתית בלבם. והשונא אותם שונא הכל. והאוהב אותם נעשה עמהם אחדות וגורם יחוד למעלה בשרשם. כל תפלתו ותורתו ומעשיו נכלל על ידי זה עם הרבים ועם הצדיקים והחסידים.

מו. ותתבודד במחשבה או אפילו בדיבור בכל לשון שתרצה לפני הבורא. כי האדם צריך להשתלם בשלשה דברים במחשבה דיבור ומעשה נגד נפש רוח ונשמה (ומזה מדובר הרבה בזהר ובראשית חכמה) כדי לקשט אותם שיוכל לבוא לפניו יתברך בטהרה כמו שניתנו לך בטהרה. ולכן יש מצוות מעשיות, ומצוות בדיבור בתורה ותפלה במחשבות טהורות בעבודה. וכללות פירוש המלות של תורה ותפלה שם במחשבות טהורות בעבודה. וכללות פירוש המלות של תורה ותפלה הם וגורם גלות לשכינה ולשיראל.

מז. לכן יעמוד ויתגבר כארי לתקן מה שעיוות וירבה באהבת להשי"ת אפילו במסירות נפש ממש שיבוא לידו לקדש שמו. כמו שצריך לכיין באחד. ולכך אומרים אחר ק"ש קטנה אתה הוא כו' ברוך המקדש שמו ברבים.

מח. יתבודד פעם א' בבוקר, ופעם ב' קודם תפלת מנחה כדי שבאותו יום בעצמו תתקן מה שפגמת בו ומשעבר. ופעם ג' תתבודד קודם השינה להיות ממארי דחושבנא על מה שפגמת במחשבה דיבור ומעשה ושבע מדות היודעים בין בגלגול זה בין בגלגול הקודם. וברמ"ת עשין ושס"ה לאוין ורמ"ת איברים ושס"ה גידין.

מט. שלשה פעמים אלו יהיה ההתבודדות בחיוב אצלך כמו תפלה. ואם אפשר יותר מה טוב.

נ. בשעת התפלה תנוח בכל פעם כדי להתחזק ולהתלהב ביראה ואהבה פנימית, ואז פרחית לעילא לעשות נחת רוח ליוצרינו ית"ש. וגם בתורה תנוח כנזכר, ותבקש מלפניו יתברך שתהא התורה ותפלה שלך כאלו כיונת כל הכונות שכיונו בהן מסדרי התורה והתפלה שידעו כל הכונות של תורה ותפלה לשמה. אמן כי יהי רצון.

על החסידות בבסרביה

רבים הביעו כבר את תמהונם על העובדא שעד היום לא נמצאו ידיים חרוצות שיעבדו באמונה והתמסרות על שדה ההיסטוריוגרפיה של החסידות בבסרביה.

כי לאמתו של דבר הרי עובדא ידועה היא, שאין לפקפק באמתתה, כי בסרביה לקחה מאז חלק מסוים בהתנועה החסידותית, הן באישים והן בספרים. על אדמת בסרביה היו כמת גדולי רות אשר בחן שפתם וקסם כשרונם היו למנהיגים לרבבות אלפי ישראל. היו בבסרביה אישים מצוינים מקוריים, שישבו על כסא החסידות — אם גם בצירוף עם כסא הרבנות והשדרות הרחבות של העם היו מתחממים לאורם ומקשיבים לקח מפיהם.

אבל — להשתוממותנו — דברי ימי השתלשלות התנועה החסידית וקורותיה בבסרביה לא נכתבו עדיין. חסרים לנו עתה בכלל המקורות והמיסמכים הדרושים לתכלית זו. מי שיאמר לכתוב היום על דבר קורות החסידות בבסרביה עליו להיות „כמעט“ בבחינת „בורא יש מאין“...

אנחנו מתכוונים לעשות רק נסיון זעיר בנקודה זו. לא תאור מפורט שלם ומבואר די צרכו ניתן בזה, רק קוים פזיזים, ציונים קצרים נוכח להביא.

ואולי יהיה נסיוני זה „אבן פנה“ לבנין עזוב זה. אפשר יבאו אחרים וישלימו, ימלאו את מה שהחסרתי אני ויזכר שמם לטובה. כפי המסופר במדרש פנחס מרבי פנחס מקוריץ, היה עוד רבי צבי, בנו של מייסד החסידות, ר' ישראל בעש"ט ממעוזיבוז רגיל לבוא לבסרביה. ביחוד נזכר בקורו בעיר בגדד העומדת על שפת הניסטר. בדגל מחנה אפרים מנכדו של הבעש"ט, מספר מפי זקנו שעבר את הניסטר. זוהי הוכחה שהיה מבקר בבסרביה.

בעיר קישינב שבשתי המאות האחרונות שמשה כבירת בסרביה ישבו על כסא הרבנות גדולי החסידות ומפיצי תורה:

- א. הרב רבי אריה ליבוש מחבר ספר גבורת ארי על התורה.
- ב. רבי חיים ב"ר שלמה סירר, הנודע בעולם החסידי בשם „רבי

חיים צ'רנוביצר, לפי שהיה אחר כך רב בשם. הוא העשיר את הספרות החסידית בספרים יקרי ערך מאד: באר מים חיים על התורה. ספר זה יוכל להחשב כספר חנוכי לחסידים, שני במדרגה אחר הספר הנערץ „אור החיים“. ידעתי נאמנה כי הרבה שוקדים לגמור בכל שבוע את הסדרה בבאר מים חיים. הצדיק ר' יצחק מבוהוש צוה לזרעיו לגמור כל פרשה בזמנה. עוד חבר ספר חשוב מאד בשם „סדורו של שבת“ שני חלקים. גם בספר זה הוגים אנשי הרוח שבין החסידים מדי שבת בשבתו ושואבים ממנו רוח הקודש והתרוממות הנפש תוך כדי אוריה של שבת. וספר שלישי חבר בהיותו כבר בארץ ישראל. על הספר הזה הראה המחבר כעל גולת הכותרת של עבודתו הספרותית. שם הספר השלישי שרבי חיים החשיבו כל כך: שער התפלה. הוא עוסק בביאור עשרה שמות שמכנים הכתובים בתנ"ך לתפלה.

לאחרונה נתפרסם ממנו גם ספר ארץ החיים על אגדות הש"ס. הוא נפטר בצפת בשנת תקעג. החסידים רגילים לחוג יום ההילולא שלו ברגש הערצה מיוחדת.

גם בעיר סורוקה ישב על כסא הרבנות אחד מגדולי המוח שבין החסידים, הוא הגאון ה„חכים בטרפות“ ר' דוד שלמה אייבשיץ, הידוע למדי בעולם הרבנות על פי ספרו „לבושי שרד“ ותשובותיו „נאות דשא“ (ר"ת של שמו וכינויו). הוא חיבר ספר חביב מאד לחסידים הידוע בשמו „ערבי נחל“ על התורה ודרושים שונים. ספר זה ספוג למדי ברוח החסידות ורוב רעיונותיה ועקרי שיטתה כלולים בספרו. עם הרחבת דברים והסברות נפלאות כיד בינתו הגדולה. בספר זה יש מציגה נפלאה של חסידות ודרשנות למדנית. בעונג יקראו בו החסידים בשבתות ומועדים. רבים מהבאים אחריו השתמשו בדבריו כמפתח ונושא לבאר דברי כתובים ודרושי חז"ל.

בתוך דרושי הספר משולבים דברי מוסר ותוכחה אשר מהם נוכל להכיר מעט פרצוף הדור בזמנו.

לפי השמועה לא היה לו ספוק בעירו ועלה לסוף ימיו לארץ ישראל. המסרה אומרת שנפטר בשנת תקע"ב בצפת. עוד תרומה אחת חשובה נתרמה לספרות החסידות, על ידי תורני

אחד. רבי נחמן שישב בלאובה עיר קצה גבול בסרביה, על נהר פרוט. בידו של זה נמצא חמדה גנוזה, ספר שפתי צדיקים על התורה, שחיבר אביו ר' פנחס אב"ד בדינוביץ. הוא התאבק בעפר רגלי צדיקי דורו כרבי לר' יצחק מברדצ'יב, הרב מאפטה ועוד, ואת כל חידושי תורתו יסד על יסודות התורות שהקשיב באזניו מ"כלי ראשון", מ"מעין הנובע". עד כמה היתה מגעת ערכה וחשיבותה של החסידות בבסרביה נוכל לשער מהעובדא אשר בשנת תקע"ד מסרה עדת בנדרי כתב רבנות לר' אריה ליב, אחיו של ר' משה מסברין עם תקציב חדשי: שני אדומים לשבוע. כפי הידוע לנו לא היו רגילים ליתן לרבנים בימים ההם משכורת כזו. זה מעיד כי הצד החסידי הכריע כאן ונתן לו לר' ליב ערך יותר גבוה במשרה.

גם איש הפלא בין הצדיקים, רבי מאיר מפרעמישלאן, טרם פרסומו והתגלותו היה דר זמן ידוע בבסרביה.

בקשינוב בירת בסרביה בקרו הרבה מן הרבנים המפורסמים, רבי ישראל מרזנין, רבי יצחק מאיר מזינקוב בן האופטי, רבי דוד מטלנא ועוד. נראה שמספר אהדי החסידות היו מרובים בנוף זה. ושני מנהיגים נפלאים, בעלי שאר רוח, אשר משכו אחריהם המוני חסידים לאלפים ולרבבות קבעו משכנם בבסרביה ויבנו להם בה את "חצריהם". האחד היה רבי דב מליאובה (נפטר יג כסלו תרל"ו) והשני בן אחיו הבכור, ר' יצחק. הוא גר כמה שנים באיזמאיל עד שהעתיק משכנו לברחוש (מולדובה), ושם מנוחתו כבוד (נפטר י' אלול תרנ"ו). שני בני היצחק הנזכרים, בנו ונכדו של הרחיני, הדבירו בחכמה ובשכל טוב רבבות שלומי אמוני ישראל והפיתו בלבותם רוח תקוה ובטחון, אמונה והתחזקות. היו אמנם עוד הרבה אשר בקשו דוקא ממרתק לחמם ולמרות קושי העברת הגבול המפסיק, נסעו לסדיגורא לבויאן ולצ'ורטקוב.

שנים רבות באו כפעם בפעם לבסרביה יורשיו של הרב מאפטה, בנו ר' יצחק מאיר מזינקוב נכדו ר' משולם זוסיא ולסוף נינו רבי יחיאל מקרילוביץ. הבקורים התדירים האלה חזקו את הקשרים בין החסידים, בינם לבין עצמם לבין רבותיהם, בתי אבות החסידות.

לבן הרב מאפטה היה כתב מגידות על חלק מערי בסרביה. לפי הכתב הזה היו החסידים צריכים להתוועץ עם רבם זה בכל מקרה של מנוי רב או שר"ב. מסופר כי פעם הזדמן ר' יצחק מאיר לעירה ליאובה כדרכו. לאחר קבלת שבת אמר להעולם: יש לי תרעומת עליכם!

— מדוע? שאלו היהודים.

— קבלתם לעדתכם רב מבלי להתייעץ בי ולשאול חוות דעתי.

— מה היינו יכולים לעשות. הוצרכנו לרב והזדמן לנו רב שיודע

להתפלל יפה לפני העמוד ונתקבל עלינו, ומנינו אותו לרב לעדתנו.

— אתם בחרתם ברב היודע להתפלל לפני העמוד ואני אתן לכם

רב שיודע להתפלל לפני הקב"ה.

לאחרונה עלינו להזכיר עוד שני פרטים מענינים בחיי החסידים,

אשר הנקודה המקומית היא קישינוב, בירת בסרביה.

בשנת ת"ר נשתחרר ר' ישראל מרוזין ממאסרו שארך כשתי

שנים. הוא הבין אמנם כי החופש אינו בטוח לאורך ימים. שר הפלך

הקרוב, שעירה רוזין היתה תחת פקדתו הביט עליו בעין חשד. ובכל

עת היה אפשרות להאסר מחדש. בכן עזב ר' ישראל את רוזין. שכבר

נעשתה כמין מטרופולין לחסידות, ועבר עם משפחתו לגור בקישינוב.

דומה היה לו כי פה ימצא מנוחה ויוכל לבלות שיבתו בישיבה של

שלום. אולם שונאי החסידות הוסיפו להלשין עליו חדשים לבקרים

ויחרצו את משפטו להשתלח מחוץ לתחום המושב המורשה ליהודים.

הדבר נודע בסוד לאבי תתנו, הגביר הלפרין מקיוב, והלז מיהר להודיע

בעוד מועד למען ישים לדרך פעמיו ויעזוב את רוסיה כליל. ר' ישראל

הצליח להשיג תעודות מסע לו ולשני מקורבים שלו ויברחו ליסי בירת

מולדובה.

אחר בריחתו הגיעה הפקודה לקישינוב, ויפתח שר הפלך על

אדות תעודת המסע שנתן לר' ישראל, על כן שלח דרישה גמרצה

למולדובה להשיב את ר' ישראל לממשלת רוסיא. אבל משפחת הצדיק

שנשארו בקישינוב, נודע להם הדבר בעוד מועד ויברחו גם משם, ויסתר

בבית אבי תתנו הצדיק ר' חיים מקוסוב.

לאחר פטירת הצדיק זכר אחד מבניו את היחס החם של בני

קשינוב לבית אביו, ויבחר להתיישב בקשינוב. הוא הגיש את בקשת הרשיון לממשלת רוסיה בנימוק שרוצה לסחור בארץ ומתחייב לשלם מס ממדרגה ראשונה. הדבר נודע להמשכילים שם, ובהיותם עוינים להתפשטות החסידות הצהירו לפני הממשלה את הכוונה שבגו, והסבירו לה כי אסון גדול מוכן לבא הודות לזה, להשכלת היהודים ברוסיה והתקדמותם. תוצאת הדברים היה: הרשיון לא ניתן.

ימי הזכרון של גדולי הצדיקים

תשרי

א. רבי נחום ב"ר מרדכי ממקארוב. ז. רבי אריה ליב הסבא משפאלע.
 יב. רבי אברהם ב"ר דב ממוזריץ. יד. רבי ישראל ב"ר שבתי מקוזניץ. רבי שלום ב"ר אברהם המלאך. טז. רבי שמעון ב"ר אברהם אשכנזי מיריסלוב.
 יח. רבי נחמן ב"ר יחיאל מברסלוב. רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב. יט. רבי יעקב יצחק מפשיסחא היהודי, בנו רבי נחמיה. כא. רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה, רבי מנדל ב"ר אליעזר מפרמישל, רבי דוד משה מטשורטקוב. כה.
 רבי לוי יצחק ב"ר מאיר מברדיטשוב. כו. רבי אשר ב"ר אהרן מקרלין. כט. רבי אברהם דוד ב"ר אשר מבוסשאטש, רבי מנדל ב"ר חיים מקאסוב.

חשוון

ג. רבי ישראל ב"ר שלום מרוזין. ז. רבי יהודה צבי ב"ר משה מראזדל.
 יא. רבי נחום מטשרנובל. יז. רבי מנדל ב"ר יעקב קאפל האגער מקאסוב.
 יט. רבי שמשון מאוזיראן ב"ר פייבוש מזבריזא. כד. רבי יוסף לנדא מליטין.
 אב"ד ביאסי, חתנו רבי ישראל גוטמן רב ביאסי ב"ר אריה ליב מסדילקוב.
 כט. רבי חיים כהן רפיפורט מאסטראה.

כסלו

א. רבי משה ב"ר יהודה ליב מוואלטשיסק, רבי הירש הכהן מרומנוב. ח. רבי אהרן מטשרנובל. יד. רבי נחום משטפינשט. יז. רבי ישראל מרוזין. יח. רבי ברוך ממעזבוב. ב"ר יחיאל מיכל. יט. רבי דב המגיד הגדול ממוזריץ. כד. רבי ברוך מוויזניצא. כז. רבי חיים מטשרנוב קבעל באר מים חיים.

טבת

ג. רבי אברהם ב"ר יהודה צבי מסטרטין. ז. רבי צבי ב"ר ישראל בעש"ט.
 כד. רבי שניאור זלמן הרב מליאדי. כה. רבי משה מסוורין ב"ר שמעון שלמה

שבט

ב. רבי משולם זוסיא מאניפליא. כ. רבי יוסף יוסקא ב"ר ליבוש

מואלטשיסק. י"ו רבי שלמה ב"ר אברהם יעקב מסדיגורה. כ"ז. רבי יהושע ב"ר שלום מבלז.

אדר

ב. רבי אהרן לייב ב"ר מאיר מפרמישלן. רבי יצחק מאיר בהרב מאפטה.
ד. רבי אברהם מטשעכנאווא, רבי שמואל אבא ב"ר משה שפירא מסלויטא.
כ. רבי ישעיה שור ב"ר משה רב ביאסי.

ניסן

ב. רבי אריה לייב מוואלטשיסק ב"ר שלום הלוי. ג. רבי בנימן וואלף
מזבאריז ב"ר מיכל מזלוטשוב. ד. רבי אברהם יהושע השל מאפטה. יג. רבי
מנחם מנדל מליבאוויטש ב"ר שלום שכנא. כ"ה. רבי חיים מצנז ב"ר יהודה לייב.
כ"ט. רבי יעקב יצחק ב"ר נחום ממקארוב.

אייר

א. רבי מנדל מוויטפסק ב"ר משה. ט. רבי דוד מטאלנא ב"ר מרדכי.
י"א. רבי יצחק מראדוויל ב"ר יחיאל מיכל, רבי יצחק מנסחין, רבי נפתלי צבי
מרופשיטץ. ט. רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלינצא. י"ז. רבי משה חיים אפרים
מסדילקוב י"ט. רבי מנחם מנדל מרומנוב ב"ר יוסף. כ. רבי שמעון שלמה
מסוורן. כ"א. רבי מרדכי מטשרנובל. כב. רבי יצחק אייזיק מקומרנא רבי מרדכי
שרגא מהוסיאטק. כ"ה. רבי חיים מקאסוב ב"ר מנדל.

סיון

ג. רבי יעקב שמשון משפטיסיווקא ב"ר יצחק. ו. רבי ישראל בעש"ט
ממזבז. י"ב. רבי מנדל מבאר. ט"ז. רבי מנדל מווארק. יז. רבי אהרן ב"ר אשר
מקרלין. כ"ה. רבי דן ב"ר יצחק מראדוויל.

תמוז

י"א. רבי צבי מזידוטשוב. יג. רבי מרדכי מקרעמינץ. ברבי מיכל
מזלוטשוב. רבי מרדכי בר פנחס שפירא מקוריץ. י"ד. רבי פנחס ב"ר משה
שפירא מסלויטא. כב. רבי שלמה מקרלין הי"ד ב"ר נחום. כ"ו. רבי חיים כהן
רפיפורט מלבוב.

כ"ז. רבי יעקב יצחק החוזה מלובלין. י"ג. רבי משה טייטלבוים מאוהעל.
כ"א. רבי דוד מזאבילטוב ב"ר מנדל מקאסוב.

מנחם אב

ט. רבי יעקב יצחק החוזה מלובלין. י"ג. רבי משה טייטלבוים מאוהעל.
י"א. רבי דוד מזאבילטוב ב"ר מנדל מקאסוב.

י. רבי פנחס שפירא מקאריץ ב"ר אברהם, רבי יצחק מבוהוש ב"ר שלום יוסף. יא. רבי אברהם יעקב ב"ר ישראל מסדיגורה, רבי שלום יוסף ב"ר ישראל כא. רבי דב מאלעסק ב"ר שלמה מלוצק. כג. רבי אורי השרף מסטרליסק. כה. רבי מיכל מזלוטשוב ב"ר יצחק מדרוהוביטש. כז. רבי שלום מבלז ב"ר אלעזר.

*

תוספת לעמוד 76

מבחר מספר תולדות יצחק בן לוי. היות כי ספר זה נדפס רק פעם אחת ואין ממנו בעולם רק ערך חמשה טופסים, ואני משתוקק מאד להדפיס ספר זה מחדש ואין לאל ידי. לכן הראיתי בזה חזונו של הספר הקדוש והנשגב הזה לרבים, ועתירתי לכל חובבי החסידות לשלוח סיוע למטרה קדושה זו, וזכותו של אותו צדיק בן צדיק מה רבה להמשיך כל טוב בזה ובבוא.

הנה נאמר (ישעיה מה) אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע. הכלל תחלת העבדות לד', נראה לאדם העבדות כעול. אח"כ נפתח לאדם שערי חכמה מן ד' להשיג גדולות הבורא ית'. אז יש לו אהבה לעבוד את ד'. וכיון שיש לו אהבה לעבודת ד' אז אינו עליו כעול העבדות. אבל באמת האדם בתחלה אע"פ שנסתר מפניו התענוג של העבדות צריך לעבוד את ד'. וזהו בתחלה וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים. ואחר כך ונותנים באהבה רשות...

עוד מכתבי קדש

מכתב אדמו"ר מריזון זי"ע להגאון מליטין אב"ד דק יאסי

מהבר שו"ת ברכת יוסף (לכוב תרכ"ב)

ב"ה יום ו' י"ב שבט תר זיין לפ"ק פה סאדאגארי.

החיים והשלום אל כבוד מחותני הרב הגאון האמיתי, החריקי ובקי, החסיד המפורסם בנש"ק מו"ה יוסף נ"י.

אחד"ש הטוב, הנה ידי נטיו אליו עבור טובתו אמיתיית לפקדהו במועצות ודעת, בדבר אשר שלח דברים אלי ביד בנו ר' בעריש להציע לפני מגמת לבבו ומעמדו איך דשעתא דחיקא לו טובא, מעת הועתק אהלו מרחוב שילהויף, וגם שמעתי מאנשי שלומו ודורשי טובתו אשר באו הנה מקרוב, וענו ואמרו שגם דבר זאת גורם העדר פרנסתו ומעמדו על דרך לא טוב, למען כי כבודו הרמה

איננו בקו הבריאה, ותש כוחו מאוד ואין עמו בבית איש משכיל להקל מעליו את משא העם הזה ולהיות לו לעזר במורה ודאין. לזאת עצתי אמונה שזה הדרך הנכון לפניו, וטוב בעיני אלהים ואדם לבוא לאיתנו הראשון. שכ"ת יחזור לקבוע דירתו ברחוב שילהויף במקום הראשון. וילווה אליו את ש"ב הרב המופלג היחסן מו"ה ישראל נ"י^ה). הוא חתנו היקר. להיותו יושב עמו בצוותא הדא על עסקי דת ודין, ולהיות לעזר ותושיה לכ"ת. וליתן לו מנה יפה כפי אשר ישווה עמו, ויבחר לו חלק יפה, ומזה יהיה נוחה רוח המקום ורוח הבריות וגם בזה יסכר פי דוברי סרה עליו, האומרים כי לא נשאר ברחב הנ"ל שום מורה ודאין והמכשלה הזאת ת"י. ולמען אשר יגמול חסד ואמת עם ש"ב ר' ישראל הנ"ל בזה אני מבטיחו שלא אשכחהו בזה ובבוא. אך שיהיה הכל בטוב לבב ובנפש חפצה כי מהראוי ונכון שלא לשכוח את אשר הרביתי להטיב עמו. ולהגיעו לתור המעלה מעודו עד היום הזה והטוב אשר הטבתי עמו ישיב הגמול לש"ב הנ"ל. כי באם ישכח בזה אשכח גם אני. ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו. ולגודל בטחוני שבדאי יתן מקום לדברי. וימלא הפצי ביתר שאת קצרתי ואומר שלום מאדו"הש ומנאי דור"ש וטובתו בעדו. ישראל במהור"ר שלום

*

ב"ה יום ב' פ' תצא.

השי"ת יטיב הכתיבה והחתימה לכבוד מחותני ואו"נ עליון וידיד נפשי הרב המאור"ג החריף החסיד היחסן כבוד קדושת שמו מוהר"ר ישראל נ"י הרב ואבד"ק סקאלען.

הנה נוסעת האשה מוכ"ז האלמנה שנפטרה בעלה וחל"ש, ונפטר בלא זש"ק, ולבעלה המנוח ז"ל אח, ושמו הנגיד ר' חיים בקהלתכם, נוסעת שיחלוץ לה אחי בעלה. לזאת יתאמץ נא כתה"ר ולדבר על לבו שמצוה לחלוץ ובזכות מצוה זו יזכה לכל טוב, וייפטור את אחיו מדינה של גיהינם, שאין לו מנוחה להנפטר עד שתחלוץ אשתו, ואל יחוש למה שאומרים בני אדם שיש פחד ח"ו, אדרבה שיזכה בזכות המצוה לכל הטוב והנה, הרב הקדוש והטהור. מהור"ר ישראל מריון זצוק"ל חלץ לאשת אחיו זצוק"ל בעודו היה רך בשנים, וכל בניו ובנותיו נולדו לו אחר החלוצה. וזכה לכל טוב, לזאת אל יעלה שום מורא על ראשו ויעשה המצוה לשם שמים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע ח"ו, ויפרוש

^ה) היה כמה עשיריות שנים רב בסקולען (רומניה). חיבר ס' בית ישראל עה"ת (ח"א נדפס יאסי תרס"ח) ויש בידינו עוד הרבה כתבים מאתו בהלכה ואגדה. הוא היה אבי אבא הרב רבי שלום גוטמן מיאסי (כ"ה שבט תרפ"ט נלב"ע. יהי זכרו ברוך). ממלאים מקומו אחי הרב רבי ישראל, רב ראשי, ואחי הרב רבי מנחם רב ביאסי שליט"א.

בגיני בשלום הנגיד מו"ה חיים נ"י ישמע לעצתי ויקיים המצוה בתורה, שזכה לקיים מצות התורה, ויזכה להני תלתא, בני חייא, ומוזגא רויחא בעולם הזה, ושכרו לעוה"ב עין לא ראתה ויצייט אותי וטוב לו, דברי הכותב לכבוד התורה ויעשה המצוה קודם יום הדין יזכה לכוח"ט בזכות המצוה.
הק' ישעיה מגזע היחוס שור, הרב ביאס והמדינה.

תוכן הספר

4		בפתח הספר
5—9		מבוא
10—14		רבי מנדל מרימנוב
14—27		ספורים ושיחות
27—36		תורתו
37		תקנות חכם
38—56		מכתבי קדש
57—61		פניני חסידות (מתוך כתב יד)
62—91		מאוצר החסידות
92—96		החסידות בבסרביה
96—98		ימי זכרון

הערה

בעמוד 65 מעל תפסקא המחלת: הנה בא הושמט הכותרת הסכמת רבי מנדל פנמ על הספר מנחם ציון, של אביו רבי יחזקאל אבד"ק דעעש, ובסופו הושמט החתימה שלו.